SLUŽBA BOŽJA
LITURGIJSKO - PASTORALNI LIST
GODINA XII MAKARSKA 1972. BROJ 4-6

NADBISKUP MIHO PUŠIĆ

1879 — 1972

(In memoriam)

Preselio se s ovoga svijeta naš dragi otac i zaštitnik liturgijskog pokreta i liturgijskog apostolata u Hrvatskoj.

Nadbiskup Pušić bio je liturgijski ideolog koji je na liturgijskim sastancima držao predavanja i po časopisima pisao članke koji su davali smjernice za snalaženje u zamršenoj situaciji između dva rata. Katkada se trebalo otvoreno boriti s protivnicima koji su htjeli zaustaviti razvoj liturgijske obnove. U toj dugotrajnoj borbi on je bio predvodnik.

On je bio duša, pokretač i pokrovitelj cjelokupne organizacije liturgijskog apostolata. U tom pogledu isticao se nadbiskup Pušić među svim članovima hijerarhije kod nas.

Ovdje je potrebno posebno istaknuti da je nadbiskup Pušić bio iniciator našeg časopisa »Službe Božje«. To je bila njegova ideja. On nas je nadahnuo svojom blagom upornošću i biskupskom revnošću. Omogućio nam je štampanje lista obilnom novčanom pomoću. Sve drugo zajedno što je doprineseno za izlaženje »Službe Božje« ne može se uspoređivati s onim što je učinio nadbiskup Pušić.

Neka provođenje suvremene liturgijske reforme u Hrvatskoj prati veliki liturgijski duh nadbiskupa Pušića.

Fra J. Radić

NOVE »EUHARISTIJSKE MOLITVE«

Reforma se naše liturgije, odobrena i usmjerena od II vat. sabora, sretno razvija. Neki je smatraju lavinom, ali će biti točnije usporediti je s nabujalim potokom koji preko raznih kanala natapa čitavu Božju njivu. Na temelju veoma bogate tradicije stvaraju se molitveni obrasci i obredi koji izražavaju vjeru i raspoloženje sadanjih kršćana. Eto sada imamo čitav novi Časoslov na latinskom (Liturgia horarum), a skoro izlazi, isto u četiri sveska, njegova »edito economica« koja će u jeftinijem vezu stajati 24 tisuće (mjesto 56) talij. lira. Trebat će uložiti mnogo vremena i nastojanja da svi, crkveni službenici i vjernici, upoznamo sve ogromno, staro i novo, blago njegovih čitanja, himana i molitava. To se neće izvesti bez dobrih prijevoda za koje i Kongregacija za bogoštovlje želi da što prije izađu. Najvrijedniji su se pokazali Meksikanci koji su ga već u jednom svesku izdali s umetcima na početku i na kraju. (Usput rečeno: takav smo i mi mogli imati čitav najkasnije do konca 1973. da je bio prihvaćen prijedlog našeg lista, poslan svim biskupima i provincijalima.

Malo je tko vjerovao da će se pastoralno-liturgijska obnova dati i na stvaranje novih »euharistijskih molitava« (kanona). Za mnoge je izgledalo revolucionarno kad je preveden Rimski kanon za javnu upotrebu, a još više kad su mu dodane tri druge euharistijske molitve. Nije se kod toga ostalo jer »l'appetito vien mangiando«. Unatoč raznim više manje službim zabranama počele su nicati nove tvorevine.

Dva zadnja broja (15. i 16) »Gottesdienst«, priručnog dvotjedenskog glasila Liturgijskih instituta Njemačke - Austrije - Švicarske, donose potanji dokumentarni izvještaj o pokusima s novim kanonima po cijelom svijetu. Povod im je dao trierski biskup Stein koji kao predsjednik Liturgijskog vijeća njemačke BK koncem 1971. u Salzburgu, na sjednici kojoj je prisustvovao kar. Tabera, izrazio je želju da Rim odobri »misne kanone (Njemci ih zovu: Hochgebete) koje je stvorio duh i osjećaj vjernih ljudi naših dana i našeg jezika«. Prefekt mu je Kogregacije za bogoštvolje odgovorio da se ona bavi intezivno tim pitanjima i da se može skoro očekivati prve plodove. U tu su svrhu novi kanoni bili i glavni predmet vijećanja njemačkih liturgista sada u rujnu u Beču.

U gore spomenutom glasilu Irmgard Pahl, dakle ženska jer one sve više prodiru i među liturgijske stručnjake, navodi slijedeće brojeve s mogo pojedinačnih obavijesti. Na čelu je Holandija s oko 200 novih kanona od kojih su mnogi prevedeni u razne druge jezike. Flamanski dio Belgije ima svojih 5, a francuski dio oko 60. U Francuskoj je poznato 77 i Španjolskoj pedesetak ali se ondje malo upotrebljavaju. Malo bi tko očekivao da je i u Italiji nabrojano 11 novih kanona. Suzdržljiva je Engleska samo prevela nekoliko kanona izdanih u Holandiji i u USA gdje je sastavljeno ili prevedeno 66 kanona. Kanada se ponegdje služi onima iz Francuske. U Boliviji ih je tiskano skoro 30 u knjizi koja nosi imprimatur kard. Maurera. Ekvador ih ima 8 a Chile samo 1. U Indoneziji su preveli iz holandskog i nanovo sastavili oko 20 novih kanona koji su izašli u dva izdanja, oba odobrena od njihovih biskupa. O indoneškim kanonima piše isusovac p. Waibel, tajnik tamošnje Liturgijske komisije: »Njihov je jezik posve jednostavan i lako shvatljiv. Izbjegavani su svi teški misaoni tokovi i izrazi. Vertikalna dimenzija tih molitava dolazi do izražaja, ali nije zanemarena ni horizontala. Sve to daje tim kanonima simpatičnu, ljudsku notu«. Na Filipinima i po ostalim misijskim krajevima služe se onim što su preveli iz drugih jezika.

Time svršava taj izvještaj. Ni riječi o bilo kojoj slavenskoj zemlji, bilo originala bilo prijevoda. Moga bi to biti znak naše »discpiliniranosti«, ali i duhovne — učmalosti. Svatko će trijezan zaključiti da sva ta nova stvaranja nisu samo plod buntovnosti. Ima i te ali je sigurno mnogo jače i posve opravdano uvjerenje da su dosadašnje četiri euharistijske molitve za obične vjernike preteške, što još više vrijedi za djecu. Stoga se nažalost prvi i četvrti kanon u većim skupovima rijetko uzima. Uz to je sve općenitija težnja da kod toga najuzvišenijeg liturgijskog čina i Božji narod sudjeluje ne samo onim jednim usklikom poslije posvećenja.

Koliko je sve to opravdano najbolje se može vidjeti iz primjera euharistijske molitve koju je za svečanosti prve pričesti odobrila filipinska BK i koju je u ožujku prošle godine sama Kongregacija za bogoštovlje dozvolila »ad experimentum«. Taj kanon počinje nakon običajnih usklika na početku Predslovlja i prema njemačkom prijevodu glasi:

(Misnik): Bože, Oče naš, zahvaljujemo ti. Ti nas poznaš, ti nas voliš. Zaista si naš Otac i mi smo tvoja djeca. — (Svi): **Ti si naš Otac i mi smo tvoja djeca.** — Zahvaljujemo ti za

sve što si nam dao: za žarko sunce, za cvijeće i stabla, za ptice u zraku, za ribe u moru i rijekama, za naš stan kod kuće, i za sve stvari s kojima se možemo igrati. — **Zahvaljujemo ti, Oče, za sve.** — Od srca ti zahvaljujemo za oca i majku i za sve koji nas vole. — **Od srca ti zahvaljujemo za oca i majku i za sve koji nas vole.** — Najviše ti danas zahvaljujemo za tvoga Sina Isusa. On je najljepši dar koji si nam dao. — **Oče, zahvaljujemo ti za Isusa.** — Da ti zahvalimo za sve tvoje darove sa svima koji su ovdje i koji su na nebu sada pjevamo: — **Svet...** — Sveti i dragi Oče, od srca ti zahvaljujemo za Isusa tvoga Sina. On je došao da živi među nama. On nam je pokazao kako nas ti silno ljubiš. On je ozdravljao bolesne. Mrtve je budio na život, sokolio malodušne, pomagao siromašne. On hoće da bude i uz nas da nas učini radosnima i sretnima. On hoće da za nas sve učini. — **On hoće da za nas sve učini.** — On će učiniti da ovo jelo bude za nas blagovanje s Isusom. U noći, kad su se ljudi okrenuli od Isusa, on je uzeo kruh i zahvalio ti, razlomio ga i dao ga svojim prijateljima s riječima: Uzmite i jedite od ovoga svi, ovo je moje tijelo koje će se za vas predati. — **Ovo je Isusovo tijelo za nas.** — Isto tako uze i kalež s vinom, opet zahvali i pruži svojim prijateljima s riječima: Uzmite i pijte iz njega svi; ovo je kalež novoga i vječnoga saveza, moja krv koja će se proliti za vas i za sve na otpuštenje grijeha; ovo činite meni na spomen. — **Oče, mi to činimo u spomen na Isusa.** — Oče, mi dakle mislimo na Isusa: On je za nas postao čovjek, on je živio za nas; on je trpio i umro za nas. Mislimo kako je on za nas trećeg dana uskrsnuo od mrtvih i da se vratio u nebo k tebi, Oče. On ipak živi i među nama, i pomaže nam. — **Isus živi među nama i pomaže nam.** — Bože, naš Oče, prinosimo ti ove darove. Ovaj nam sveti kruh daje život koji neće imati kraja. — **Ovaj nam sveti kruh daje život koji neće imati kraja.** — Ovaj nam kalež pruža radost koja neće imati kraja. — **Ovaj nam kalež pruža radost koja neće imati kraja.** — Primi ove darove. Učini da se mi svi koji blagujemo od ovoga jela ljubimo između sebe. — **Učini da se ljubimo između sebe.** — Daj da svi ljudi žive u miru i prijateljstvu kao što nas je učio Isus. Po Isusu Kristu, s njime i u njemu zahvaljujemo ti i slavimo te, Gospode i Bože, svemogući Oče, sada i vazda, i u vječnosti. — **Sada i vazda, i u vječnosti. Amen.**

Ovo naš list ne donosi da bi tko bez kompetentne dozvole upotrijebio u praksi. Prevedeno je kao dokaz da Duh Sveti nadahnjuje neznane duhove koji poznaju Isusa i djecu, koji su ovim sigurno udovoljili Isusovoj želji i naredbi »Pustite malene k meni« i koji u naše blagoslovljeno vrijeme znaju liturgiju približiti svima koji na nju imaju svoja neotuđiva prava. Neka je dozvoljeno izraziti uvjerenje da crkveno učiteljstvo i vodstvo neće takvim i sličnim pothvatima stavljati nepotrebnih zapreka. Potoci i rijeke moraju imati svoje ograde i nasipe. Za natapanje su polja potrebni i uređeni kanali. Inače bi se životvorna voda razlila i napravila više štete nego koristi. Ne bi bilo mnogo bolje ni kad bi nasipi i kanali ostali bez zdrave i plodonosne vode.

M. Kirigin

ZAZIVI DUHU SVETOME

U NOVOM ČASOSLOVU

Apostolskim pismom »Mysterii paschalis« papa je Pavao VI odobrio 24. veljače 1969. obnovljeni Rimski kalendar. Od tada osmine imaju samo Božić i Uskrs, a »dani poslije Uzašašća do subote prije Duhova uključivo pripravljaju na dolazak Duha Svetoga Branitelja« (t. 26).

Tom je prigodom Vijeće za provedbu saborske liturgijske Uredbe izdalo neslužbeni komentar u kojemu stoji i ovo: Izvorno ustrojstvo uskrsnog vremena traži da to traje pedeset dana: »Bože, koji si htio da pashalno otajstvo obuhvaća misterij pedeset dana« (Sacr. Gelas.). Počinje dakle Uskrsnim Bdjenjem i svršava nedjeljom Pedesetnice, kako to svjedoči pradavna i opća predaja Crkve koja je uvijek kao jedan svečani dan slavila »vrijeme Pedesetnice« (Tertulijan), »sedam sedmica svete Pedesetnice« (sv. Bazilije). Zbog toga istočni obredi zaključuju uskrsno vrijeme u nedjelju Pedesetnice navečer. Takav je bio i običaj rimske liturgije za vrijeme sv. Lava Velikog. Kad se u VII stoljeću blagdan Pedesetnice počeo slaviti jedino kao godišnji spomen silaska Duha Svetoga na apostole i kad je pala u zaborav životna povezanost Pedesetog dana s pashalnim vremenom, blagdanu je Duhova dodana osmina. Suvremeno je istraživanje o pashalnom otaj-

Ovo naš list ne donosi da bi tko bez kompetentne dozvole upotrijebio u praksi. Prevedeno je kao dokaz da Duh Sveti nadahnjuje neznane duhove koji poznaju Isusa i djecu, koji su ovim sigurno udovoljili Isusovoj želji i naredbi »Pustite malene k meni« i koji u naše blagoslovljeno vrijeme znaju liturgiju približiti svima koji na nju imaju svoja neotuđiva prava. Neka je dozvoljeno izraziti uvjerenje da crkveno učiteljstvo i vodstvo neće takvim i sličnim pothvatima stavljati nepotrebnih zapreka. Potoci i rijeke moraju imati svoje ograde i nasipe. Za natapanje su polja potrebni i uređeni kanali. Inače bi se životvorna voda razlila i napravila više štete nego koristi. Ne bi bilo mnogo bolje ni kad bi nasipi i kanali ostali bez zdrave i plodonosne vode.

M. Kirigin

ZAZIVI DUHU SVETOME

U NOVOM ČASOSLOVU

Apostolskim pismom »Mysterii paschalis« papa je Pavao VI odobrio 24. veljače 1969. obnovljeni Rimski kalendar. Od tada osmine imaju samo Božić i Uskrs, a »dani poslije Uzašašća do subote prije Duhova uključivo pripravljaju na dolazak Duha Svetoga Branitelja« (t. 26).

Tom je prigodom Vijeće za provedbu saborske liturgijske Uredbe izdalo neslužbeni komentar u kojemu stoji i ovo: Izvorno ustrojstvo uskrsnog vremena traži da to traje pedeset dana: »Bože, koji si htio da pashalno otajstvo obuhvaća misterij pedeset dana« (Sacr. Gelas.). Počinje dakle Uskrsnim Bdjenjem i svršava nedjeljom Pedesetnice, kako to svjedoči pradavna i opća predaja Crkve koja je uvijek kao jedan svečani dan slavila »vrijeme Pedesetnice« (Tertulijan), »sedam sedmica svete Pedesetnice« (sv. Bazilije). Zbog toga istočni obredi zaključuju uskrsno vrijeme u nedjelju Pedesetnice navečer. Takav je bio i običaj rimske liturgije za vrijeme sv. Lava Velikog. Kad se u VII stoljeću blagdan Pedesetnice počeo slaviti jedino kao godišnji spomen silaska Duha Svetoga na apostole i kad je pala u zaborav životna povezanost Pedesetog dana s pashalnim vremenom, blagdanu je Duhova dodana osmina. Suvremeno je istraživanje o pashalnom otaj-

stvu spoznalo vrlo usku vezu između dana kad nam je darovan Duh Sveti i Gospodnjeg uskrsnuća i uzašašća. Stoga su mnogi željeli da se ukine duhovska osmina, što je i učinjeno . . . Dani između blagdana Uzašašća i blagdana Pedesetnice (Duhova) dobivaju posebno značenje: obogaćeni su vlastitim obrascima koji dozivaju u pamet Kristova obećanja u vezi s izlijevanjem Duha Svetoga.

Mjesto prilično blijedih liturgijskih tekstova dosadašnje duhovske osmine, koji su nastali u vrijeme opadanja liturgijskog stvaranja, obnovljeni Misal i Časoslov sadržavaju mnogo starih i novih obrazaca koji nam pomažu povezati Uskrs i Duhove te se na najbolji način pripraviti na darove Duha Svetoga.

Posebno je značenje da se od petka poslije Uzašašća svakog dana Večernja počinje himnom »O doži, Stvorče Duše Svet«. Ono što taj klasični himan, zajedno s misom posljednice »Dođi, Duše Presveti«, iznosi sažeto, to je misaonom i srdačnom molitvom razrađeno u novim Zazivima (preces) kojima je u obnovljenom Časoslovu svakog dana obogaćena Jutrenja (Laudes matutinae) i Večernja (Vesperae). Na dolazak Duha Svetoga i na njegove darove pripravljaju nas ti zazivi kroz cijelo uskrsno vrijeme, ali posebno to čine od blagdana Uzašašća.

Niže donosimo dotične zazive u prijevodu. Ovdje nije moguće donijeti sve zazive tih časova kroz uskrsno vrijeme i time ovdje doneseni dobrim dijelom gube svoju povezanost s Isusovom i našom proslavom kako nam je predočuju blagdani Uskrsa i Uzašašća. U svakom nam slučaju svjedoče kako je dan Pedesetnice (Duhova) zaista vrhunski zaključak pashalnog vremena, koji je tako značajan za Gospodina i za nas.

II Večernja Uskrsa, III i V nedjelje:

Kriste, svjetlo i spase naroda, — potakni oganj svojega Duha u nama koji naviještamo tvoje uskrsnuće.

Večernje I, III i V ponedjeljka:

Kristu, kojemu je Duh Sveti oživio ljudsku narav i učinio je životvornom, radosne duše kličemo: Gospodine, sve obnavljaj i oživljuj!

Gospodine, koji uvijek živiš u svojoj Crkvi, — Duhom je Svetim upućuj u svu istinu.

Jutarnja I, III i V ponedjeljka:

Ti koji si se apostolima češće ukazivao i u njih udahnuo Duha Svetoga, — obnovi u nama Duha koji stvara.

Jutarnja I, III i V srijede:

Kriste spasitelju, koji si svladavši smrt razveselio nas i uskrsnuvši uzdigao nas te nas obilato obasuo darovima, — potakni naša srca i ovaj dan posveti darom Duha Svetoga.

II Večernja II, IV i VI nedjelje:

Oče pravedni, po Sinu koga si uzdigao pošalji Crkvi Duha Svetoga, — da ona čitavom svijetu bude otajstveno sredstvo ujedinjavanja.

Novi naraštaj, koji si rodio iz vode i Duha Svetoga, — sačuvaj vjernim njegovu krštenju za život vječni.

Jutarnja II, IV i VI ponedjeljka:

Oče svjetlosti, Bože, koji si po svojem uskrslom Sinu poslao na svijet Duha Svetoga, — ražeži naša srca ognjem duhovne ljubavi.

Jutarnja II, IV i VI srijede:

Bože, pothvate kojima ljudska obitelj nastoji svoj život učiniti više ljudskim, — jakošću ih svojega Duha pročisti i ojačaj.

Jutarnja II, IV i VI četvrtka:

Bože Oče, koji si svoj narod napojio vodom učinivši da mu ona provre iz stijene, — po uskrsnuću svoga Sina daj nama danas Duha života.

Jutarnja II, IV i VI petka:

Bog je Otac Duhom uskrisio Krista pa će oživjeti i naša smrtna tjelesa. Stoga kličimo: Gospode, oživi nas svojim Svetim Duhom!

Večernja II, IV i VI petka:

Isuse Spasitelju, koji si tijelom usmrćen a Duhom oživljen, — daj nama, koji smo umrli grijehu, živjeti od Duha Svetoga.

Ti koji si poslao učenike u sav svijet da propovijedaju evanđelje svakom stvorenju, — daj da od tvoga Duha žive oni koji naviještaju Blagovijest.

Jutarnja Uzašašća:

O kralju slave, Gospodine Isuse, koji si na današnji dan apostolima obećao Duha kako bi za tebe svjedočio do nakraj zemlje, — jakošću Duha Svetoga učvršćuj i naše svjedočenje.

Jutarnja petka poslije Uzašašća:

Zajedno slavimo Krista, koji je uzašao na nebo da pošalje Duha Svetoga na apostole, i molimo ga: Pošalji na nas Duha svojega!

Kriste, koji si uzašao na nebo, pošalji onoga koga nam je Otac obećao, — da se ojačamo snagom s visine.

Ti koji si htio da tvoji učenici budu mudri kao zmije i bezazleni kao golubice, — svojim nas Duhom nauči mudrosti i bezazlenosti.

Večernja petka poslije Uzašašća:

Hvala i slava Kristu koji je apostolima obećao da će im poslati jakost Duha Svetoga. Ponizno mu kličimo: Pošalji svoju svjetlost i svoju istinu! Daj nama da uvijek znamo i razmišljamo ono što je od Duha, — da ne upadnemo u smrt nego da postignemo život i mir.

Neka tvoj Duh pomogne našoj slabosti, — da znamo moliti kako treba.

Jutarnja subota poslije Uzašašća:

Slavimo Krista, koga je Duh Sveti pomazao ,i molimo: Ti, koji sjediš s desna Ocu, posreduj za nas!

Pogledaj, Gospodine, na sve koji se nazivamo kršćanskim imenom, — da nas Duh Sveti okupi u jedno.

Neka svi upoznaju tebe, pravi trs, — da postanu loze koje donose plod Duha.

I Večernja VII nedjelje:

Blagoslivljajmo Krista nad kojega je Duh Sveti sišao u tjelesnom liku. Njega zazivajmo i svoju molbu potkrijepljujmo govoreći: Amen.

Pošalji, Gospode, onoga koga imaš poslati, — da se tvoja Crkva uvijek obnavlja i pomlađuje.

Ti, koji si na dan Pedesetnice nadvladao babilonsku raspršenost, — svojim Duhom pospješuj jedinstvo u vjeri i njezinu sveopćenitost.

Neka tvoj Duh prebiva u nama, — da oživi naša smrtna tjelesa.

Jutrenja VII nedjelje:

Sjedinimo se u hvalama i molitvi sa svima koji su posvećeni Božjim Duhom, te recimo: Neka nam pomogne tvoj Duh, Gospodine!

Gospodine Isuse, daj da nas Duh Sveti danas vodi i da životom uvijek kročimo kao djeca Božja.

Po svome nam Duhu isprosi od Oca, — da postanemo dostojni tvojih obećanja.

Daj nam Bože saznanje, — da po Duhu Svetom napredujemo u poznavanju tebe i Oca.

II Večernja VII nedjelje:

Ne znamo kako treba moliti, ali sam Duh Sveti moli za nas neizrecivim uzdasima. Stoga govorimo: Neka Duh Sveti moli za nas!

Ti, koji si osjenjenjem Duha Svetoga začet od Marije Djevice, — čuvaj svete djevice u duhu njihova posvećenja.

Svećeniče naš, koji u Duhu Svetom hvališ Oca, — pridruži sebi sve ljude da ga hvale s tobom.

Jutrenja VII ponedjeljka:

Blagoslivljajmo Krista, koji je obećao da će nam od Oca i u njegovo ime poslati Branitelja. Zazivajmo ga: Daj nam svojega Duha!

Zahvaljujemo tebi, Kriste, i po tebi Ocu u Duhu Svetomu; — neka danas u tvoje ime sve činimo riječju i djelom.

Daj nam posjedovati tvojega Duha, — da budemo živi udovi tvojega tijela.

Ispuni nas svakim veseljem i mirom u vjerovanju, — da obilujemo u nadi i jakosti Duha Svetoga.

Večernja VII ponedjeljka:

Zahvaljujući Kristu, koji je utjehom Duha Svetoga ispunio apostole i svu Crkvu, sa svim mu vjernicima kličimo: Tješi svoju Crkvu, Gospode!

Pošalji svoga Duha, najboljeg tješitelja, — da izbriše suze svima žalosnima.

Jutrenja VII utorka:

Slaveći Krista Gospodina, koji je obećao da će nam od Oca poslati Duha Svetoga, ovako molimo: Kriste, daj nam svojega Duha!

Ti, koji si nas po Duhu učinio Božjom djecom, — daj da s tobom po Duhu neprestano zazivamo Boga Oca.

Večernja VII utorka:

Čast i slava Kristu koji vjernike učini zajedničarima Duha Svetoga. Kličimo: Kriste, čuj nas!

Od Oca izlij na Crkvu Duha Svetoga, — da je pročisti, ojača i proširi.

Svojim Duhom, Gospodine, vodi one koji nas upravljaju s vlašću, — da budu tvoji službenici u svakom dobru.

Pošalji Duha Svetoga, oca ubogih, — da pomogne i podigne sve bijedne.

Jutrenja VII srijede:

Duh Sveti svjedoči našem duhu da smo djeca Božja. Stoga zahvaljujmo Bogu Ocu i molimo: Oče naš, čuj svoju djecu!

Ne dopusti da nas vodi duh svijeta koji je u vlasti Zloga, — nego Duh koji dolazi od tebe.

Večernja VII srijede:

Hvalimo i zazivajmo Boga s apostolima i sa svima koji uživaju prvine Duha Svetoga: Gospodine, usliši nas!

Pošalji svojega Duha u srca svojih vjernika, — da opere što je kaljavo i natopi što je suho.

Neka dođe tvoj Duh i neka se udostoji upravljati tokom vremenâ — i obnoviti lice zemlje.

Jutrenja VII četvrtka:

Blagoslovljen Krist Gospodin po kojemu svi imamo u Duhu Svetom pristup Ocu. Molimo: Kriste, čuj nas!

Pošalji svoga Duha, željenoga gosta duše, — i daj nam da ga nikada ne ražalostimo.

Po svojemu nas Duhu tako sjedini sa sobom, — da nas nevolja, progonstvo i pogibelji nikada ne odijele od tvoje ljubavi.

Večernja VII četvrtka:

Molimo Krista, koji je blagoslovljen u vijeke, da na sve koje je otkupio pošalje Duha Svetoga. Zazivajmo ga: Gospode, pogledaj na sve koje si otkupio!

Pošalji Crkvi Duha jedinstva, — da nestanu kavge, mržnje i razdori.

Ti, koji si se moleći Duhom Svetim spremao za djelo služenja, — daj neka tvoj Duh vodi svećenike u molitvi spremne da obavljaju svoje zadaće.

Neka tvoj Duh vodi sve upravljače, — da teže za blagostanjem svih ljudi.

Jutrenja VII petka:

Neka nam udijeli Gospodin, kojemu čast i slava zauvijek, da obilujemo u nadi i jakosti Duha Svetoga. Molimo: Gospodine pomozi i spasi nas!

Svemogući Oče, koji znaš kako smo slabi i u molitvi, — daj nam svojega Duha koji neka moli za nas.

Pošalji svojega Duha, preblaženo svjetlo, — da posve ispuni naša srca.

Večernja VII petka:

Blagoslivljamo Oca, koji je na poganske narode izlio milost Duha Svetoga, i molimo ga da ona sve više raste: Neka se razlijeva, Gospode, milost Duha Svetoga!

Ti, koji si jakošću Duha Svetoga pomazao Krista za službu spasenja, — daj da on opet prođe svijetom čineći dobro i ozdravljujući sve.

Pošalji svojega Duha, svjetlo srdaca, — da učvrsti one koji kolebaju u vjeri.

Pošalji svojega Duha, koji je odmor u trudu, — da podigne umorne i skršene duhove.

Jutrenja VII subota:

Svi koji smo kršteni u Duhu Svetom slavimo Gospodina zajedno sa svima kršćanima. Zazivajmo ga: Gospodine Isuse, posveti nas u Duhu!

Pošalji na nas Duha Svetoga, da te pred ljudima priznajemo kao svojega Kralja i Gospodina.

Svojom životvornom milošću sređuj duše vjernika, — da dragovoljno i radosno primaju darove Duha.

Udijeli nam jakost svojega Svetoga Duha, — da izliječi i krijepi ono što je u nama bolesno.

I Večernja Duhova:

Velikim slavljem slavimo Boga, koji je o završetku danâ Pedesetnice s neba ispunio apostole Duhom Svetim. Radosna ga i odana srca zazivajmo: Pošalji svoga Duha i obnovi svijet!

Ti si na početku stvorio nebo i zemlju a u punini si vremenâ sve obnovio u Kristu, — svojim Duhom neprestano obnavljaj lice zemlje na spasenje.

Ti si u Adamovo lice udahnuo dah života, — pošalji svojega Duha Crkvi da ona od njega živi i pomlađuje se te tako oživljava svijet.

Svjetlom svoga Duha prosvijetli sve ljude i rastjeraj maglu našega vremena, — da se mržnja preokrene u ljubav, žalost u radost i ratovi u žuđeni mir.

Ljudski rod natopi vodom svojega Duha koja je potekla iz Kristova boka, — da se naša zemlja oslobodi svega trnja zla.

Ti Duhom Svetim vodiš ljude u život i slavu, — po njemu daj da pokojni u domovini uživaju sva veselja ljubavi.

Jutrenja Duhova:

Krista Gospodina, koji je Duhom Svetim sabrao svoju Crkvu, zazivajmo čvrsto se ufajući: Obnovi, Gospode, lice zemlje!

Gospodine Isuse, koji si uzdignut na križ iz svojega boka izlio potoke žive vode, — pošalji nam Duha koji oživljava.

Ti koji si, proslavljen s desne Boga, udijelio učenicima Očev dar, — pošalji Duha Svetoga da on proizvede novi svijet.

Ti koji si svojim Duhom apostolima dao moć da oduzimlju grijehe, — uništi na svijetu grijeh.

Ti koji si obećao Duha Svetoga da će nas sve naučiti i sjetiti nas svega što si rekao, — pošalji Duha koji će rasvijetliti našu vjeru.

Ti si obećao poslati nam Duha istina da svjedoči za tebe, — pošalji toga Duha da nas učini tvojim vjernim svjedocima.

II Večernja Duhova:

Kličimo Bogu Ocu, koji je po Kristu sabrao svoju Crkvu, i molimo ga: Pošalji Crkvi svojega Svetoga Duha!

Ti koji jednim krštenjem u Duhu okupljaš sve ljude koje resi Kristovo ime, — učini da vjernici postanu jedno srce i jedna duša.

Ti koji Duhom ispunjuješ krug zemaljski, — daj da svi ljudi izgrađuju svijet u pravednosti i miru.

Gospode Bože, Oče sviju, koji sve raspršene sinove želiš okupiti u jednoj vjeri, — milošću Duha svetoga rasvijetli sav krug zemaljski.

Ti koji Duhom sve obnavljaš, — izliječi bolesne, utješi žalosne i svima udijeli spasenje.

Ti koji svoga Sina Duhom uskrisio od mrtvih, naša smrtna tjelesa oživi za vječnost.

Budući da su ovi zazivi sakupljeni zajedno iz tridesetak skupina tih molitava, svatko će opaziti mnoga ponavljanja koja se u sklopu pojedinih skupina toliko neosjećaju. Bez sumnje, svi nam zazivi zajedno govore kako nas liturgija vodi Duhu Svetom da u njemu, duši Crkve, nađemo sve što trebamo za cijelu Crkvu i za svaku dušu.

Nije ovdje mjesto da se zaustavimo kod svih izraza kojima ti zazivi označavaju međusobne odnose u trojednom Bogu. Liturgija se ni tu, po svojem običaju, ne upušta u intelektualistična i teoretična razglabanja kojima su ljudi kušali i kušaju prodirati u tajnu presv. Trojstva i u nutarnji život nepristupačnog nam Boga. Radije nam zazivi govore, vrlo živo i konkretno, o onome što znamo iz objave o Ocu i Sinu i Duhu Svetom. Stoga to čine većinom biblijskim jezikom i tako je liturgija i kod ovoga svoga zadnjeg umotvora pokazala koliko se oslanja na Bibliju i kako obilato iz nje crpi. Slobodno se može reći da je glavna značajka svakodnevnih zaziva u obnovljenoj Jutrenji i Večernji: Biblija je ostala i ostat će našim najboljim molitvenikom.

Isto je tako važno uočiti da zazivi života i djelovanja Oca i Sina, a pogotovo njihova Duha, povezuju sa životom Crkve i svakoga od nas. Iz toga se najbolje vidi kako nam je nepristupačni i nevidljivi Bog blizu i kako je Duh Sveti, prema Kristovim riječima (Iv 14, 16-17) zaista kod nas, s nama i u nama. Koristilo bi još jedanput proći gornje zazive s obzirom na djelovanje Duha Svetoga u Kristovoj Crkvi i po Crkvi u ovom sadašnjem svijetu. Usto se treba potsjetiti da nam je pružena mogućnost i kod zajedničke i javne molitve dodati jedan zaziv koji će odrazivati potrebe naše mjesne Crkve i Crkve u našem kraju i narodu.

Što sve gornji zazivi žele isprositi svakome od nas, to mora biti poseban predmet našega osobnog razmišljanja. Ako to bude ozbiljno, iskreno i dosljedno, tražit će samo od sebe da se pretvori u naše angažirano sudjelovanje s Duhom Svetim i s njegovim mnogovrsnim darovima.

Martin Kirigin OSB

SUVREMENO LITURGIJSKO STVARALAŠTVO

U službenom glasilu »Notitiae« br. 73. (svibanj 1972, str. 151—156) Sv. kongregacija bogoslužja objavljuje misli svoga savjetnika koji upozorava na temeljitije sprovođenje novoga Reda Mise u djelo te uvodi u bolje razumijevanje pravoga duha pojedinih novosti, osobito npr. homilije, opće molitve itd.

Slijedi članak:

Ovaj studij zadire u pitanje stvaralaštva, jer treba da neprestano svraćamo svoju pažnju k brojnim pojedinostima gdje bi takvo stvaralaštvo došlo u obzir kod raznih svećeničkih i đakonskih zahvata, štoviše, RM čak ih zahtijeva.

RM u euharistijskom slavlju stvarno predviđa svu silu mogućnosti gdje bi predsjedatelj bogoslužnog skupa mogao, u zdravim prilikama zapravo morao pokazati stvaralačku sposobnost. Takvim će pokušajima svećenik lako unijeti u liturgijsku akciju malo neke osebujnosti u dodiru sa zajednicom kojoj predvodi, a ipak poštivati utvrđene tekstove i službene obrede. Takva su nastojanja poželjna očito samo uz dva uvjeta:

— budu li plod brižnog proučavanja tekstova koja su sazrela u osobnoj molitvi,

— budu li skladna s književnom vrstom i svrhom zahvata kako bi ovaj sačuvao ulogu koja mu pripada u liturgijskoj akciji.

Bio bi red ovakve predsjedateljeve zahvate najprije otkriti, po mogućnosti utvrditi njihov smisao, iznijeti zakone kako treba što sastaviti. Potom bi vrijedilo svećenike hrabriti da češće posegnu za tim zbilja snažnim, a razmjerno laganim oblicima stvaralačke inicijative. Evo ponekih elemenata što bi po svoj prilici dobro poslužili kao temelj ovakvim izlaganjima.

I Upozorenja i poticaji

Razlikujemo tri vrste:

— pozive s gotovim tekstovima u RM,
— poticaje koje predsjedatelj sam sastavlja,
— đakonova upozorenja.

A. Poticaji koje donosi RM

1. Poziv na kajanje: »Braćo, priznajmo svoje grijehe ...«

2. Uvod u euharistijsku molitvu: »Molite, braćo ...«

3. Poticaj prije molitve Gospodnje: »Spasonosnim zapovijedima ...«

4. Preporuka poljupca mira: »Pružite mir jedni drugima ...«

5. Poziv na sv. pričest: »Evo Jaganjca Božjega ... Blago onima koji su pozvani ...«

Držim da je potrebno čisto i bistro ustvrditi kako formuliranje poticaja sadržanih u Redu Mise nije strogo nepromjenljivo kao molitve, predslovlja, euharistijske molitve, nego je riječ o uzrocima, primjerima što čovjeka nadahnjuju da ih uskladi prema logici živoga jezika s potrebama liturgijskih skupova. Ne spadaju li sve rečene pojedinosti u književnu vrstu ovih poziva? Ne uči li nas tako povijest svega, pa čak i rimskog bogoslužja? U suvremenim okvirima liturgijske obnove poštuju ovu predaju sve dosad objavljene knjige, osim Reda Mise.

— Rimski Misal: Cvjetnica br. 5: uvodno upozorenje predloženo je: »Ovim ili sličnim riječima.« Isto vrijedi za uvod u obnovu krsnog obećanja na Uskrsnom bdjenju br. 46. Takav je slučaj u poticaju na molitvu u Redu kojim se blagoslivlja voda, br. 2.

— Časoslov predlaže desetak poticaja na molitvu Gospodnju predloženih: »Ovim ili sličnim riječima.«

— U Redu potvrde izvan mise predložen je uvod u molitvu Gospodnju: »Ovim ili sličnim riječima.«

— To vrijedi uopće za sve uvodne obrede nagovore, za sve poticaje na molitvu općenito u svim liturgijskim tekstovima, objavljenim nakon Sabora.

Držim da je dosljedno i skladno s predajom da ne pravimo izuzetak ni u RM. Izričito, dakle, treba dopustiti predsjedatelju potrebnu slobodu da po želji ove zahvate prilagodi kako mu se učini potrebnim. Ako su objavljeni tekstovi RM i najbolji, njihovo stalno ponavljanje na svakoj misi dotuži, gubi svoj smisao, ulazi u naviku, postaje sklerotično. Bilo bi dovoljno tek tu i tamo nešto promijeniti, približiti zajednici, blagdanskom raspoloženju, liturgijskom vremenu, posebnoj okolnosti te će stvar porimiti novu svježinu, snagu, dobit će svoju izvornu moć.

Takvo shvaćanje ovih poticaja bez ikakve je sumnje u skladu s duhom sv. Kongregacije bogoslužja. Ipak još nitko nije to izričito ustvrdio. Svećenici, pa i biskupi uglavnom ne sumnjaju o mogućnostima ove vrste. Mnogi se osjećaju na njih upravo ponukanima. Rado bi tako postupali kad bi znali da je to zbilja u duhu liturgijske obnove. Narodne i biskupske lit. komisije mogle bi veoma prikladno predložiti takve formulacije kao zamjene kako su znali učiniti s formuliranjima općih molitava. Francuski je misal veoma bojažljivo predložio jedan jedini dodatak za poziv na molitvu Gospodnju. To nikako nije dovoljno. Nije teško odgonetnuti pravi smisao ovih književnih vrsta, ovih opomena kako bismo im dali konkretniji oblik i nov izražaj prema raznim okolnostima.

B. Poticaji prepušteni svećeniku:

1. Uvodno upozorenje nakon obrednog pozdrava (RM br. 86).

2. Uvod u službu riječi, odnosno, u svako čitanje (RM br. 11).

3. Napomena prije predslovlja (RM br. 11. i pouka o misama u malim grupicama).

Držim da treba istaći neke pojedinosti:

1. Redovito spadaju ta upozorenja na predsjedatelja skupa. Đakon ili tumač mogli bi ih uzeti kada predsjedatelj nije u stanju to izvesti.

2. Ove napomene nisu obvezatne. Predsjedatelj može ih prihvatiti, učini li mu se to zgodnim. Iskustvo pokazuje da je osobito važna uvodna napomena nakon obrednog pozdrava, jer može prisutnima dozvati u pamet što se zbiva, čega se lačaju, može ih uvesti u tajnu euharistijskog slavlja.

3. Treba voditi računa o svrsi, o književnoj vrsti svake pojedine napomene, osobito kod uvoda u službu riječi, odnosno, u pojedina čitanja. Nije u pitanju nikakva uvodna homilija, nego jednostavan poticaj na pažljiviju i pripravnu vjeru kojom bi prisutni prihvatili ono što će im Bog toga dana progovoriti. Kada su čitanja tri, bit će ponajčešće važan element koji treba naglasiti povezanost prvih čitanja s Evanđeljem. Uvodne riječi latinskog Lekcionara prije svakog čitanja kao i one iz lekcionara na živim jezicima u misalima za puk mogle bi tek poslužiti u konačnom sastavljanju takvih

upozorenja. Redovito ovakve riječi još nisu prikladne za uvod u čitanja. Bilo bi veoma korisno da u ovoj stvari pronađemo zgodne uzroke dobrih uvoda. Treba svakako dati ohrabrenja onima koji bi mogli sastaviti i objaviti cijele zbirke prikladnih uvodnih tekstova kako bi se njima i svećenici služili.

C. Đakonska upozorenja

1. Napomene o držanju i vladanju
2. Navješćivanje pjesama

Ovi zahvati ne ulaze u okvire predsjedničke službe, nego spadaju na đakona. Nema li njega, zamijenit će ga tumač, zborovođa, kakav pjevač ili možda poslužnik.

Uz napomene o vladanju i držanju bilo bi katkad uputno istaći dublji smisao takva držanja za prisutne. Na taj način upozoravanje neće spasti na razinu vojničke discipline. Pomoći će da vjernici usvoje pojedina držanja.

Za navješćivanje pjesama nije dosta naslov, ili stranica s tekstom, nego je bolje istaći još smisao i obrednu vrijednost pjesme. To je pogotovo važno za uvodnu i pričesnu pjesmu.

II Homilija

Do danas još nismo dočekali službeni dokumenat s prikupljenim porazbacanim tekstovima o homiliji (SC, IO, RM, pouka o misama za male grupice). Ne bi li tkogod poveo računa o misnoj homiliji, osobito o naglaskom u tri smjera:

— predočivanje Kristove tajne na temelju čitanja i drugih misnih tekstova (RM, molitve, pjesme, predslovlja, euharistijske molitve);

— praktična primjena na kraščanski život;

— prijelaz od službe riječi k euharistijskom bogoslužju. Ova treća dimenzija nedostaje gotovo u svim biskupskim i svećeničkim homilijama koje čovjek čuje. Ne bi li trebalo svratiti pažnju toj činjenici?

Homilija je povlašteno područje za stvaranje predsjedatelja lit. skupa. Bilo bi potrebno:

— svećenike nagovarati da ozbiljno proučavaju tekstove novih lekcionara;

— da se ne zadovolje samim znanjem što su ga stekli kao slušači bogoslovskog sjemeništa, nego povedu računa o suvremenim ozbiljnim eksegetskim dostignućima;

— trebalo bi ohrabriti biskupske i narodne lit. komisije da pokrenu izdanja koja bi svećenike uvela u dublje razumijevanje bogatstva, skrivenog u riječi Božjoj, na koje nailazimo u novim lekcionarima;

— trebalo bi pokrenuti studijske sjednice, pripravljati čak i redovito organiziranje homilija u pojedinim predjelima, područjima, gradovima po želji svećenika.

III Opća molitva

Četiri elementa tog obreda pružaju odlično polje za stvaranje, već prema potrebama i mogućnostima raznih lit. skupova:

— predsjedateljev uvod,

— nakane,

— odgovor prisutnoga skupa,

— završna predsjedateljeva molitva.

Bilo bi prikladno pokupiti sve što je u toj stvari već iznijela knjižica »De oratione comuni« i RM. Mogli bismo izljuštiti književnu vrstu svakoga pojedinog elementa, osobito završne predsjedateljeve molitve koja se zna izobličiti u najobičniju novu molitvu.

IV Pjesme

Preostaje nam još jedno područje, prepušteno sloobodnoj stvaralačkoj inicijativi odgovornih ljudi kao i liturgijskog skupa. Nije u pitanju samo čisto stvaranje novih tekstova, već nekada izbor što prikladnijih i funkcionalnijih elemnata (Takav je izbor također stvaralačko područje).

Suvremene liturgijske knjige pružaju nam tekstove:

— negdašnje pjesme iz »ordinarija«

— pripjevni psalam,

— redak prije Evanđelja.

S druge strane postoje područja prikladna i za pravo stvaranje:

— dodaci uz Kyrie, bilo unutar, bilo izvan pokajničkog čina,

— ulazna, prikazna i pričesna pjesma.

Što bi se moglo učiniti:

1. pronaći smisao i svrhu svake pojedine pjesme da bismo izbor što bolje uskladili s njezinom tipičnom zadaćom u liturgijskoj akciji;

2. pokrenuti stvaranje novih tekstova ili pod nadzorom nacionalnih biskupskih konferencija, ili mješovitih jezičnih komisija jedne te iste jezične grupe;

3. za molitvu Kyrie, bila unutar ili izvan pokajničkog čina, mogući su razni oblici. Jedni su bolji, drugi manje dobri. Bilo bi prikladno da nađemo u njima zgodnije oblike i uzroke.

G. Fontaine, Cric

Preveo: O. Grafenauer

KRIZA U ŽENSKIM SAMOSTANIMA I MI SVEĆENICI

I žensko je redovništvo danas u krizi. Ponegdje naprosto u raspadanju. Samostani se, osim onih koji su sačuvali stegu i duh molitve, sve više prazne i zatvaraju. A i oni koji se još drže, sve se više posvjetovnjačuju. Sve se manje u njima moli. Sve manje je samozataje i sabranosti. Vladanje je redovnica slobodnije. Njihovi maniri isto tako. Odlasci i istupi iz samostana svagdanja su stvar. Redovničko se odijelo sve manje nosi. A sestre se u civilu jedva razlikuju od svjetovnih djevojaka i žena. Moda se provodi na veliko: sve do golih ruku i nogu, obojene kose, ruža po noktima i usnama, šminke i mini-suknje. Od koncilske obnove redovničkog života većina je preuzela samo ono vanjsko: reformu odijela — s jasnim ustupcima modnom ukusu i ženskoj taštini — i principe približavanja svijetu, slobode i »dijaloga«. Ali i to na način više protukoncilski, nego koncilski. Mnoge već ne slušaju ni crkvenih vlasti ni Kongregacije za redovnike: otvoreno oponiraju i opstruiraju njihovim odlukama i direktivama.

KOD NAS

Kod nas još nije otišlo tako daleko. Nema kod nas ni ozbiljne brojčane krize sestarskih zvanja, iako je i kod nas opadanje već počelo ili je na pomolu. Nema više staroga izobilja. Vjerojatno ga neće ni biti. »Bijela kuga« je zahvatila već i obitelji na selu. Visoki standard sve više materijalizira omladinu.

Što bi se moglo učiniti:

1. pronaći smisao i svrhu svake pojedine pjesme da bismo izbor što bolje uskladili s njezinom tipičnom zadaćom u liturgijskoj akciji;

2. pokrenuti stvaranje novih tekstova ili pod nadzorom nacionalnih biskupskih konferencija, ili mješovitih jezičnih komisija jedne te iste jezične grupe;

3. za molitvu Kyrie, bila unutar ili izvan pokajničkog čina, mogući su razni oblici. Jedni su bolji, drugi manje dobri. Bilo bi prikladno da nađemo u njima zgodnije oblike i uzroke.

G. Fontaine, Cric

Preveo: O. Grafenauer

KRIZA U ŽENSKIM SAMOSTANIMA I MI SVEĆENICI

I žensko je redovništvo danas u krizi. Ponegdje naprosto u raspadanju. Samostani se, osim onih koji su sačuvali stegu i duh molitve, sve više prazne i zatvaraju. A i oni koji se još drže, sve se više posvjetovnjačuju. Sve se manje u njima moli. Sve manje je samozataje i sabranosti. Vladanje je redovnica slobodnije. Njihovi maniri isto tako. Odlasci i istupi iz samostana svagdanja su stvar. Redovničko se odijelo sve manje nosi. A sestre se u civilu jedva razlikuju od svjetovnih djevojaka i žena. Moda se provodi na veliko: sve do golih ruku i nogu, obojene kose, ruža po noktima i usnama, šminke i mini-suknje. Od koncilske obnove redovničkog života većina je preuzela samo ono vanjsko: reformu odijela — s jasnim ustupcima modnom ukusu i ženskoj taštini — i principe približavanja svijetu, slobode i »dijaloga«. Ali i to na način više protukoncilski, nego koncilski. Mnoge već ne slušaju ni crkvenih vlasti ni Kongregacije za redovnike: otvoreno oponiraju i opstruiraju njihovim odlukama i direktivama.

KOD NAS

Kod nas još nije otišlo tako daleko. Nema kod nas ni ozbiljne brojčane krize sestarskih zvanja, iako je i kod nas opadanje već počelo ili je na pomolu. Nema više staroga izobilja. Vjerojatno ga neće ni biti. »Bijela kuga« je zahvatila već i obitelji na selu. Visoki standard sve više materijalizira omladinu.

Kod nas se u bitnosti još uvijek vrše vanjski redovnički propisi i pravila. Ali simptoma lakoumnosti i gubljenja zanosa ima već na sve strane. I kod nas se koncilska reforma shvatila najviše kao reforma odijela i izvršila s očitom tendencijom da napravi barem pokoju koncesiju ženskoj sujeti. Pelerine su izašle iz mode, a sve je više i družbi s otkrivenom kosom i s frizurom, iako je »comam nutrire« još i u kršćanskoj starini vrijedilo kao prvi znak posvjetovnjačenja (1 Tim 2, 9; 1 Pt 3, 3) i bilo kanonima zabranjeno ne samo Bogu posvećenim djevicama, nego i klericima. I kod nas u samostane sve više ulazi sloboda, a iz njih se povlači posluh, poniznost i čednost. I na ulici, i na putovanju dopuštaju danas sestre sebi koješta što prije nikada nisu dopuštale. Sve je manje rezerve, sve manje šutljivih usta i oborenih očiju. I moli se, očito, sve manje. Ne samo da su reducirane zajedničke i propisane molitve u korist »rada« i »akcije«, nego je sve manje i dragovoljne, privatne molitve. Sve se manje adorira po kapelama, sve se manje kleči pred Gospom, sve rjeđe se obavlja »Put križa«. Sve se manje šuti, a sve se više i glasnije govori i pjeva. Sve više se primaju i prave posjeti. Sve dulje se navečer ostaje izvan samostana. Konverzacija sa vanjskim svijetom i sa svećenicima slobodnija je i ležernija. Sve se više korespondira samo za zabavu i iz prijateljstva. Sve je više »ferija« i odlazaka na svečanosti, slave, priredbe, »mlade mise«, godišnje odmore i pohode rodbini. Sve se više i sestre počinju vladati kao dame, a sve manje kao »službenice« Božje i ljudske. Bježi se od »nižih« služba, a jagmi za visokim i »višim položajima«. Teško se primaju premještaji »po potrebi službe«. Upućuju se protesti poglavarima. Organiziraju se demonstracije, prijeti štrajkom i bunama. Kupe se potpisi i protupotpisi. Sestre oblače civil kad hoće. Ostaju u njemu iako su već davno u mirovini pa nitko od njih ne traži da kao bolničarke ili namještenice ne nose uniformu.

TEMELJNI UZROCI:

Dio opće krize u Crkvi

Kriza ženskog redovništva nije nešto specifično u današnjoj Crkvi. Do nje nije došlo bez veze s drugim sektorima crkvenog života. Ona je samo dio opće krize u Crkvi. Skepsa prema svemu što je nadnaravno, posvjetovnjačenje, materijalizam — te tipične i simptomatične značajke današnjega vre-

mena i suvremene kulture — sve više prodiru i u crkveni život. Ta zarazna bolest nikoga ne štedi. To je epidemija koja se, kao sve epidemije, naglo pojavljuje i brzo širi. Izrazito uzajamno i recipročno djelovanje redovita je pojava tih epidemija. Jedni druge povlačimo, okužujemo, zavodimo, kvarimo.

Negativni utjecaji iz redova klera

Gornja konstatacija shvatljivija je i vidljivija na ženskim redovima nego drugdje. Ne samo zbog poslovične ženske povodljivosti i površnosti u sudovima, nego i zbog njihove tijesne povezanosti s duhovnom pastvom i sa službenom, hijerarhijskom Crkvom. Drugim riječima s klerom, sa svećenicima. Oni su, a napose redovnici, svagdje po ženskim samostanima duhovnici, ispovjednici, propovjednici, ekshortatori. Oni sestrama daju »duhovne pouke«, preporučuju im literaturu, drže duhovne vježbe. A sestre su, već po čitavoj svojoj tradiciji i odgoju naučene da te svoje učitelje dočekuju s najvećim povjerenjem, da u njima gledaju auktoritet, da im, bez pogovora i rezerve, vjeruju i da ih u svemu slijede. Svećenikov nastup i praksa za njih je nešto što se uvijek smije, pa čak i mora, kopirati.

A danas im — sestrama redovnicama — ti njihovi učitelji i »duhovni oci« često svašta govore. A ne daju im uvijek dobra primjera. Naprotiv! Mnogi ljudi po svijetu gledaju u tomu glavni, neposredni uzrok ili, barem povod rasapu ženskog redovništva. Neki npr. u Americi, za to okrivljuju veoma cijenjene i u svoje vrijeme najuglednije redove u Crkvi. Oni su držali u svojim rukama skoro sve odgojne zavode i najčitanije novine, pa kad su se i oni posvjetovnjačili i izgubili pravi crkveni duh, povukli su za sobom svu svoju duhovnu klijentelu, ženske samostane na prvom mjestu.

A meni se čini da je to isto i kod nas razlog sve vidljivijemu nazatku ženskih redova i samostanskog života uopće. Samo bi trebalo ozbiljno postaviti pitanje: Tko je za to odgovoran? U prvom redu postaviti pitanje naše svećeničke odgovornosti.

Tradicionalna nebriga

Nijesmo mi ni prije sadašnje krize posvećivali dovoljno pažnje duhovnom odgoju sestara po našim ženskim samostanima. Ja sam to godinama opažao. I pisao sam o tom po-

nešto i prigodice. Na to me navodilo dugogodišnje iskustvo sa ženskim samostanima kojima sam već po službi i funkcijama bio blizu. Uvijek su bili dobri oni ženski samostani koji su imali za duhovnika i za ispovjednika ozbiljna i duhovno ambiciozna svećenika. Čim bi jedan takav došao u samostan, odmah bi se to opazilo: niveau duhovnog života i redovničke discipline u samostanu naglo bi porastao. Ali, na žalost, i obratno. Na odgovornim i kompetentnim mjestima nije se dovoljno pazilo da se ženski samostani s te strane osiguraju. U okrilju tako male brige, ili bolje, nebrige, teže su prolazile samostanske kuće »po provinciji«, nego po gradovima. A najtežega današnjega problema — problema »župskih sestara« — nije ni bilo.

Nevolje sa »župskim sestrama«

Sestre su većinom razbacane po minijaturnim redovničkim zajednicama i župskim stanovima — često puta samo dvije skupa — i u mnogo su većim neprilikama i pogiblima, a pravih pobožnih i pouzdanih duhovnih vođa je sve manje. Na župama se, uz to, koji put nikako ne pazi na »separaciju«: na, kakvu takvu, »klauzuru« za sestre. Jedu skupa sa župnikom, sa svećenicima su u kući »per tu«, ulaze im u sobe »na razgovor« i na muziciranje, crnu kavu ili stolne igre. Primaju posjete svećenika iz susjedstva, idu im u goste i na izlete, vozaju se sa svećenicima u autu. Često moraju i do duboko u noć dvoriti župnikove goste. Nemaju nikakva dnevnog reda. Ne ostavlja im se vremena ni za propisane redovničke molitve. Hodanja po privatnim kućama nisu rijetkost, pa i onda kad to ne traži nikakav pastoralno-apostolski razlog.

Nezvani i nedorasli u samostanima

Ispovijedanja, pouke, duhovne vježbe u samostanima posebno su poglavlje. Često se nimalo ne pazi ni koga se zove za takve funkcije, ni koga se na njih šalje. Dolaze i mladi, »vileni« vjetrenjasti svećenici, i stari svećenici već iznureni, i svećenici »domaćih« (u stvari preslobodnih) manira; i »progresistički« reformatori kršćanskog i redovničkog života, pa pred sestrama iznose i razlažu svoje laksne teorije. Govore im protiv poglavara i »slijepog« redovničkog posluha, odbijaju ih i odvraćaju od češćeg ispovijedanja i od tradicionalnih pobožnosti. Propovijedaju im i ispovijedaju ih u civilu, seksualni im moral tumače vrlo liberalno, uvode ih u mudrost

»psihoanalize«. I daju im — za redovnice sasvim suvišne — pouke o seksualnom i bračnom životu. Nedavno mi se je jedna, posve skromna, sestra tužila da im se jedan vođa duhovnih vježbi u nagovorima neprestano vraćao na tu tematiku, pa je jadnoj sestri izgledalo kao da drži duhovne vježbe djevojkama - udavačama iz svijeta ili udatim ženama, a ne redovnicama. I još ih je pozivao k sebi u sobu na razgovor; samo mu nijesu htjele ići kad su vidjele o čemu se radi. A jedan drugi je u jednom klauzurnom samostanu otvoreno dokazivao kako njihov samostanski život danas više nema nikakva smisla i da je vrijeme kontemplativnih redova zauvijek prošlo: unatoč izričitom protivnom učenju koncilskih dekreta: »Perfectae caritatis« (n. 5 i 7) i »Ad gentes« (n. 18 i 40).

NEŠTO SE MORA UČINITI

Ne treba puno intuicije pa da čovjek vidi dokle će te nevolje sa ženskim samostanima poći, nastavi li se ovako: sa ležernom nebrigom za redovnice od strane svećenika i crkvenih faktora. Žensko će redovništvo izgubiti svoj duh i ugled. Redovnički stalež neće privlačiti ozbiljnih djevojaka iz katoličkih obitelji. A i one koje iz tih dobrih obitelji i s pravim zvanjem, uđu u samostan, izgubit će ga pred lošim primjerima u posvjetovnjačenoj samostanskoj atmosferi. Istupat će. A ako i ostane u samostanu i zavjetuje se, rijetko će to biti prava i revna redovnica. Ne poduzmemo li mi svećenici ništa bit ćemo odgovorni za njihove duše i za dekadencu i propast našega ženskog redovništva, baš kao što smo danas odgovorni za njegov, bar početni, nazadak i krizu.

ŠTO?

Hoćemo li da se oslobodimo te odgovornosti i da prema našemu ženskom redovništvu izvršimo svoju dužnost pred Bogom i pred ljudima, moramo iz temelja promijeniti svoje metode. Moramo sestrama posvećivati puno više pažnje nego do sada. Nastojati da u njima oživimo pravi duh; da ih odgajamo prema idealima Evanđelja i volji Crkve; da sustavno otklanjamo od njih sve ono što im je na duhovnu štetu, a navodimo na ono što će ih duhovno podizati i učvršćivati.

TKO?

Crkvene vlasti

Crkvene vlasti moraju koncilske i papinske direktive upogled ženskoga redovničkog života efektivno i dosljedno provoditi. I dekret »Perfectae caritatis« i onu noviju »Apostolsku egzortaciju o obnovi redovničkoga života« (»Osservatore Romano«, 1. VII 1971). Moraju ženskim redovima na našem nacionalnom području davati sasvim konkretne upute. I urgirati ih. A moraju — svaki biskup u svojoj dijecezi — vršiti i budan i stalan nadzor nad životom u svim ženskim samostanima i redovničkim zajednicama većim i manjim. Pred njim ne smije ostati ništa skriveno, niti se smije što skrivati. Biskup posebno mora paziti koji su svećenici po samostanima ispovjednici, duhovnici, voditelji duhovnih vježbi. Jedan svećenik — samo ako je vrijedan i pogodan za to — može biti ispovjednik i u više redovničkih zajednica. Pa i uz remuneraciju od strane sestara.

Samostanske uprave

Puno će ovisiti i o upravama redovničkih kuća: muških i ženskih. Muški su redovi u savjesti dužni za poslove ispovijedanja i drugog duhovnog vodstva po ženskim samostanima delegirati samo redovnike zrelije dobi, ozbiljna vladanja, provjerene ortodoksije i prokušane kreposti. Nikada »bilo koga«. Pogotovo ne svećenike koji su se već kompromitirali i na koje stižu pritužbe. Ako nemaju pravoga čovjeka, neka radije otklone poziv, odnosno molbu, iz samostana.

A starješine ženskih redovničkih zajednica ne bi ni u jednom slučaju smjele ni tražiti ni prihvaćati ni nepoznatih ni sumnjivih kandidata za takve funkcije u svojim kućama. Budu li im određeni ili ponuđeni, neka ih učtivo, ali i odlučno, otklone. Ne smiju iz obzira i politike uzeti na svoju savjest duhovnu ruinu sestara.

Statut za »župske pomoćnice«

Što se tiče sestara po župama, bilo da u župi i u crkvi pomažu iz svojih kuća — to je u načelu jedino preporučljivo — bilo da stanuju u župskom dvoru među ostalim i kao župnikove kućanice, morao bi za to, čini mi se, bezuvjetno postojati formalan statut, bilo međudijecezanski, bilo dijecezan-

ski. U njemu bi, uz ostalo, trebalo fiksirati sve glavne obveze i s jedne i s druge strane. U slučaju da sestre stanuju u župskom dvoru, valjalo bi izrijekom naglasiti da župnik mora sestrama omogućiti zgodu za nesmetan i redovit molitveni život, da im se ne smiju namećati nikakvi noćni poslovi, da bez prave potrebe u radne prostorije sestara ne smiju ulaziti ni vanjske osobe ni svećenici, da sestrama bude osigurana redovita duhovna pouka i prilika za češću ispovijed, a, dakako i pristojan honorar i socijalno osiguranje.

MOGUĆNOSTI I PREDUVJETI

Ni o komu valjda ne ovisi budućnost našega ženskog redovništva, koliko o nama svećenicima. Materijal koji nam dolazi još uvijek je zdrav. Uvijek dobivam takav dojam, kad gledam oko sebe kandidatice i novakinje po samostanima i redovničkim zavodima. Dobronamjerne su. Otvorenih usta i očiju slušaju pouke i savjete. Moglo bi se od njih mnogo napraviti. Dakako uz razumijevanje i strpljiv postupak i da je okolina oko njih dobra i zdrava. U samostanu se ne smiju razočarati. Mi ih moramo edificirati svojom iskrenom i dubokom oduševljenošću za Krista, za Crkvu, za duše. Od koga će sestre dobivati te poticaje, direktne i indirektne, ako ne od nas svećenika, učitelja i predstavnika Crkve? Teško nama, ako im to uskratimo! »Djeca su tražila kruha, a nije bilo nikoga da im ga ulomi« (Tuž 4, 4). A još teže, ako ih i pozitivno odbijamo od evanđeoskih savjeta i ideala!

Čedomil Čekada

JEDAN OD ONIH PONIZNIH

Već je poodavno pokojni. A lijepe je svećeničke godine doživio. I zlatnu je misu dočekao. I proslavio je. I to na župi u kojoj je prije toga više od četrdeset godina, neprekidno, bio župnik.

Bio je čovjek darovit. I duhovit. Uvijek je svoju okolinu natjerivao na smijeh svojim šalama. Već i zato su ga ljudi i vjernici voljeli. U svećeničkoj je službi bio vazda uredan i savjestan. U župi je držao red, lijepo je propovijedao, uslužan je bio vjernicima. Uvijek je stajao uz narod, ali i uz Crkvu. Ponio je i on, bez suza i mrzovolje, svoj dio odgovornosti i žrtava u njezinim teškim danima.

Iz toga vremena i datira događaj što ću ga ovdje ispripovjediti. Bili smo godinu, dvije zajedno na »odsluženju roka«. On je i iza brave bio jednak kao i vani. Uvijek dobre volje, uvijek spreman na šalu i komedije. Sve bez grimasa: kao rođeni komičar. Zabavljao bi društvo gdje god bi se našao. Pucali su ljudi od smijeha. Ali i parirao bi — na svoj, uvijek duhovit način — svakomu tko bi htio da dirne u njegove svetinje. Nikada nije pokušavao da sebi osobno pomogne na račun drugih, a još manje na račun svojih načela i ideala.

Ali, eto, ni vani ni u zatvoru nijesu ga smatrali kakvim uzorom od svećeničke ozbiljnosti i svetosti. Bio je dosta neoprana jezika. Za njim se koješta govorkalo. Vjerojatno su ljudi i uveličavali, i dodavali, i kitili, i izmišljali kao uvijek kad je »na nekomu zvono«. Ali — slobodnih je manira bio.

Za propuste će mu suditi Bog. Sudio mu je već. Sigurno blago, kao svakomu tko je dobre volje i tko nije zanijekao istine: »fidem servavit« (2 Tim 4, 7). A i na ovom svijetu dosta je otpatio pod starost: bolesti, operacije, dugi log. U svemu tome ostao je strpljiv i raspoložen.

U doba dok smo »služili« zametnuo bi se koji put po »sobama« razgovor i o vjerskim pitanjima. Skupa su ležali ljudi svih mogućih profesija, shvaćanja, mišljenja, uvjerenja, narodnosti, vjera, simpatija i antipatija. I katolička je Crkva dolazila na red. I na rešeto. I njezine institucije također. I celibat katoličkih svećenika. Ne znam kako je jednom došlo do debate o celibatu u kojoj je i on uzeo učešće. Nijesam bio s njim u sobi, pričali su mi to drugi. Mnogi u njegovoj sobi nijesu vjerovali da naši svećenici tu svoju stalešku obvezu uzimlju ozbiljno. Spominjali su se i »primjeri«. Istiniti i izmišljeni. Aludirali su na pokojeg svećenika konkretno. Pogledali, koji put, onako ispod oka, i na njega. No njega to nije zbunilo. Odmah je i on ustao na obranu crkvene prakse i crkvenoga zakona. Branio je celibat. A branio ga je na svoj način. Široko i realno. I iskreno. Ne štedeći pojedinca. Ne štedeći ni sebe samoga. Osjećao je valjda kako u tim raspravama, a među ljudima koji su ga poznavali po njegovu zatvorskom rječniku i inventaru njegovih, kojiput i krupnih, šala i riječetina, njegova prisutnost ne govori puno u prilog tezama koje su on i drugi svećenici u sobi branili. I odmah je sebe naložio na vatru. »Nemoj ti suditi po meni i po meni sličnima!« rekao je jednomu od oponenata. »Za tolike naše svećenike ne može nitko reći ništa. Ni 'crne ti oči u glavi'!« I stao ih je, te svoje svećeničke kolege, nabrajati sve po

imenu. Osobito one koje su i drugi ljudi u sobi poznavali. »Jesu li oni ikoga sablaznili? Institucija je po srijedi: nijesu pojedinci. A u svakoj pšenici ima kukolja« nadodao je.

Bilo mi je vrlo drago kad sam za to čuo. Za to njegovo izlaganje za Božju stvar. Za to njegovo svjedočanstvo ispravnim principima. Ali još više za njegovu poniznost, istinoljubivosti, iskrenost. Branio je stvar, nije branio sebe. Nije nijekao činjenicu ni kad je to padalo po njegovoj glavi. Nije farizejski glumio. Vjerovao je u snagu istine. Ne treba ni njoj, ni Bogu mistifikacija ni laži.

Osobno sam mu mnogo toga oprostio u onaj čas. I ja, strogi ljudski sudac. A Isus »prijatelj carinika i grješnika« sigurno još više.

Nego, nijesu među nama svi kojima su njihove svećeničke dužnosti teške — pogotovu nijesu svi oni među nama koji posrću pod teretom svećeničkog celibata — ovako lojalni prema istini i prema Bogu. Ne daju svi »slavu Bogu« (Iv 9, 24) kad su posrnuli. Svi ne priznaju da su pogriješili pa da kažu: »Zakon je, istina, svet i zapovijed je sveta, i pravedna, i dobra — ali ja sam čovjek od tijela, predan pod grijeh . . . Ne činim ono što bih htio — dobro, nego ono što neću — zlo!« (Rim 7, 12, 14, 19). Na žalost mnogi od njih udarili su drugim putem. Zakon im je kriv, Crkva je kriva; oni nijesu. Oni imaju pravo na svoju »sreću« i na svoju »slobodu«. Pa traže da im je Crkva dadne. Da svoj zakon prilagodi onom »drugom zakonu« u njihovim udovima (Rim 2, 23). Kako sve te postiđuje primjer ovoga poniznog njihova, našega, subrata! Takvi vole ulogu nevjernog »anđela crkve u Laodiceji«, glumca u svetištu koji se hvali da je bogat i imućan i da mu ništa ne treba, a ne vidi da je »bijedan, i jadan, i siromašan, i slijep, i gô« (Otkr 3, 14—17). Oni hoće da sude Bogu i Crkvi, mjesto da poslušaju kad im Bog i Crkva poručuju: »Trgni se i čini pokoru!« (Otkr 3, 19). Časnije bi bilo — puno časnije — po te naše svećeničke »reformatore« celibata — da pođu za junakom ove naše crtice pa se kucnu u prsa i kažu onima oko sebe: »Nemojte vi suditi samo po meni i po meni sličnima! Gledajte i na one druge.«

Uostalom, nije to samo problem naših anticelibatera i kontestatora. Problem je to — vječni problem — sviju nas. Prvi je i zahtjev i preduvjet pravoga kršćanskoga života: duhovna iskrenost. Valja uvijek, pa kad smo i sami u pitanju, kazati »bobu bob, a popu pop«. Valja stati uz dobro, gdje ga god otkrili; osuditi zlo na komu ga god ulovimo. Na dru-

gome ili na sebi, svejedno. Puno je već ako častimo dobro, i kad ga ne činimo. Nije sve; nije dosta. Ali je znak dobre volje, znak je vjere u istinu i strahopočitanja pred njom. I pred Bogom. Tko ga ima, Bog će ga sigurno pomilovati i spasiti. Budimo bezuvjetno ljudi Božje istine, ako već nijesmo u svemu ljudi Božje pravde. To vrijedi i onda kad je njegova istina protiv nas. »Veritas liberabit vos!« (Iv 8, 32).

Hoće! Ostario sam. Mnogo sam toga doživio. Bio sam i na mjestu gdje se to, sustavno, vodilo u evidenciji. Pa ne sjećam se nijednog slučaja da je koji svećenik, ako je bio ponizan i ostao uz Crkvu, i kad je sam bio slabić i grješnik, umro, a da se nije izmirio s Crkvom. Oni koji su se bunili, otpadali i »ženili«, jesu, na žalost. Mnogi!

Dr Č. Č.

———

Upravo se navršava 10 godina od kako u našem listu surađuje Dr Čedomil Čekada. Njegova obilna i izrazito svojevrsna suradnja zadužuje nas na osobitu zahvalnost.

Uredništvo

METODA DR JORDANA KUNIČIĆA

Odgovarjam na članek dr. J. Kuničića, ki ga je objavila »Služba Božja« pod naslovom »Neka ‚nova' osporavanja u pitanju kontracepcije« (1971, str. 95—99).

»Neka ‚nova' osporavanja« naj bi vseboval moj dopis, ki sem ga poslal Škofovski konferenci Jugoslavije 15. sept. 1970. Ta dopis je Kuničić obravnaval tudi »na seminaru katoličke moralne i društvene nauke na rkt. bogosl. fakultetu u Zagrebu«. »Neke ideje« referatov tega seminarja so bile v ciklostilno razmnoženem in privatno razširjevanem spisu z naslovom »Neka osporavanja dr. Št. Steinera u pitanju kontracepcije«. Poglavitne trditve tega spisa je potem Kuničić zajel v zgoraj omenjeni članek. Ko odgovarjam na članek v »Službi Božji«, zavračam torej tudi trditve v spisu »Neka osporavanja . . .«

Kuničićevo stališče glede aplikacije načela, in casu perplexo minus malum eligendum' v zvezi s kontracepcijo sem temeljito zavrnil v razpravi »Ali sme dr J. Kuničić kritizirati francoske škofe?« (Bogoslovni vestnik, 1971, str. 92—115),

gome ili na sebi, svejedno. Puno je već ako častimo dobro, i kad ga ne činimo. Nije sve; nije dosta. Ali je znak dobre volje, znak je vjere u istinu i strahopočitanja pred njom. I pred Bogom. Tko ga ima, Bog će ga sigurno pomilovati i spašiti. Budimo bezuvjetno ljudi Božje istine, ako već nijesmo u svemu ljudi Božje pravde. To vrijedi i onda kad je njegova istina protiv nas. »Veritas liberabit vos!« (Iv 8, 32).

Hoće! Ostario sam. Mnogo sam toga doživio. Bio sam i na mjestu gdje se to, sustavno, vodilo u evidenciji. Pa ne sjećam se nijednog slučaja da je koji svećenik, ako je bio ponizan i ostao uz Crkvu, i kad je sam bio slabić i grješnik, umro, a da se nije izmirio s Crkvom. Oni koji su se bunili, otpadali i »ženili«, jesu, na žalost. Mnogi!

Dr Č. Č.

———

Upravo se navršava 10 godina od kako u našem listu surađuje Dr Čedomil Čekada. Njegova obilna i izrazito svojevrsna suradnja zadužuje nas na osobitu zahvalnost.

Uredništvo

METODA DR JORDANA KUNIČIĆA

Odgovarjam na članek dr. J. Kuničića, ki ga je objavila »Služba Božja« pod naslovom »Neka ‚nova' osporavanja u pitanju kontracepcije« (1971, str. 95—99).

»Neka ‚nova' osporavanja« naj bi vseboval moj dopis, ki sem ga poslal Škofovski konferenci Jugoslavije 15. sept. 1970. Ta dopis je Kuničić obravnaval tudi »na seminaru katoličke moralne i društvene nauke na rkt. bogosl. fakultetu u Zagrebu«. »Neke ideje« referatov tega seminarja so bile v ciklostilno razmnoženem in privatno razširjevanem spisu z naslovom »Neka osporavanja dr. Št. Steinera u pitanju kontracepcije«. Poglavitne trditve tega spisa je potem Kuničić zajel v zgoraj omenjeni članek. Ko odgovarjam na članek v »Službi Božji«, zavračam torej tudi trditve v spisu »Neka osporavanja . . .«

Kuničićevo stališče glede aplikacije načela, in casu perplexo minus malum eligendum' v zvezi s kontracepcijo sem temeljito zavrnil v razpravi »Ali sme dr J. Kuničić kritizirati francoske škofe?« (Bogoslovni vestnik, 1971, str. 92—115),

pravtako pa vsaj indirektno v razpravi »Ne na umanjenje nego na uzveličanje snage i životnosti papine enciklike ,Humanae vitae'« (Služba Božja, 1971, str. 336—353). Kdor hoče neutemeljenost Kuničićevih trditev v članku »Neka ,nova' osporavanja u pitanju kontracepcije« do kraja videti, naj poleg pričujočega članka še upošteva omenjeni dve razpravi.

1. Površnost ali podtikanje?

Dr. Kuničić trdi: »Dr Steiner, u nastojanju da transportira mišljenja nekih inozemnih pisaca, predlaže da naši Biskupi zauzmu i s pastoralne strane drugačije stanovište od onoga što su zauzeli u Uputi od 18. veljače 1970. Pri tome dr Steiner brzopleto uzima neke moje izjave u pitanju.«

a) V dopisu Škofovski konferenci **utemeljujem upravičenost aplikacije »moralnoteološkega načela o odločanju, in casu perplexo' tudi na področju zakonskega urejanja rojstev**, utemeljujem, ker hočem pokazati, da glede te aplikacije obstaja v Jugoslaviji **»probabilizem proti probabilizmu«.** Upravičenost omenjene aplikacije utemeljujem: s samo naravo načela ,in casu perplexo minus malum eligendum'; s sklicevanjem na nauk probiranih avtorjev, sv. Alfonza Lig., Noldina, Vermerscha, Lanze, o upravičenosti aplikacije tega načela; s sv. pismom; z naukom 2. vatikanskega koncila; s sklicevanjem na izjave številnih tujih episkopatov; z naukom Izjave jugoslovanskega episkopata, da je v pravični samoobrambi dovoljeno uporabljati kontracepcijo; s sklicevanjem na imena sodobnih avtorjev (Martelet, Fuchs, Delhaye, Häring, Rahner), ki zagovarjajo upravičenost aplikacije omenjenega načela na področju urejanja rojstev. Moje ravnanje po tradicionalni teološki metodi je torej Kuničiću »transportiranje mišljenja nekih inozemnih pisaca«. Kuničić se v svojih skriptih in spisih tudi sklicuje na sv. Alfonza, Noldina, Häringa, Lanzo itd. Torej tudi on transportira »mišljenja nekih inozemnih pisaca«.

Kuničićeva trditev je »transportiranje« njegovega mišljenja v moj dopis.

b) Jaz tudi nisem predlagal, »da naši biskupi zauzmu i s pastoralne strane drugačije stanovište od onoga što su zauzeli u Uputi . . .«. Poslal sem Škofovski konferenci **prošnjo,** ki se ne tiče »Upute«, ampak **»Uvodne riječi«** k »Uputi«. To »Uvodno riječ« pa niso napisali kar »naši biskupi«, ampak **»Predsjedništvo Vijeća za nauku vjere pri BKJ«.** Stališče naših škofov v »Uputi« jaz jemljem kot dejstvo, s katerim je treba

vestno računati, in zato temu stališču pripisujem — z ozirom na izjave drugih episkopatov — probabilnost. V dopisu se zavzemam za to, da naši škofje **priznajo probabilnost stališču,** ki ga zastopajo številni ugledni tuji episkopati in ki temelji na načelu: ,in casu perplexo minum malum eligendum'.

c) In potem, kdo »brzopleto uzima neke« Kuničićeve »izjave u pitanju«? Kuničićev tekst, o katerem v dopisu govorim, je naslednji: »Međutim, ako postoje izlazi, rješenje te situacije, ne govorimo o perpleksnoj savjesti u strogom, nego samo u blagom smislu. Subjekt će u tom slučaju formirati savjest posredstvom refleksnih principa, ili će odgoditi postupak dok provjeri ispravnost puta kojim će udariti i sredstva koja može izabrati« (Smijemo li kritizirati francuske biskupe, Zagreb 1970, 8). Moj tekst v dopisu pa se glasi: »Če ... v zvezi z regulacijo rojstev sploh ne more priti do ,perpleksne savjesti u strogom, nego samo u blagom smislu' (dr J. Kuničić, Smijemo li kritizirati francuske biskupe, str. 8), potem naj mi bo dovoljeno opozoriti, da sv. pismo, 2. vatikanski koncil, mnogi tuji episkopati in dejansko življenje to tezo zavračajo.« Končno pa še Kuničićev tekst iz članka »Neka ,nova' osporavanja ...«: »Bez temelja tvrdi dr Steiner da ja dopuštam da se radi ili da se može raditi o casu perplexo ,u blažem smislu', jer na str. 8 moje brošurice jasno piše da taj, ,blagi smisao' znači obavezu da bračni drugovi traže drugi izlaz, da ga mogu naći, i da ga moraju naći. Taj ,blagi smisao' znači samo dvojbenu savjest ...«.

Ali Kuničić govori v svojem prvem tekstu o perpleksni vesti »u blagom smislu« ali ne? Dalje je iz mojega teksta jasno, da jemljem ta njegov »blagi smisao« tako, kakor ga je Kuničić razložil v svojem prvem in drugem tekstu, saj z njegovim »blagim smislom« **ne utemeljujem** svojega stališča, ampak **Kuničićevo tezo zavračam.** Tudi brez Kuničićeve naknadne pojasnitve sem v njegovem prvem tekstu dojel zapovedovalno moralno teologijo glede obravnavane reči: »taj ,blagi smisao' znači obavezu da bračni drugovi traže drugi izlaz, da ga mogu naći, i da **ga moraju naći«** (podčrtal jaz). Če torej kdo svoje in moje izjave »brzopleto uzima«, je to Kuničić.

2. »Ne smije se trgovati načelima«!

a. Kuničić enostavno trdi, da na področju urejenja rojstev ne more priti do perpleksnega primera in zato: »u tom se slučaju ne može pribjegavati nauci o casu perplexo«. Kdor

pa bi zagovarjal, da do perpleksnega primera more priti in da je zato aplikacija načela perpleksnem primeru upravičena, trguje z načeli.

Zelo lahko je Kuničiću reševati moralne probleme na področju urejanja rojstev. On enostavno zakonce obdolži »subjektivne slabosti«, »nesavladane emocije, strasti i nedovoljne kreposne snage,« obdolži, da »ih u škripac dovodi njihova neobuzdanost«, da »ne boje se grijeha, nego smatrajo da je kontracepcija u slučaju Bogu ugodna«, na podlagi teh obdolžitev pa trdi, da »nijesu ukliješteni u bezizlaznoj situaciji« in da »posve je arbitrarno situaciju bračnih drugova u slučaju poistovjetovati s casu perplexo«. Če bi Kuničić to trdil **za nekatere zakonce,** bi se morali z njim strinjati, saj taki zakonci so. Toda on to trdi enostavno **za vse zakonce,** ki na področju urejanja rojstev pridejo v stisko in se ravnajo po načelu o perpleksnem primeru. On ne prizna, da so prepričani, da morajo na eni strani s spolnimi dejanji skrbeti za trdnost zakonske zveze, na drugi strani pa ne smejo uporabljati za odgovorno urejanje rojstev kontracepcije, toda obe dolžnosti ne morejo izpolniti, ker je menjava plodnosti in neplodnosti pri ženi nezanesljiva. **Naj Kuničić dokaže, da takih zakoncev ni!** Do zdaj tega ni storil. Ker pa tega ni storil, je vse njegovo govorjenje v članku »Neka ‚nova' osporavanja . . . « proti mojemu dopisu Škofovski konferenci **brezpredmetno.** Vse moje izvajanje v dopisu in v vseh mojih spisih **suponira iskrene zakonce, samo zakonce,** ki se znajdejo v pravi koliziji dolžnosti, samo zakonce, ki se resnično boje katerega koli zla, ki bi sledilo iz neizpolnjenih dolžnosti, in je zato njihova vest v perpleksnem stanju, samo zakonce, ki ‚hic et nunc' nujno storijo eno zlo, naj izpolnijo katero koli dolžnosti, saj z ispolnitvijo ene dolžnosti prekršijo drugo dolžnost.

Da na področju urejanja rojstev more priti do pravih perpleksnih primerov, sem v dopisu ustrezno utemeljil. Obširno in upamtemeljito pa sem možnost perpleksnega primera na tem področju utemeljil v citiranih razpravah »Ali sme dr. J. Kuničić kritizirati francoske škofe?« in »Ne na umanjenje . . . «. Zato ni potrebno, da na tem mestu to možnost ponovno utemeljujem.

Ker Kuničić ni dokazal, da na področju urejanja rojstev ne more priti do resničnih perpleksnih primerov, zato tudi nima pravice, da zakoncem očita »izravno namjeravanu kontracepciju«, pravtako pa nima pravice, da obdolži tiste epis-

kopate in moraliste, ki priznavajo možnost perpleksnega primera na tem področju in dopuščajo aplikacijo načela ‚in casu perplexo minus malum eligendum', da trgujejo z načeli, posebno še zato ne, ker nobeden od njih ne uči, da je kontracepcija v vsakem perpleksnem primeru vedno manjše zlo.

Z načeli trguje tisti, ki jih ne aplicira na dejansko življenje, ampak na neki umišljeni svet.

b. Z načeli potem trguje tisti, ki jih aplicira tisto, na kar se ne smejo aplicirati.

V kritiki mojega dopisa Kuničić uči: »Nikada se ne smije rastavljati smisao sjedinjenja i smisao rađanja... Izravno namjeravana kontracepcija predstavlja u sebi zao čin, neovisno o mišljenju izvršitelja. Izravna je kontracepcija stalno nedopuštena (HV br. 16); namjerno frustrirati spolni čin njegove generativne usmjerenosti predstavlja u sebi nečastan postupak (br. 14); oduzimati spolnom činu pa i djelomično značenje i svrhu stvaralaštva, protivi se Božjem planu i njegovoj svetoj volji (br. 13) itd. Istina, razlozi za opravdavanje takvog postupka mogu izgledati ‚časni i ozbiljni' (br. 16), recimo da se sačuva bračna vjernost, ljubav, ali ti razlozi ne mogu pretvoriti nemoralni čin u čin dopušten i dostojan čovjeka (br. 14). Zaključak je očit: Izravna kontracepcija, bilo kao cilj, bilo kao sredstvo ne smije se nikako odobriti, jer to bi značilo osvojiti pogansko načelo da cilj posvećuje svako sredstvo (Rim 3, 8).«

Malo dalje Kuničić piše: »Dr. Steiner nalazi proturječje u mojoj tvrdnji da je u pravednoj samoobrani dopuštena kontracepcija. Nije dobar znak vidjeti proturječje gdje ga nema, jer ako je neizravno dopušteno drugoga ubiti u svrhu samoobrane, zašto ne bi u istu svrhu dopuštena i neizravna kontracepcija? Papa govori da nasilno nametnuti bračni čin znači postupati proti zahtjeva ispravnog moralnog reda (HV br. 13), dakle znači postupati nemoralno, nedopušteno. U slučaju samoobrane **nameće** se situacija **izvana,** nepravedno, dovodi se u pitanje života sa svim svojim vrednotama, i napadnuti ali napadnuta se **prisiljava** da bira između najveće dužnosti čuvanja sebe i podređene dužnosti čuvanja drugoga ili podređenih vrednota. Svaki pa i početni poznavalac moralke mora uvidjeti da se u slučaju samoobrane, dakle u potrebi i dužnosti da se spasi život ili ekvivalentna vrednota, primjenjuje načelo dopuštenosti čina cum duplici effectu, jer sila se **odbija** odgovarajućom silom, napadnuti se pravedno i adekvatno **brani.** Iz tog postupka neposredno slijedi dobar

učinak: čuvanje života, i zao učinak: smrt napadača; postoji proporcionalan razlog: čuvanje svoga života; namjerava se samo dobar učinak: samoočuvanje.«

V svojih skriptih Kuničić uči: »Prvo i bitno: treba gledati na objekt ... Čin promatran prema objektu je isto što i čin promatran u odnosu prema ljudskoj naravi i prema njenim bitnim odnosima, drugim riječima: promatran prema zakonima morala« (Katolička moralka, Zagreb 1965, tč. 47). Ko razpravlja o pogojih za uporabo načela o dejanju ‚cum duplici effectu', istotam poudarja: »Prvi uvjet: sam čin po sebi, po objektu, ne smije biti zao, jer zao čin postao bi kao uzrok koji po svojoj prirodi uključuje zlo, grijeh. Mora biti dobar ili barem indiferentan. Nikakav cilj ne može opravdati čin koji je zao po naravi« (tč. 55).

V brošuri »Smijemo li kritizirati francuske biskupe« pa Kuničić absolutizira: »Suvišno i neispravno bi bilo očekivati da će perpleksna situacija moći opravdati takav postupak, jer nikakva dobra nakana, nikakve vrednote ne mogu opravdati ono što je po naravi nedostojno čovjeka, što je u sebi zlo« (str. 6).

Če nauke v citiranih Kuničićevih tekstih med seboj primerjamo, odkrijemo vrsto nasprotij, nedoslednostih in samovoljnostih. Preden na očitnejše opozorimo, povejmo, da se s Kuničićem strinjamo v naslednjem: če ni na razpolago častnega sredstva, se žena v pravični samoobrambi sme braniti s kontracepcijo. Podudarimo pa, da se to sme učiti **samo** na podlagi načela: ‚in casu preplexo minus eligendum', ni pa tega dovoljeno opravičevati z načelom ‚de actione cum duplici effectu', kakor to dela Kuničić in še kdo. Zakaj to drugo ni dovoljeno? Zato, ker tisti, ki bi se naj branil, **najprej** s kontracepcijskim sredstvom **loči** »significationeum unitatis et significationem procreationis, quae in actu coniugali insunt« (Humanae vitae, 12), s tem pa spolnemu dejanju odvzema »njegov pomen in namen, nasprotuje tako moški in ženski naravi in njunim najbolj intimnim odnosom; nasprotuje pa tudi božjemu načrtu božji volji« (prav tam, 13), stori torej — po nauku ‚Humanae vitae' — nekaj **slabega.** Šele potem, ko sta oba omenjena smisla ločena, sledi — da uporabimo Kuničićeve izraze« — i dobar učenik, tj. sačuvanje svoga života i dostojanstva, i zao učinak, tj. onemogućenje rađanja novog života;« kajpada Kuničić s »sačuvanjem svoga života« pretirava, poleg tega pa ne vidi, da v tem primeri dober učinek, »sačuvanje«, sledi iz slabega, iz »onemogućenja rađanja no-

vog života«. To ločitev smislov ali, kdor hoče, to »onemogućenje rađanja novog života« žena **izbere** v samoobrambi **kot sredstvo,** »kao uzrok«, izbere torej nekaj slabega, da prepreči zlo, ki ga ima za večjega. Predmet njenega samoobrambenega dejanja je torej **slab.** Ravnanje po načelu ,de actione cum duplici effectu' pa je dovoljeno **samo takrat,** ko je predmet dejanja »dobar ili indiferentan«. Tako uči tradicionalna moralka. To »svaki pa i početni poznavalac moralke mora uvidjeti«!

Kuničić bo z načelom ,de actione cum duplici effectu' lahko dokazoval, da gre »u pravednoj samoobrani« za »neizravnu kontracepciju«, samo takrat, ko bo dokazal, da je ločitev dveh smislov spolnega zakonskega dejanja **učinek** samoobrambnega dejanja. Samo takrat, ko bo dokazal, da obranitev osebnih vrednot **ne sledi** iz preprečitive spočetja, torej **iz slabega učinka.** Najprej pa bo moral dokazati, da ločitev dveh smislov spolnega dejanja **ni nekaj slabega,** ko se uporablja kot **predmet** samoobrambnega dejanja.

V citiranih tekstih Kuničić enkrat trdi, da je »prvo i bitno: treba gledati na objekt«, drugič, potom ko objekt pretvori v »postupak«, pa mu je odločilno, da »iz tog postupka neposredno slijedi dobar učinak«, da »postoji proporcionalan razlog« in da »se namjerava samo dobar učinak«, ali je »prvo i bitno« dobro ali slabo, pa ni več odločilno.

»Oduzimati spolnom činu pa i djelomično značenje i svrhu stvaralaštva, protivi se Božjem planu i njegovoj svetoj volji«, pravi Kuničić, toda ko »se nameće situacija izvana«, mu je to dovoljeno.

Čeprav gre za popolnome isto strukturo predmeta dejanja, je v primeru, da zakonci izberejo kontracepcijo kot manjše zlo, Kuničiću tu »izravna kontracepcija«, ko pa izbre kontracepcijo žena v samoobrambi, mu je to »neizravna kontracepcija«.

Enkrat »nikakve vrednote ne mogu opravdati ono što je po naravi nedostojno čovjeka, što je u sebi zlo«, kar je »oduzimati spolnom činu pa i djelomično značenje i svrhu stvaralaštva«, naenkrat pa je dovoljeno odvzemati, namreč »u potrebi i dužnosti da se spasi život ili ekvivalentna vrednota«. Mimogrede rečeno: po Kuničiću bi najpri ženi, ki se kontracepcijo brani nepravičnega spočetja, šlo za »sačuvanje svoga života i dostojanstva« in to zato, »jer u stvari neposredno napada upravo semen, sperma, pa nepravedni napadaj opterećuje spermu«, ne muža (str. 99). Krivični napadalec — pa

tak! Zdaj pa naj Kuničiću verjamemo, da je zaradi obrambe pred spermo dovoljeno uporabljati kontracepcijo, zaradi ohranite zakonske zvestobe, trdnosti zakona itd. pa ne!

Kuničiću je takrat, ko »u stvari neposredno napada upravo semen, sperma«, »situacija izvana« in je zato kontracepcija dovoljena, ko pa zakonski ženi preti moževa nezvestoba ali ko morata zakonca skrbeti za trdnost zakona, odgovorno starševstvo itd., pa to ni več »situacija izvana« in zato kontracepcija ni dovoljena.

Enkrat Kuničić priznava kolizijo dolžnosti, saj »napadnuti ili napadnuta se prisiljava da bira između najveće dužnosti čuvanja sebe i podređene dužnosti čuvanja drugoga«, naenkrat pa je ne priznava in to takrat, ko morajo zakonci izbirati med dolžnostjo, da s spolnimi dejanji, ki so »lastna« zakonu (CS 49) in ki jih zakonci po zapovedi sv. pisma morajo imeti, če bi sicer sledilo za zakon zlo (1 Kor 7, 5), in dolžnostjo, da s kontracepcijo ne odvzemajo spolnemu dejanju rodovitnost.

Ko Kuničiću ustreza, je popolnoma ista kontracepcija »postupak«, ki »ne predstavlja čin u sebi zao, on je ,non-malus'«, in s katerim »žena adekvatno odbija silu i sebe zaštićuje«, ko mu ne ustreza, pa mu je ta kontracepcija »sredstvo«, »u sebi zao čin«, »nečastan postupak« za dosego dobrega cilja, mu ta kontracepcija pomeni »usvojiti pogansko načelo da cilj posvećuje svako sredstvo«.

Kuničić upošteva glede obravnavanega predmeta samo nekatere nauke cerkvenega učiteljstva, npr. nauk ,Humanae vitae' v 14. točki, druge, npr. nauk iste okrožnice v 9. točki, nauk 2. vatikanskega koncila o možnosti kolizije dolžnosti (CS 51, 1) ali o ravnanju po vesti (CS 50, 2; 16) pa enostavno zamolčuje, popolnoma pa diskriminira nauk sv. pisma, ki se direktno nanaša na obravnavani predmet in ki se glasi: »Ne odtegujta se drug drugemu, razen morda kdaj v soglalju za nekaj časa, da se posvetita molitvi; nato se povrnita zopet skupaj, da bi vaju ne skušal satan zaradi vajine nezdržnosti« (1 Kor 7, 5).

Nismo našteli vsa nasprotja, nedoslednosti in samovoljnosti, ki se zasledijo v Kuničićevem članku »Neka ,nova' osporavanja ...«. Jih je pa zadosti, da smemo Kuničića spomniti na zahtevo, ki jo je v tem članku sam postavil: »Ne smije se trgovati načelima«!

3. Neresnica

a. Kuničić trdi: »Dr Steiner se uzaludno poziva na to načelo dopuštenosti čina s dvostrukim učinkom u slučaju bračnih drugova subjektivno neraspoloženih da traže drugi izlaz iz situacije o kojoj govore«.

Naj Kuničić citira tekst, v katerem se sklicujem na omenjeno načelo! Ravno nasprotno: v dopisu Škofovski konferenci jaz **zavračam** mišljenje, da bi se po načelu o dejanju z dvojnim učinkom smela kontracepcija uporabljati kot sredstvo pravične samoobrambe, in trdim, da bi se to smelo samo po načelu ,in casu perplexo minus malum eligendum'. Predmet kontracepcije je namreč ločevanje smisla združitve in smisla roditve, kar je po nauku ,Humanae vitae' nekaj slabega (prim. tč. 12 in 13). Tekst v dopisu se glasi: »Tradicionalna moralka uporabljava za ravnanje v pravični samoobrambi načelo o ravnanju v koliziji dolžnosti! Kdor bi se skliceval v tem primeru na načelo ,de actione cum duplici effectu', ta tega važnega načela moralne teologije sploh ne pozna: to načelo namreč zahteva, da je predmet dejanja dober ali vsaj indiferentan in da dober učinek ne sledi iz slabega učinka!«

Kuničić mi tudi podtika primer »bračnih drugova subjektivno neraspoloženih da traže drugi izlaz iz situacije o kojoj govore«. Moj tekst je: »Perpleksni primer je takrat, ko subjekt stoji pred dvojnim zlom (pred nesprotujočima si dolžnostmi), se tega zaveda, ne bi hotel storiti nobenega zla (rad bi izpolnil obe dolžnosti), toda naj dejanje stori ali opusti, vedno stori neko zlo (ne izpolni neke dolžnosti). Gre torej za subjektivno področje, za odločanje ,hic et nunc'. Načelo o odločanju v perpleksnem primeru hoče voditi ljudi na tem subjektivnem področju, saj drugače ne bi imelo nobenega smisla. Če to načelo apliciramo na zakonskem področju, ugotovimo, da gre za kolizijo naravnih zakonov: na eni strani zahteva naravni zakon, da zakonci pustijo vsako spolno dejanje odprto za porajanje življenja, na drugi strani pa zahteva naravni zakon, da zakonci s spolnimi dejanji skrbe za trdnost zakonske zveze in da prakticirajo odgovorno straševstvo. Katero koli zahtevo izpolnijo, vedno storijo tudi zlo ... Ko se torej zakonci nahajajo v koliziji dolžnosti, manjše zlo dejansko samo dopuščajo, saj ga ne izberejo svobodno, ampak le zato, da ne storijo večjega zla.« Malo dalje nadaljujem: »V koliziji dolžnosti se človek ne odloča svobodno, ker nanj pritiska zlo z obeh strani (manjka ,libertas contrarietatis' in tudi ,libertas specificationis'!), se ne odloča ,ex industria', saj

ne bi hotel storiti nobenega zla, pač pa le dobro. Odločitev za manjše zlo je dejansko prisiljena, psihološko gledano gre samo za ,minus malum tolerare'. Če bi ,hic et nunc' mogel izpolniti obe dolžnosti (se izogniti obojnemu zlu), potem perpleksnega primera oziroma kolizije dolnosti sploh ne bi bilo.«

Po vsem tem je v naslednjih Kuničićevih stavkih več neresnic: »Dato et non concesso da se u slučaju radi o casu perplexo, ili dopustivši da se radi o perpleksnosti u širem smislu, ni tada nema opravdanja da se dopusti izravna kontracepcija, jer tada savjest nije u pravom smislu u škripcu (Lanza-Palazzini, I, br. 360), nego ih u škripac dovodi njihova neobuzdanost. Ako bi i dalje dr. Steiner forsirao da se radi de casu perplexo neka dobro uoči da su u tom slučaju bračni drugovi dužni formirati savjest pomoći ispravnih refleksnih načela ali actionem differre, ako to ne učine postaju krivci grijeha.«

Predvsem je neresnica, da bi se jaz zavzemal za aplikacijo načela ,in casu perplexo minus malum eligendum' pri zakoncih, ki »ih u škripac dovodi njihova neobuzdanost«. Jaz se zavzemam za to aplikacijo **samo pri zakoncih,** ki so iskreno in v vesti prepričani, da jih veže dolžnost tako na eni kakor na drugi strani, potem ko so si svojo vest oblikovali po nauku Cerkve, pri zakoncih, ki niso v koliziji zaradi »neobuzdanosti«, ampak zaradi objektivnega dejstva, da menjava plodnosti in neplodnosti pri ženi za prakticiranje odgovornega starševstva **ni zanesljiva.** Potem je neresnica, da bi jaz v perpleksnem primeru dopuščal »izravnu kontracepciju«. Jaz dopuščan perpleksen primer samo v smislu tradicionalne moralke in dopuščam v takšnem primeru samo tisto, **kar so zakonci po svoji vesti prisiljeni storiti kot manjše zlo!** Jaz **nikdar** nisem zapisal ali govoril, da je v tem primeru manjše zlo vedno kontracepcija. Po mojem mišljenju je lahko manjše zlo včasih tudi določeno krhanje zakona; vsekakor pa je manjše zlo tisto, ki ga zakonci s svojo prizadevno oblikovano in iskreno vestjo spoznajo za manjšega. Življenje pa predvsem demantira Kuničićevo neresnico, da v kolizijo dolžnosti pridejo zakonci samo zaradi »njihove neobuzdanosti«.

b. Še ni konec neresnic: »Možemo li se pozvati na načelo probabilizma? Budući, da je naučavanje enciklike u pitanju jasno, probabilizam gubi snagu. Mišljenja su teologa posve netemeljita. Uzmimo glavne od njih na koje se dr Steiner poziva ali za njega znače autoritet koji bi opravdao (?) primjenu probabiliteta u prilog kontracepcije (izravne).«

V čem »je naučavanje enciklike u pitanju jasno«? Ali v tem, da morajo zakonci v resnični koliziji dolžnosti po svoji vesti izpolniti manjšo dolžnost in prekršiti večjo dolžnost, oziroma, da morajo med Scilo in Karibdo dvojnega zla storiti večje zlo in tako preprečiti manjše zlo? Če Kuničic tako razlaga nauk enciklike, po katerem ni dovoljeno »opravičevati zakonska dejanja, namenoma narejena za nerodovitna« s trditvijo, da »je treba izbrati tisto zlo, ki se zdi manjše« (tč. 14), potem mu moramo povedati, da je njegova razlaga napačna. Nobena enciklika noče in ne sme zahtevati, da nekdo stori tisto zlo, ki ga po oblikovani vesti ima za večje. Sicer pa nadaljnji tekst enciklike pove, kako je treba ta njeni nauk razumeti: »Nikdar pa ni dovoljeno, tudi iz zelo važnih razlogov ne, delati slabo, da bi iz njega prišlo dobro« (tč. 14). Enciklika torej ne misli na perpleksni primer, na istočasen nastop dvojnega zla, ampak na **raznočasen** nastop zla. G. Martelet, ki je gotovo merodajnejši za razlago enciklike kot Kuničić, saj je bil poglavitni oblikovalec njenega teksta, pravi, da papež ni hotel prepovedovati izbire manjšega zla v perpleksnem primeru, ampak je hotel prepovedati le **opravičevanje** namerne kontracepcije kot manjšega zla, ko ne gre za perpleksni primer (Signification et portée de l'encyclique, NRTh, 1969, 1053 sl.). Končno pa se čudimo, da je Kunčiću »naučavanje enciklike u pitanju jasno«, pa vseeno trdi, da žena sme izbrati kontracepcijo kot obrambo pred krivičnim napadalcem, da torej sme izbrati zlo, da prepreči večje zlo! Čudimo se, s kakšno pravico se Kuničić sklicuje na citirani nauk enciklike, ko pa sploh ne priznava možnosti, da se zakonci na području urejanja rojstev morejo znajti pred dvojnim zlom!

Ni res, da bi se jaz na koga skliceval, da »bi opravdao (?) primjenu probabiliteta u prilog kontracepcije (izravne)«. Jaz se zavzemam za probabilnost mišljenja, da zakonci **v resnični koliziji dolžnosti smejo izbrati, dejansko dopustiti, tisto zlo, ki ga po svoji oblikovani in iskreni vesti spoznajo za manjše.** Med tem, za kar se jaz zavzemam, in onim, kar si Kuničić na moj račun umišlja, je velika razlika. Moj tekst v dopisu se glasi: »Če tako ugledni episkopat, kot je francoski, in poleg njega še več drugih episkopatov uči, da zakonci v koliziji dolžnosti smejo storiti manjše zlo, potem je ta nauk gotovo ,solide probabilis': podpira pa ga tudi večina sedanjih največjih moralistov, npr. Martelet, Fuchs, Delhaye, Häring, Rahner.«

Ta tekst tudi priča, da jaz utemeljujem omenjeno probabilnosti predvsem z naukom episkopatov in ne predvsem z mišljenji teologov, kar mi Kuničić podtika. Najmanj pa svoje teze utemeljujem samo z mišljenjem B. Häringa, katerega Kuničić v svojem članku edino zdeluje ter tako pozablja, da je prej napovedal: »Uzmimo glavne od njih, na koje se dr Steiner poziva.«

Neresnična je potem trditev, da »mali broj episkopata apelira na perpleksnost savjesti«. Ta »mali broj« bi naj bili naslednji episkopati: belgijski, kanadski, skandinavski, francoski, nemaški, švicarski, avstrijski, severnoameriški, indonezijski; torej večna episkopatov, ki so v svojih izjavah k ,Humanae vitae' sploh kaj govorili o predmetu, o katerem s Kuničićem razpravljava. — Naj Kuničić našteje episkopate, ki podpirajo njegovo stališče, šale takrat bomo videli »mali broj«!

4. **Poseganje na osebno področje**

V Kuničićevem članku je očiten namen, da me moralno diskvalificira. Navedimo nekatere primere tega poskusa.

a. »Nije li Papino mišljenje, Crkveno mišljenje, pretjerano rigorozno? Dr. Steiner misli da jest. Radije bi rekao da se radi o piščevoj sentimentalnosti... Odobravati ili savjetovati izravno kontracepciju, pa makar iz ne znam kako ,plemenitih' razloga, znači preuzimati na sebe dio odgovornosti za neispravan postupak ...«.

Tekst v mojem dopisu Škofovski konferenci, na katerega se navedene Kunčićeve besede nanošajo, je: »Pastoralno načelo uči, da v neki odiozni reči, posebno takrat, ko večina naloženega premena ne bi hotela ali ne bi mogla nositi (prim. Jan 16, 12), ne smemo postavljati rigorističnih zahtev, ker se sicer tisti, ki bi naj zahteve izpolnjevali, obrnejo proti nam ali se naše zahteve ne zmenijo ali jih postavljamo v krizo vesti. V takem primeru je treba celo tolerirati ,minus malum'.«

Iz konteksta je popolnoma jasno, da se ta moj tekst **ne** nanaša na »Papino mišljenje«, na nauk ,Humanae vitae', ampak na tisto **aplikacijo** tega nauka, ki je tako rigorozna, da je do blažje aplikacije, čeprav je ta utemeljena, celo nestrpna in da se proglaša za edino pravilno. Konkretno: Moj tekst se nanaša **na zahtevo Predsjedništva Vijeća za nauku vjere pri BKJ**, po kateri se v Jugoslaviji ne bi smeli ravnati po aplikaciji, ki jo v zvezi s perpleksnim primerom zastopajo franco-

ski in drugi episkopati, ampak le po aplikaciji, ki jo je napravil jugoslavenski episkopat. Torej nova Kunčićeva izmišljotina! Ali me s takim sredstvom hoče Kunčić napraviti za nasprotnika papeževega mišljenja?

Če se zavzemam za probabilnost blažje aplikacije, ki jo učijo številni ugledni episkopati, ki se je v Cerkvi na splošno razširila in ki je niti papež niti kakšen centralni urad Cerkve ni zavrnil kot krištev načela ‚non sunt facineda mala ut eveniant bona', je to znamenje teološke resnosti in strpnosti, kajti nobeden teolog si ne sme zatiskovati oči pred dejstvi. Če se zavzemam za probabilnost blažje aplikacije, mi Kuničić ne bi smel ničesar očitati, najmanj pa bi me smel zaradi tega proglašati za nasprotnika »Crkvenog mišljenja«. ‚In necessariis unitas, in dubiis libertas!'

Glede očitka »sentimentalnosti« pa sem rajši, da mi kdo očita njo, kakor pa da bi me zadela Gospodova grožnja: »Tudi vam učiteljem postave gorje, ker nalagate ljudem neznosna bremena, sami pa se teh bremen niti z enim prstom ne dotaknete« (Lk 11, 46). Kuničiću sentimentalnosti gotovo ni mogoče očitati: zaradi njegovega pavšalnega obdolževanja zakoncev z »neobuzdanostjo« itd., zaradi podtikanja v njegovem obravnavanem spisu itd.

Kaj si Kuničića vse dovoli, dokazuje posebno njegov očitek, da bi naj jaz odobraval in svetoval »izravnu kontracepciju«. To imam za krivico. Naj Kuničić **dokaže,** kar zatrjuje! Prosim pa ga, da naj pri dokazovanju citira tekst, kjer to odobravam ali svetujem, naj ne podtika mojemu tekstu svojih misli, naj ne prehaja na subjektivno področje itd.

b. »Lijepo je slušati glasove drugih episkopata, ali još je pohvalnije slijediti jasnu nauku Papinu. Za nas pak je mjerodavan naš episkopat. Ne sviđaju li se dr Steineru izjave nekih episkopata zbog toga što plešu u ritmu Häringa prije nego je publicirana enciklika? Bolje bi bilo da svakoga vodi poslušna ljubav prema Vrhovnom učitelju, koji nije sam.«

Še enkrat: niti v obravnavanem dopisu niti v kakem mojem spisu ni ničesar, kar bi govorilo za to, da ne sledim »jasnu nauku Papinu«. Ponovno: v mojem dopisu ne gre za nauk ‚Humanae vitae', ampak za **aplikacijo** tega nauka. Jaz sem nauk te okrožnice **sprejal v duhu vere in pokorščine ter ta nauk celo branil,** o čemer priča več mojih spisov, npr. Uvod k slovenskemu prevodu HV (Posredovanje človeškega življenja, Ljubljana 1968), Spovednik in problem kontracepcije (v reviji Cerkev v sed. svetu, 1969, str. 73 sl.), knjižica Človeško

življenje (Ljubljana 1969). Zato imam Kuničićev neutemeljeni očitek, da »bi bilo bolje da svakoga vodi poslušna ljubav prema Vrhovnom učitelju«, za veliko krivico. In čeprav nauka ,Humanae vitae' po temeljitem oblikovanju vesti ne bi mogel sprejati, mi Kuničić ne bi imel pravice očitati neposlušnosti, še manj pa neljubezni, ker mora vsak končno poslušati svojo prepričano vest in ker ta okrožnica nima značaja nezmotljivosti.

Kako krivične in same s seboj sprte so nekatere Kuničićeve trditve na moj račun, kaže naslednje sklepanje. Če jaz ne bi poslušal papeževega nauka o kontracepciji, se sploh ne bi boril za možnost ravnanja po načelu ,in casu perplexo minus malum eligendum', saj bi enostavno trdil, da kontracepcija ni ,malum'; zavzemanje za omenjeno možnost bi torej bilo nesmisleno. Jaz pa **neprestano govorim o dvojnem zlu**, torej o kontracepciji, ki se izbere kot ,minus malum', **kot zlu.** Če zame ne bi bil »mjerodavan naš episkopat«, ne bi njegovi aplikaciji priznaval probabilnosti. In če bi poslušal samo aplikacijo »drugih episkopata«, ne bi njihovi aplikaciji prisojal probabilnosti, ampak **gotovost.** Po vsem tem, kar so o aplikaciji, ,Humanae vitae' rekli naši in tuji škofje, je po mojem vestnem prepričanju pri nas pravilni moralnoteološki, cerkveni in pastoralni izhod: **probabilizam proti probabilizmu.** Ali imajo samo jugoslovenski škofje Sv. Duha in so samo oni cerkveni učitelji, francoski, nemaški, severnoameriški in drugi episkopati pa ne? Ali je resnica omejena i jugoslovansko mejo ali morda celo z deskami Kunčićeve Prokustrove teološke postelje?

Kuničić ni dokazal, da obstaja med papeževim naukom v ,Humanae vitae' in aplikativnim naukom »drugih episkopata« nasprotje. Kuničić je to samo skušal dokazati v brošuri »Smijemo li kritizirati francuske biskupe«, toda izkazalo se je, da pri tem uporabljal neznanstveno metodo (prim. »Ali sme dr. J. Kuničić kritizirati francoske škofe?«, Bogoslovni vestnik, 1971, 92 sl.).

Kuničić me sprašuje: »Ne sviđaju li se dr Steineru izjave nekih episkopata zbog toga što plešu u ritmu Häringa prije nego je publicirana enciklika?« Malo pred tem vprašanjem pa je Kuničić o Häringovem stališču pred izidom ,Humanae vitae' zapisal: »P. Häring u knjizi ,Padre Häring risponde', 1966. na str. 86. piše da je treba ozbiljno i u duhu posluha čekati Papinu riječ, a da rasprave među teolozima ne predstavljaju mjerodavno pravilo za savjesti vjernika ...« Zakaj

mi torej izjave episkopatov ne bi smele ugajati, če plešejo v tem Häringovem ritmu, »ozbiljno i u duhu posluha«? Kuničić mi kajpada ni hotel očitati tega ugajanja, ampak je hotel na vsak način nekaj očitati, pri tem pa je pozabil, kar je prej napisal. Končno pa naj povem, zakaj mi ugajajo izjave »drugih episkopata«: zato, ker utemeljeno aplicirajo nauk ‚Humanae vitae' na dejansko življenje in zato ne morejo biti v nasprotju z encikliko.

Sklep

a. Na koncu svojega članka postavlja dr. Kuničić »praktične zaključke«, ki naj bi sledili iz njegovega izvajanja in ki naj bi spodbijali moje utemeljitve v dopisu Škofovski konferenci. Te sklepe začenja Kuničić sedemkrat s patetičnim »uzaludno«.

Ker Kuničić v svojem članku **ni uporabljal znanstvene metode,** kakor smo videli, zato teh svojih sklepov ni mogel utemeljiti. »Uzaludno« je torej njegovo prizadevanje, da bi z njimi mogel splošno prepričati, še manj pa, da bi z njimi nasprotne teze spodbil.

Kar Kuničić ni dokazal, kar pa bi — če je hotel postavljati teze — moral **predvsem** dokazati, je sledeče: **da v zvezi z urejanjem rojstev na zakonskem področju ne more priti do prave kolizije dolžnosti, do resničnega perpleksnega primera.** Preden pa bo mogel to dokazati, bo moral dokazati, da vsi zakonci lahko uporabljalo za urejanje rojstev menjavo plodnosti in neplodnosti pri ženi, dalje, da trdnost zakona, zakonska ljubezen in zvestoba niso take vrednote, katerih zanemarjanje bi povzročalo veliko zlo, končno pa, da spolna dejanja po krščanskem nauku niso zakonu »lastna« (prim. CS 49,2) in za normalen zakon potrebna ter da v sv. pismu ni teksta 1 Kor 7, 3 - 5.

Če bo hotel Kuničić, da bo pravičen zakoncem, bo moral dalje dokazati, da zakonci lahko pridejo v nekakšno kolizijo dolžnosti samo zaradi »nesavladane emocije, strasti, ili nedovoljne kreposti snage« ali da do perpleksnosti pri njih ne more priti zaradi tega, ker »ne boje se grijeha«, dokazati, da »smatraju da je kontracepcija u slučaju Bogu ugodna«.

Da bo Kuničić pravičen do episkopatov, ki dopuščajo možnost pravega perpleksnega primera na področju urejanja rojstev in učijo, da se je treba v tem primeru ravnati po načelu ‚in casu perplexo minus malum eligendum', bo moral

dokazati, da je med njihovim naukom in naukom ,Humanae vitae' nasprotje; dalje bo moral dokazati, da ti episkopati nimajo pravice cerkvenega učiteljstva.

Da bo Kuničić pravično sam sebi, pa bo moral dokazati, da gre za »izravnu kontracepciju«, če jo nekdo izbere kot manjše zlo, nasprotno pa, da gre za »neizravnu kontracepciju«, če jo nekdo izbere kot obrambo takrat, ko »u stvari neposredno napada semen, sperma«, da sta torej predmeta dejanja v omenjenih primernih različna in da je v prvem primeru krivda na zakoncih, v drugem primeru pa na spermi; dokazati bo moral dalje, da »situacija izvana« napravi, da je »rastavljati smisao sjedinjenja i smisao rađanja« »postupak« »non malus«.

In da bo Kuničić pravičen meni, bo moral dokazati, da zagovarjam »izravnu kontracepciju« in da me ne »vodi poslušna ljubav prema Vrhovnom naučitelju«.

Če se bo Kuničić lotil tega dokazovanja, pa bo moral uporabljati pravo metodo, to se pravi: **znanstveno.**

b. Na začetku svojega članka se Kuničić sklicuje na božjo službo: »Budući se radi o pokušaju da se izmjene i praktične norme, to smatramo prikladnim da iznesem nekoliko ideja ili razjašnjenja, jer nije lako u službi Božjoj uzimati na sebe odgovornost u pitanju savjesti, gdje se odigrava sudbina duša.«

Ali se Kuničić zaveda, kako do kraja je mene s temi besedami ekskomuniciral iz božje službe in kako zelo je sebe v tej službi kanoniziral? Kako je z najino službo božjo, prepuščam končno sodbo Bogu. Kuničiću rad priznavam dober namen in prizadevnost v tej službi. Prepričan pa sem tudi, da se je v božji službi treba boriti s pravico in resnico.

Sklenimo z besedami, ki jih je Kuničić v obravnavanem članku hotel nasloviti name: »Treba je biti hrabar da se uvidi vlastito zastranjenje.«

Štefan Steiner

— — —

Dr Jordan Kuničić je saznao da će Dr Štefan Steiner odgovoriti na njegov članak objavljen u »Službi Božjoj«, pa je unaprijed poslao ovu izjavu:

Primjedbe dr. Stefana Steiner ne sadrže neke nove elemente na koje bih smatrao bilo što korisnim replicirati. Odgovor na ove njegove primjedbe može se naći npr. u ovom

listu SLUŽBA BOŽJA 1971, br. 2, str. 95—99, dakako ako se ozbiljno i teološki taj članak pročita; osim toga izravno sam tretirao pitanje u SVECI, 1970, br. 16, str. 87—94, i 1970, br. 17—18, str. 144—147; opću sam nauku iznio u knjižici LJUBAV U SLUŽBI ŽIVOTA, Zagreb 1969; izravni osvrt na dokument francuskih biskupa publicirao sam 1970, djelomično i u izdanju DOKUMENTI KS, 1970, br. 27, str. 16—25 itd. kao i u brojnim člancima o ovom pitanju. Uvjerenja sam da se svako pitanje morala, pa i ovo, mora rješavati ne samo pozivom na ideju nego i pozivom na stav (raspoloženje, neki etos). Zbog svega toga daljnu raspravu s dr. Stefanom Steiner smatram suvišnom i nekorisnom.

Dr. Jordan Kuničić

DOPIS MSGRA JENKA KONGREGACIJI ZA NAUK VJERE I ODGOVOR

Potpisani apostolski administrator u Kopru obraćam se Naslovu s uljudnom molbom, da mi odgovori na postavljena pitanja i time odstrani sumnje, koje su se pojavile u redovima svećenika i vjernika u Jugoslaviji, osobito u Sloveniji, s obzirom na pravilno shvaćanje enciklike Humanae vitae.

Dr. Štefan Steiner, profesor moralne teologije u Ljubljani, učenik prof. o. Bernarda Häninga, pozivajući se na izjavu francuskih biskupa (točka 16. od 8. XI 1968) o enciklici Humanae vitae, potpuno prihvaća njihovo tumačenje, kojim oni tvrde, da se može na supruge primijeniti načelo casus perplexus, kad god ne mogu izvršiti sva dobra ženidbe, i posebno, kad se ne mogu ravnati po Knaus-Oginovoj metodi. Kad su u takvom slučaju oblikovali savjest u molitvi i razmišljanju, odlučuju se za tu dužnost, koja im se hic et nunc čini važnija, a osim toga — u tom slučaju kontracepciju samo dopuštaju. Ako izaberu kontracepciju zato da postignu čvrstinu svoje ženidbene sveze, time je samo dopuštaju, a ne namjeravaju.

Prema mojem prosuđivanju svi su jugoslavenski biskupi odbacili takvo stajalište na jesenskom zasjedanju god. 1969. Sada je međutim takvu tezu prihvatila većina članova Komisije za nauk vjere BKJ, pa se sada takvo tumačenje širi među svećenicima i katoličkim intelektualcima.

listu SLUŽBA BOŽJA 1971, br. 2, str. 95—99, dakako ako se ozbiljno i teološki taj članak pročita; osim toga izravno sam tretirao pitanje u SVECI, 1970, br. 16, str. 87—94, i 1970, br. 17—18, str. 144—147; opću sam nauku iznio u knjižici LJUBAV U SLUŽBI ŽIVOTA, Zagreb 1969; izravni osvrt na dokument francuskih biskupa publicirao sam 1970, djelomično i u izdanju DOKUMENTI KS, 1970, br. 27, str. 16—25 itd. kao i u brojnim člancima o ovom pitanju. Uvjerenja sam da se svako pitanje morala, pa i ovo, mora rješavati ne samo pozivom na ideju nego i pozivom na stav (raspoloženje, neki etos). Zbog svega toga daljnu raspravu s dr. Stefanom Steiner smatram suvišnom i nekorisnom.

Dr. Jordan Kuničić

DOPIS MSGRA JENKA KONGREGACIJI ZA NAUK VJERE I ODGOVOR

Potpisani apostolski administrator u Kopru obraćam se Naslovu s uljudnom molbom, da mi odgovori na postavljena pitanja i time odstrani sumnje, koje su se pojavile u redovima svećenika i vjernika u Jugoslaviji, osobito u Sloveniji, s obzirom na pravilno shvaćanje enciklike Humanae vitae.

Dr. Štefan Steiner, profesor moralne teologije u Ljubljani, učenik prof. o. Bernarda Häringa, pozivajući se na izjavu francuskih biskupa (točka 16. od 8. XI 1968) o enciklici Humanae vitae, potpuno prihvaća njihovo tumačenje, kojim oni tvrde, da se može na supruge primijeniti načelo casus perplexus, kad god ne mogu izvršiti sva dobra ženidbe, i posebno, kad se ne mogu ravnati po Knaus-Oginovoj metodi. Kad su u takvom slučaju oblikovali savjest u molitvi i razmišljanju, odlučuju se za tu dužnost, koja im se hic et nunc čini važnija, a osim toga — u tom slučaju kontracepciju samo dopuštaju. Ako izaberu kontracepciju zato da postignu čvrstinu svoje ženidbene sveze, time je samo dopuštaju, a ne namjeravaju.

Prema mojem prosuđivanju svi su jugoslavenski biskupi odbacili takvo stajalište na jesenskom zasjedanju god. 1969. Sada je međutim takvu tezu prihvatila većina članova Komisije za nauk vjere BKJ, pa se sada takvo tumačenje širi među svećenicima i katoličkim intelektualcima.

Stoga postavljam četiri pitanja:

1. Možemo li opravdano smatrati da je casus perplexus poteškoća, koja nastaje, kad se hoće uskladiti odgovorno očinstvo s dužnošću očuvanja čvrste ženidbene sveze putem spolnog općenja?

2. Je li ili nije u skladu s naukom enciklike Humanae vitae tumačenje francuskih biskupa u izjavi od 8. XI 1968, u točki 16, gdje oni kažu: »Kontracepcija ne može nikada biti dobro. Ona je uvijek nered, ali taj nered nije uvijek grešan. Doista se događa, da se supruzi smatraju suočeni s pravim sukobom dužnosti. S jedne strane, oni su svjesni dužnosti da moraju svaki ženidbeni čin obaviti tako da bude otvoren prema davanju života, ali jednako po savjesti smatraju da moraju izbjeći ili odgoditi novi porođaj, a ne mogu se uteći tomu da se oslone na biološki ritam. S druge strane, ne vide, što se njih tiče, kako da se sad odreknu tjelesnog očitovanja svoje ljubavi, a da ne bude pokolebana čvrstoća njihova ženidbenog života«.

3. Može li se šutnja vrhovnoga učiteljstva u ovom slučaju smatrati kao tiho odobravanje gornje teze, ili se ta teza može prihvatiti kao vjerojatna?

4. Je li moguće, da se savjesni supruzi, koji su o toj stvari dobro poučeni i koji žele živjeti kao pravi kršćani, nađu pred takvim perpleksnim slučajem?

Tumačenje, koje daju francuski biskupi, za mene je neprihvatljivo. Ako ta Kongregacija dade drugačije tumačenje, s poštovanjem ću ga prihvatiti. Ipak ne mogu zamisliti, kako bi u tom slučaju bilo moguće izbjeći zloporabe i stvarno dopustiti kontracepciju drugim putem.

JANEZ JENKO, škof, ap. adm.

Kongregacija za nauk vjere
Rim
Msgr Janezu Jenku
apost. administratoru
Koper

Prot. br. 52.
Rim, 31. srpnja 1972.

Preuzvišeni,

U pismu br. 137/72 od 1. III 1972. predložili ste ovoj Kongregaciji nekoliko pitanja o pravilnom tumačenju enciklike Humanae vitae.

Na postavljena pitanja odgovaram ovako:

Ad 1. Razlikujem: objektivno: n e g a t i v e; načelo, koje zabranjuje kontracepciju, uvijek je i bezuvjetno valjano. Subjektivno, ili u subjektivnoj pomućenosti savjesti: **a f f i r m a t i v e.**

Ad 3. Vidi odgovor pod 1.

Ad 3. Vidi odgovor pod 1.

Ad 4. Nije moguće isključiti mogućnost da se subjektivno dogodi takav slučaj.

Koristim se ovom prigodom da Vas s poštovanjem pozdravim

Franjo kard. ŠEPER
prefekt

IZJAVA DOKTRINALNE KOMISIJE

Podpisani predsednik doktrinalne komisije pri škofovski konferenci Jugoslavije izjavljam:

1) da vsi člani komisije sprejemajo nauk papeške okrožnice Huamanae vitae kot avtentičen nauk vrhovnega cerkvenega učiteljstva z verno poslušnostjo duha (religioso animi obsequio, prim. koncilsko konstitucijo o Cerkvi, št. 25),

2) da na seji dne 17. februarja 1972 v Zagrebu nihče, tudi prosefor dr. Štefan Steiner ne, ni zagovarjal direktne kontracepcije,

3) da je ista seja z večino glasov ugotovila, da v razlaganju casus perplexi dr. Steinerja ni nič proti nauku Humanae vitae in moralnih teologov. Dva člana sta se glasovanja zdržala, mons. Jenko pa je glasoval proti.

Jožef Pogačnik
ljubljanski nadškof

TREĆI KONGRES ZA CRKVENA ZVANJA

U Službi Božjoj br. 2. 1972. objavili smo zaključke prvog, drugog i četvrtog internacionalnog kongresa za duhovna zvanja. Naknadno smo dobili i zaključke trećeg Kongresa.

Uredništvo

PORUKA SVETOG OCA

Uzoriti i Prečasni Gospodin
Gosp. Kard. Gabrijel M. Garronne,
Pročelnik Sv. Zbora za kotolički odgoj.

Uzoriti i prečasni Gospodine,

Spremaš se na put u Luzern da tamo kao pročelnik svetog Zbora za katolički odgoj i kao predsjednik papinskog Djela za crkvena zvanja, predsjedaš trećem Kongresu nacionalnih vođa tog Djela, koji se ove godine ondje sastaje iz mnogih zemalja. Sveti Otac Ti povjerava dužost da, u Njegovo ime, pozdraviš sve one razborite i iskusne ličnosti, da im posvjedočiš Njegovu blagonaklonost i poštovanje te ih pratiš i živo bodriš jer će oni raspravljati o predmetu veoma važnu.

Treba, doista, toplo preporučiti i pomno ispitati zadatak što je kongresu zadan na proučavanje, a to je skrb za one mladiće koji su od 18. do 25. godine pozvani u svećeništvo. Sveti Otac ne sumnja da će o tako potrebnom i važnom pitanju biti iznesena takova mišljenja i smjernice koje će mnogo doprinijeti ne samo k dubljem razumijevanju same stvari nego također i k rješavanju njezinih teškoća i zapletaja. Osobito pak, dat će nam prikladna uputstva da u ovo naše doba na tom polju što uspješnije pastoralno djelujemo.

Kao što je prošlih godina vrlo rado činio, Sveti Otac hvali i sada marno nastojanje što ga ulažete za sveta zvanja, da se istinski i stvarno odgovori željama Drugoga vatikanskog sabora: saborskim je naime Ocima bilo najviše na srcu da sva kršćanska zajednica promiče djelo za zvanja, i njoj su prvenstveno preporučili »pomagala skupne suradnje ... kao što su ustrajna molitva, kršćanska pokora i, iz dana u dan, sve dublja pouka vjernika, bilo putem propovijedanja i katehiziranja bilo također putem raznih sredstava društvenog saobraćaja, te se tako objasni potreba, narav i uzvišenost svećeničkog poziva« (Dekret **Optatum totius,** 2).

Sve se to uvelike tiče predstojećega kongresa, radi se, naime, o svetim zvanjima što ih, u punom cvetu mladosti, glas Duha, koji puše gdje hoće (isp. Iv 3,8), posvud po svijetu, budi k svećeništvu; radi se o onima, koji su već temeljito upoznali svoju narav i započeli, a možda i završili, određeno školovanje da dođu do položaja u javnom životu; osobito pak o onima koji su potpuno svijesni mjesta što ga zauzimaju u Crkvi te, svaki na svoj način, apostolski već djeluju. Međutim ako se neusporediva svećenička služba, koja, s jedne strane, nastoji jedino oko bogoslužen ja i što savršenijeg prikazivanja Kristova lika, a s druge strane, oko spasavanja ljudi, ne osvjetljuje trajno, prikladno i svestrano,

kako će mladi ljudi koji se, širokogrudni po naravi, oduševljavaju za svakojake napore, uistinu shvatiti potrebe Crkve i sebe posvetiti Bogu da budu djelitelji Njegovih tajna (isp. 1. Kor. 4,1,: 1 Pt. 4,10) i da iz bliza vjerno slijede Krista Isusa, Učitelja, Svećenika, Proroka i Kralja?

Zato se njegova Svetost veoma nada da će kongres u Luzernu dati jasne upute za doista prikladnu, valjanu i plodnu katehezu o svećeništvu, koja će srediti nastojanja po zemljama, biskupijama, župama i drugim katoličkim ustanovama i tako duboko zahvatiti mlade duše te im dati jači potstrek da se zauzmu za potrebe Crkve i živo ih oduševiti da se predano otvore ljubavi Kristovoj.

Stoga neophodno je potrebno da katolički odgojitelji bolje upoznaju narav i sposobnosti mladih, i to ne samo običnim iskustvom, nego također sustavnim proučavanjem, jer, dok iznašašća na svim poljima i granama ljudskog znanja i tehnike stalno napreduju te oduševljavaju mlade da ih izuče i njima zagospodare, može se dogoditi da ovi — pa čak i oni koji su obdareni najboljim sposobnostima te se osjećaju spremnima i za najviše pothvate — ne znaju uopće za Crkvu, te, ma da krivo i bezrazložno, drže da je previše odvojena od suvremenog načina života i da ne shvaća zahtjevu ljudi. Radi toga se biskupi i njihovi suradnici moraju osobito trsiti da zvanja mladih ljudi budu ponajvažnijim zadatkom njihove pastirske brige, ili barem ne manje važan nego li su to dječačka zvanja. Neka se zato posebnim metodama pokuša da se, uz pomoć stručnjaka i osobitih pomagala i studentska i radnička omladina, navikne dolaziti u dodir sa svećenicima i sve bolje ih upoznavati kako bi svestranije uočila njihova očekivanja i nastojanja u svećeničkoj službi, te tako bude sve više onih mladića koji će, iz dana u dan, biti navedeni na to da porazmisle, smatraju li se doista pozvanima u svećenike, i koji će iznaći sredstva za postignuće toga cilja.

Od velike je pak koristi da se onima koji osjete da su pozvani k stevoj službi u toj zrelijoj dobi po istini ukaže na pravi smisao svećeništva i na njegove prave blagodati. Svećenika, naime, koji je suobražen s Kristom, ne smijemo smatrati tek predstavnikom nekog ljudskog odlikovanja a niti vatrenim pobornikom revolucionarnih težnji, ili čovjekom, koji se zalaže samo za građansku pravdu i jednakost: sve će se stvari iznutra obnoviti, poput onih mjera brašna u koje je sakriven kvasac (isp. Lk. 13,21), ako samo svećenik

bude uistinu vjeran i razborit djelitelj Božje riječi, ako bude navješćivao evanđelje siromasima, ako bude sav živio u pashalnom misteriju, ako bude »drugi Krist« ne samo u obavljanju svete službe nego ako se bude takvim i u životu pokazao. Kao što Njegova Svetost napisa u okružnom pismu o svećeničkom celibatu »odaziv božaskom pozvanju jest odgovor kojim se ljubav odaziva ljubavi, koju nam je Krist pokazao na tako uzvišen način. Taj se odaziv zaodjeva nekom tajnovitošću zbog posebne ljubavi za duše i ljude koje je Krist sam vrlo teškim riječima pozvao da idu za njim. hoće li biti autentična, mora biti posvemašnja, stalna, neprekidna, neodoljiv poticaj na svaki i najviši heroizam« (AAS 59—1967, 666—667).

Dok se mladima stavlja pred oči tako visok ideal, čak i teški tereti što ih treba preuzeti snagom se ljubavi smatraju laganima, a samozataja i mučan put discipline postaju mili jer onima koji ljube sve stvari postaju preobične, pa se i najveće neugodnosti, kad su u pitanju ljudske duše, prihvaćaju vesela srca i vedra čela.

To su eto najvažnije misli što vam ih sveti Otac predlaže, da se, između ostaloga o čem će skorašnji kongres raspravljati, i na njih zajednički osvrnete. Dao Bog veledušni djelitelj i izvor svakoga dobra, da se uberu s vaših razgovora i odluka bogati plodovi: a svemu tome nek bude zalogom i pomoću apostolski blagoslov što ga Kristov Namjesnik od srca podjeljuje Tebi i svima koji budu prisustvovali kongresu da obilujete svim nebeskim darovima.

Izričući od srca i svoje čestitke ostajem s najdubljim štovanjem

Tvojoj Uzoritosti
pokorni i odani H. J. Kard. Cicognani

ZAKLJUČCI KONGRESA

Papinsko Djelo za svećenička zvanja organizira ove studijske sastanke na osnovu svojih Statuta: »Quo impensius Opera Dioecesana Vocationum Sacerdotalium floreant, Pontificium Opus convocat **congressus,** sive ordinarios sive sollemnes, inter Delegatos Operum Diocesanorum et alias personas, quae, judicio Pontificii Operis, aptae sint ad adjutricem operam praestandam« (A. A. S. XXXV — 1943, 372). »Papinsko Djelo saziva bilo redovite bilo svečanije kongrese

Delegata Dijecezanskih Djela i drugih oosba, koje su, po sudu Papinskog Djela, podesne da dadu svoju pomoć, da bi što bolje uspijevala Biskupijska Djela za Svećenička Zvanja«.

Takav je »svečani kongres« na međunarodnoj razini održan u Rimu g. 1962, na kojem su sudjelovali Ravnatelji po biskupijama. G. 1966. i 1967. održani su prvi i drugi studijski kongres: na njima su sudjelovali Nacionalne vođe i drugi Delegati Episkopata, naročito iz Evrope. Treći je kongres bio šire zastupan, ne samo iz Evrope nego i Amerike.

Suradnici na tom zasjedanju predlažu odgovornima za pastoralni rad oko svećeničkih zvanja, kao prilog za razmišljanje, slijedeće zaključke:

— — —

Papinsko Djelo za Svećenička Zvanja, osnovano pri Kongregaciji za Katolički Odgoj, saslušavši mišljenja Nacionalnih Vođa, predložilo je Kongresu za temu: PASTORALNI RAD OKO ZVANJA KOD MLADIĆA OD 18 DO 25 GODINA.

Kongres je bio pripremljen nizom pisanih priopćenja između Delegata, na osnovu zapažanja i anketa provedenih u pojedinim krajevima.

Na Kongresu su sudjelovali Nacionalni Vođe novih zemalja: Austrije, Belgije, Čehoslovačke, Kanade, Francuske, Njemačke, Engleske — Walles, Irske, Jugoslavije, Luksenburga, Malte, Nizozemske, Portugala, Španjolske, Sjedinjenih Američkih Država, Švicarske, Mađarske. Narode latinameričkog Biskupskog Vijeća.

Bili su prisutni Delegati Kongregracije za Istočne Crkve, za Kler, Redovnike i Svjetovne Institute, za Evangelizaciju Naroda.

Radovi su se odvijali pod predsjedništvom Gospodina Kardinala Gabrijela M. Garronne-a, Prefekta Kongregacije za Katolički Odgoj i Predsjednika Papinskog Djela, i Prečasnog Gospodina Mons. Josipa Schröffer-a, Tajnika iste Kongregacije i Potpresjednika Papinskog Djela.

Kardinal Garronne pri otvaranju rada pročitao je Pismo sv. Oca, te je u svome nagovoru upozorio suradnike Kongresa na tri točke:

— tko su i gdje su mladići od 18 do 25 g;
— kako mogu oni prepoznati svoje znanje;
— koja su im pomagala potrebita da slijede zvanje?

Naglašavajući pastoralni clji Kongresa i pozivajući se na Pismo sv. Oca, Kardinal je zamolio učesnike Kongresa da:

A) Pažljivo ispitaju **sadašnje stanje;**

B) **traže rješenje** za sadašnje teškoće;

C) **donesu praktične smjernice** kako bi bio uspješniji pastoralni rad za zvanja.

Vođa Nacionalnog Centra za Zvanja u Belgiji pročitao je nakon toga opći izvještaj i uveo u središnje točke problema. Poslije toga je zbor prešao na proučavanje dnevnog reda u tri različite jezične skupine.

Pošto su razmotrili prilike u pojedinim Zemljama, učesnici Kongresa uočavaju da se, usprkos velikim razlikama u prilikama u svakoj skupini, pojavljuju četiri važnija problema, i to:

I. Doživotna obaveza;

II. Način pristupa k svećeništvu;

III. Lik svećenika;

IV. Kriza vjere kod mladih.

U svjetlu triju preporuka sv. Oca, učesnici su Kongresa ispitali svaku pojedinu od četiriju spomenutih točaka, koje se javljaju kao zajedničke u izvještajima pojedinih jezičnih skupina.

Doživotna obaveza

A) Sadašnje stanje.

Čini se da je u zapadnom svijetu strah pred doživotnom obavezom od 18 do 20 godina gotovo opća pojava. Zato se ne treba čuditi što mnogi mladići nakon srednje škole ne ulaze više u sjemenište. Mladići te dobi mogu se podijeliti u četiri skupine:

1. **oni koji su već u sjemeništu,** ali su mnogi od njih nesigurni o svome zvanju;

2. **oni koji na svoju ruku uče na teološkom fakultetu, a** da se nisu povezali s nekim biskupom i kolebaju se za konačni izbor zvanja;

3. **oni koji polaze univerzu da steknu stručnu naobrazbu** ili su već zaposleni, ali još uvijek postavljaju pitanje o svećeničkom zvanju;

4. **oni koji žive u svijetu studija ili rada,** a da nisu još na čistu da mogu služiti Crkvi prema svojim sposobnostima.

B) **Traže se rješenja.**

U tom složenom stanju potrebno je pomoći mladima da shvate:

— svačiji je život zvanje;

— svaki život ovisi o vrednotama što ih netko slobodno i trajno odabire;

— dinamični se značaj zvanja otkriva postepeno, s pomoću milosti i uz niz obaveza;

— svako je zvanje u službi Crkve uvijek služba Bogu i odgovor na potrebe ljudi: u toj mjeri zvanje daje prigodu za razvoj osobnosti.

C) **Praktične smjernice**

Takvo stanje stvari zahtijeva da sav kršćanski narod a osobito svećenici postanu svijesni da **zvanja imade u svim sredinama** te da se za njih valja stvarno zanimati.

Odgovorni u Centrima za zvanja moraju nastojati oko toga da svi koji rade na odgoju mladeži osobito oni koji djeluju:

— u apostolskim pokretima;

— u vojnoj duhovnoj pastvi;

— u dušobrižništvu za studente;

— u obiteljskim pokretima;

— u katehetskim centrima;

— u pastoralnim centrima, itd . . .

osjete taj problem mladih od 18 do 25 godina.

Potrebno je također obratiti se izravno takvim mladićima, a pri tom voditi računa o njihovu načinu mišljenja i predložiti im u njihovu načinu govora za razmišljanje teme u vezi s obavezama u zvanju. A te teme za razmišljanje treba širiti i putem sredstava društvenog saobraćanja.

Među mladima treba promicati svaki mogući način rada u apostolatu.

S druge strane potrebno je buditi inicijative upućivanja (u malim skupinama), gdje će mladići zajedno sa svećenicima produbiti svoj odgovor na poziv. — (Za praktične smjernice usporedi: Optatum totius, br. 1—2; Presbyterorum ordinis, br. 11; Poruke Pavla VI: svjetskim danima molitve za zvanja g. 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969; — nagovore Pavla VI studijskim kongresima Nacionalnih vođa za zvanja g. 1966, 1967, 1968).

Način pristupa svećeništvu

A) **Sadašnje stanje.**

Mladićima, koji traže zvanje, veliko sjemenište izgleda previše zatvorena ustanova koja ih kida iz njihova životnog prostora i odvaja od pravih ljudskih problema.

U pluralizmu koji vlada u današnjem svijetu, mnogi mladići osporavaju što je način uvođenja u svećeništvo jedan jedini. Iako prihvaćaju ono što je bitno u svećeničkom odgoju, ipak žele da načina pripreme bude više.

Nekoje mladiće (kao uostalom i njihove roditelje i odgajatelje) smeta sjemenišni školski program, jer u slučaju da se vrate u svijet, ta im je škola bez ikakve koristi za budući život.

B) **Traženja rješenja**

Tim mladićima, koji traže svoje zvanje, sjemenište ne smije izgledati prije svega kao mjesto, već osobito **kao vrijeme odgoja,** s različitim iskustvima (staž rada, staž pastoralne djelatnosti itd.) s odgovornošću sjemenišnih odgojitelja i u povezanosti sa sjemenišnom zajednicom. (Za različita iskustva u odgoju usporedi — Optatum totius, br. 12 i 21).

U mnogim zemljama pojavljuju se pokušaji da se odgoj ostvari u nekoliko etapa. Gdje takvo iskustvo postoji treba ga dati do znanja kršćanskom narodu, osobito mladima.

Bilo bi poželjno da prvi stupanj svećeničkog odgoja omogući takvu intelektualnu izobrazbu, da u slučaju potrebe, sjemeništarcu dozvoli lako ukopčavanje u škole i u građanski život.

To bi se pitanje moralo ozbiljno proučiti u svakom narodu.

Bilo bi također poželjno da, onima koji se ne usmjere prema svećeništvu, i same bogoslovske nauke uzmognu koristiti za druge oblike služenja Crkvi (npr. katehiziranje mladih, katekumenat starijih, vjeronaučna pouka, itd . . .).

C) **Praktične smjernice.**

Poželjno je

— da sadržaj i metoda studija budu prilagođeni današnjem načinu mišljenja i da vode računa o ranijem odgoju onih koji dolaze iz radničkog svijeta;

— da sami sjemeništarci aktivno sudjeluju u svom odgoju bilo duhovnom bilo intelektualnom;

— da drugi stupanj odgoja, čini se, bitno leži u osnovnoj inicijaciji u različite službe, s nekom možebitnom specijalizacijom što je zahtijevaju pojedine vrste službi. Poželjno je također da se redovitim blagoslovskim naukama doda po koje iskustvo iz života i iz svećeničke službe. (usp. još Opt. tot. br. 21).

Lik svećenika

A) **Sadašnje stanje.**

Brojni mladići odbijaju da se vežu ne samo uz stanovit način odgoja već i uz samo svećeništvo. Svećeništvo je dovedeno u pitanje od strane društva pa čak i od samih svećenika. Mnogi mladići osjećaju, i to vrlo živo, obeshrabrenje mnogih svećenika, koji nemaju više pouzdanja u budućnost svojeg djelovanja u Crkvi i u obnovu svoje službe.

Brojnim se mladićima svećenik čini kao čovjek druge kulture nego li je njihova. Za njih se Crkva utjelovljuje u osobama koje nisu uvijek u stanju shvatiti njihove probleme.

Oni vrlo često misle:

— da će biti korisniji Crkvi kao svjetovnjaci nego kao svećenici;

— da tradicionalni oblici službe ne odgovaraju dovoljno potrebama današnjih ljudi i Crkve.

Iskustvo pokazuje da, ako su jedni vidici života i svećeničke službe teško prihvatljivi — kao npr. služba običnog vršitelja kulta, drugi ih zanimaju — npr. zalaganje svećenika u služenju ljudima.

Pored toga oni ustanovljuju da u praksi, usprkos II Vatikanskom Saboru, stil svećeničkog života nije mnogo posuvremenjen. U takvim okolnostima oni najradije čekaju.

S druge strane, u nekojim zemljama, ostaje živo otvoren problem »specifičnosti« prezbiteralne službe, kao i problem mjesta ove službe u sklopu drugih karizama i službi u krilu Crkve.

K tome pridolazi neka nesigurnost o budućnosti klera (nestajanje zvanja, pitanje celibata, strukture Crkve, uklapanje u svijet, razvoj i sazrijevanje osobe, itd...).

B) **Traženje rješenja.**

Budući da je prezbiterat stvarnost u Crkvi, koja mora odgovarati mnogim potrebama ljudi, poželjno je u sklopu pluriformnog društva misliti na raznolikost oblika službi.

Bilo bi poželjno:

— produbiti pitanje »auktoritet poslušnost« u Crkvi, kao i razloge za celibat;

— obnoviti istinsko »dioništvo« u krilu mjesne Crkve;

— prilagoditi pravne i pastoralne strukture potrebama službe a ne službu strukturama.

Opravdano je misliti, i o tome treba voditi računa, da svećenik mora imati mogućnost ostvariti životno predanje samoga sebe službi. A to često traži stanovitu specijalizaciju, i uvijek obzir prema osobama, istinsku suradnju između biskupa, svećenika, đakona, redovnika i svjetovnjaka (usp. osobito LG br. 28 — Presb. ord. br. 7, 8, 9).

Konkretan život svećenika od velike je važnosti kao »ljudsko posredovanje« poziva na svećeništvo. I zato sve ono što će pomoći da se prebrodi obeshrabrenje, prošireno u kleru nekih krajeva, bit će od bitne važnosti u pastoralnom radu za zvanja. Trebat će otvoriti svećenicima pozitivne perspektive za budućnost, podesne za obnovu njihova pouzdanja u sposobnost Crkve da se suoči s novim prilikama i da se pobrine uvijek za nova svećenička zvanja.

C) **Praktične smjernice.**

Stil svećeničkog života, kako u župskoj službi tako i u novim oblicima (svećenici radnici, buditelji prirodnih zajednica, svećenici u službi audiovizuelnih sredstava itd. . . .) naglo se mijenja.

Granice naroda i biskupija osuđene su na iščezavanje; sve više slabi služba sa samotničkim i bitno teritorijalnim značenjem a u korist služenju raznim društvenim sredinama i raznim ljudskim skupovima.

Poželjno je što bolje upoznati ova ostvarenja, proučavati ih i odrediti da budu predmetom što autentičnijeg dijaloga među biskupima, svećenicima, redovnicima i svjetovnjacima.

Trebat će zauzeti se za promicanje đakonskih zvanja.

Važno je učiniti sve da mladi shvate kako moraju oni biti prvi u tom posavremenjenju.

Nužno je da se shvati karakter prezbiterata: osobni i kolegijalni u isto vrijeme, jer će se upravo po komplementarnosti svećeničkih zadaća ostvariti jedinstvena misija prezbiteralnog svećeništva.

Tako će se i po komplementarnosti zadaća prezbiterija, redovništva i laikata ostvariti jedinstveno poslanje Crkve u službi svijetu.

U vezi s time Kongres izražava dvije želje:

1. Da se teološko proučavanje ministerijalnog svećeništva u odnosu na opće svećeništvo vjernika aktivno produbljuje;

2. da točnija informacija objasni prilike i razloge zbog kojih svećenici, redovnici i redovnice napuštaju svoje zvanje; time bi se ispravili pojedini, često krivi, podaci i omogućio jasniji pastoralni rad za zvanja.

Kriza vjere kod mladih

A) **Sadašnje stanje.**

Sadašnja kriza nije samo sociološkog i psihološkog reda; ona je također plod teškoća povezanih s vjerom.

Kroz čitavu izraelsku povijest opažamo strah pred zalaganjem; apostoli su se također bojali zalaganja.

Mladi se suočavaju s bezbožnom i ravnodušnom okolinom. Uslijed toga postavljaju brojne probleme, među ostalim i odnose:

— među vjerom i kulturom;
— među vjerom i tehnikom;
— među vjerom i osporavanjem (kontestacijom) itd...

Danas je dovedena u pitanje i sama mogućnost vjerovanja.

Mladi razmišljaju s istinskim zanimanjem o bitnim problemima života. Pitaju se o smislu života i smrti, traže jasan odgovor, zasnovan na egzistencijalnom svjedočenju (usp. GS. br. 10).

B) **Traženje rješenja.**

Suočeni s ovim problemima treba znati:

1. **Uputiti mlade u transcendentnu tajnu Boga u odnosu na svijet.** Ulaženje u ovaj misterij najbolje će se ostvariti proživljenim duhovnim iskustvom, naročito u skupovima apo-

stolata. Za njih se najbolja kateheza ostvaruje u životu kršćanskih zajednica u kojima žive. Oni će kroz ova iskustva na životan način otkriti inicijaciju za općenje s Bogom (otkrivanjem riječi Božje, proučavanjem znakova vremena, molitvom itd. . . .). Još će se u ime svoje vjere, kroz iskustva kršćanske zajednice, moći založiti za službu ljudima.

2. **Uputiti mlade u ekleziologiju.** Analizom misije Crkve otkrit će se ovisnost zvanja i poslanja.

3. Na poseban način pravilno **uputiti mlade u kršćansku antropologiju,** neophodnu da se ispravno postave problemi kao što su: zvanje i prisutnost u svijetu, zvanje i sloboda, zvanje i potpuni razvoj osobnosti itd. . . .

Tokom ove trostruke inicijacije **otkrit će se osoba Krista** koji je izvor i središte svakog poziva.

U ovom kontekstu odgoja u vjeri doći će na vidjelo različite službe u Crkvi a na poseban način mjesto prezbiteralne službe i vrednota religioznog života.

C) **Praktične smjernice.**

Neophodno je važno voditi računa o nenadoknadivoj ulozi metode u svoj toj inicijaciji. Metoda zahtjeva određeno prilagođivanje pojedincu. Mora voditi računa o njegovu načinu izražavanja i o njegovu načinu mišljenja. Nije moguće doći danas u dodir s mladima od 18 do 25 godina namećući im stanovite istine nego saopćavajući ih dijalogom i svjedočenjem. Svećenike treba tako odgajati da budu sposobni za ovakav dijalog i ovakve autentične odnose.

Danas već postoje u svijetu brojna iskustva (duhovni vikendi, obnove, studijski i istraživački višetjedni sastanci, organizacije mladih istraživačkih skupina itd . . .). Mladi izražavaju želju za takvim susretima kako bi osvijetlili svoju vjeru. U tu svrhu ne žale žrtvovati sedmične praznike ni svoj novac.

Potrebno je znati pomoću što podesnijih sredstava razvijati takve skupine istraživača i takve inicijative.

Mislimo da će takve skupine dovesti do novog tipa zvanjâ koja će niknuti iz radničkog svijeta i iz krugova sveučilištaraca i koja će biti u stanju odgovoriti iščekivanju sutrašnje Crkve.

Zaključci kardinala Garronne-a

Ako je na svršetku ovih dana moguć neki osvrt, onda treba podvući u isti mah sve probuđeniju i življu svijest o ozbiljnosti i teškoći problema zvanja kao i to da je za suočenje s njime krajnje nužno da mu pristupimo s autentičnom vjerom, jer je ona jedini uspješni izvor nade i plodnog djelovanja.

Doista, izuzev nekoliko rijetkih zemalja koje se u strašnim nedavnim i sadašnjim kušnjama drže na visokom duhovnom stupnju i na izvoru izvanrednih milosti — kao što su Poljska, Jugoslavija i Meksiko, pitanje zvanja poprima iz godine u godinu sve ozbiljniji karakter.

Izvještaji i izmjene misli ističu još jednom temeljnu istinu: sudibna zvanja ne može ne biti tijesno povezana s općim prilikama u kakovim se danas nalazi Crkva i svijet.

Mladi dolaze iz takvog svijeta u kojem je svako preuzimanje doživotne obaveze neshvatljivo i zazorno. Oni žive u povijesnom razdoblju kada svećenik, pod pritiskom pastoralne neizvjesnosti, počinje sumnjati u samoga sebe i kada Sjemenište dolazi u pitanje. Sama vjera više manje podliježe pomutnji nastaloj u svačijoj savjesti zbog razvoja, izvanrednog po dubini i brzini.

Bez sumnje nijedna incijativa, bilo u razmišljanju bilo u djelovanju, neće biti uzaludna. Ne smije se propustiti prikladna mjera kad se radi o zvanju. No, tri stvari dolaze do punog izražaja:

— neophodna potreba da se u toj velikoj današnjoj zbrci čvrsto držimo bitnih vrednota vjere.

— dosljedno, i potreba da ne gubimo s vida Crkvu, njezino Učiteljstvo i Tradiciju, kako bismo bili sigurni da, dok svaki na svoj način tumačimo ove vrednote nećemo zaći s pravoga puta.

— i napokon potreba da budemo aktivno i tijesno solidarni sa svima u traženju, proučavanju i njegovanju zvanja, kakve god ona bila naravi, djecezanskih, misionarskih ili redovničkih.

Što su inicijative i obnove snažnije i smionije, to je potrebnije ostati na liniji duha. Osobito i prije svega, značilo bi raditi naopako i osuditi se na neuspjeh, budu li se ignorirala ili smatrala nevažnim ona svjetla koja Bog daje svo-

joj Crkvi preko Sabora: Upravo odatle moramo polaziti. Tu je istinski izvor nade, tu je garancija protiv pustolovina, tu je osiguranje milosti.

— — —

Za prijevod iz francuskog originala i u usporedbi sa talijanskim prijevodom pobrinuo se Msgr. Josip Pavlišić.

POSLANICA SV. OCA O SREDSTVIMA DRUŠTVENOG SAOBRAĆANJA

Braćo i sestre, raspršeni po cijelom svijetu,
i vi svi ljudi dobre volje!

Današnji čovjek može lako uočiti da mnoge svoje sudove, stavove, pristanke i suprotstavljanja duguje sredstvima društvenog saobraćanja.

Današnji život izlaže mlade i odrasle skoro neprekidnoj poplavi informacija i mišljenja, slika i zvukova, prijedloga i zahtjeva. U takvim prilkama razuman se čovjek uznemiruje i pita: Ali, gdje je istina? Kako ju otkriti, kako ju razlikovati u mnoštvu priopćenja koja nas zapljuskuju.

1.— Svaki događaj ima svoju istinu, s mnogobrojnim pristupima koji se ne mogu uvijek lako shvatiti u svojoj cjelini. Samo zajednički i iskreni napor onih koji daju i primaju vijesti može pružiti jamstvo da će se događaj uočiti u njegovoj cjelovitoj istini.

Ovdje biva očito kako veliko značenje ima širenje vijesti, koje se ne sastoji samo u tome da se objavljuje ono što je neposredno vidljivo, nego se nastoji istražiti kontekst, uzroke i okolnosti pojedinih događaja. Ovaj se rad može donekle usporediti sa znanstvenim istraživanjem u pogledu ozbiljnosti i obveze koju zahtjeva u kritičkoj procjeni izvora, u vjernosti zapaženim podacima i u njihovu cjelovitom prenošenju.

Odgovornost izvjestitelja još je veća ako on mora izvještaju o događaju dodati i svoj sud, što često biva.

2.— To se odnosi, na poseban način, i na vjerske obavijesti, na događaje koje treba procjeniti prema vjerskim vrednotama. Događaj iz vjerskog života ne može se potpuno

joj Crkvi preko Sabora: Upravo odatle moramo polaziti. Tu je istinski izvor nade, tu je garancija protiv pustolovina, tu je osiguranje milosti.

— — —

Za prijevod iz francuskog originala i u usporedbi sa talijanskim prijevodom pobrinuo se Msgr. Josip Pavlišić.

POSLANICA SV. OCA O SREDSTVIMA DRUŠTVENOG SAOBRAĆANJA

Braćo i sestre, raspršeni po cijelom svijetu,
i vi svi ljudi dobre volje!

Današnji čovjek može lako uočiti da mnoge svoje sudove, stavove, pristanke i suprotstavljanja duguje sredstvima društvenog saobraćanja.

Današnji život izlaže mlade i odrasle skoro neprekidnoj poplavi informacija i mišljenja, slika i zvukova, prijedloga i zahtjeva. U takvim prilkama razuman se čovjek uznemiruje i pita: Ali, gdje je istina? Kako ju otkriti, kako ju razlikovati u mnoštvu priopćenja koja nas zapljuskuju.

1.— Svaki događaj ima svoju istinu, s mnogobrojnim pristupima koji se ne mogu uvijek lako shvatiti u svojoj cjelini. Samo zajednički i iskreni napor onih koji daju i primaju vijesti može pružiti jamstvo da će se događaj uočiti u njegovoj cjelovitoj istini.

Ovdje biva očito kako veliko značenje ima širenje vijesti, koje se ne sastoji samo u tome da se objavljuje ono što je neposredno vidljivo, nego se nastoji istražiti kontekst, uzroke i okolnosti pojedinih događaja. Ovaj se rad može donekle usporediti sa znanstvenim istraživanjem u pogledu ozbiljnosti i obveze koju zahtjeva u kritičkoj procjeni izvora, u vjernosti zapaženim podacima i u njihovu cjelovitom prenošenju.

Odgovornost izvjestitelja još je veća ako on mora izvještaju o događaju dodati i svoj sud, što često biva.

2.— To se odnosi, na poseban način, i na vjerske obavijesti, na događaje koje treba procjeniti prema vjerskim vrednotama. Događaj iz vjerskog života ne može se potpuno

razumjeti ako ga se svede na čisto ljudske dimenzije — psihološke ili sociološke — izravno zamjetljive. Tu treba pokazati i duhovnu dimenziju, tj. njegovo uklapanje u misterij zajedništva čovjeka s Bogom, ili točnije, u misterij spasenja.

To znači da se neke događaje mora zahvatiti u njihovoj dubini da bi se o njima, koliko je to moguće, uočila čitava istina, sve do vjerske istine. Ona se može vjerno uočiti samo ako se vodi računa o duhovnom kontekstu, o vjerskom momentu na koji se događaj odnosi, te, pored stručne kompetencije, o svjetlu vjere, koje tu jedino može omogućiti potpuno razumijevanje, osobito u nekim okolnostima.

3.— Isto tako moraju tražiti i respektirati istinu oni koji se služe sredstvima priopćavanja da doznaju vijesti i da stvore vlastiti sud. Svi koji se služe tim sredstvima moraju biti i sami aktivni i suodgovorni. Ako imadu svijest odgovornosti i ako su na to pripravljeni, oni će se kritički odnositi prema primljenim vijestima. Ni jedan čovjek, pogotovo kršćanin, ne smije se odreći borbe za istinu; tu se ne radi samo o apstraktnoj i filozofskoj istini, nego i o istini o svakodnevnim događajima. Odreći se toga znači kompromitirati svoje osobno dostojanstvo.

Zato ovom prilikom obnavljamo svoj poziv da svatko nastoji stvoriti sebi samostalan sud o mnoštvu vijesti koje šire sredstva društvenog saobraćaja, da svatko slobodno odabire predložena mišljenja i da slijedi ona koja smatra najboljim.

4.— Većina naših suvremenika služi se tiskom, radijem, televizijom, kinom, kazalištem, magnetofonom, ne samo za svoju informaciju nego i za odmor i prosvjećivanje. Oni rado oživljuju u duhu događaje i situacije, stvarne ili fiktivne, umjetnički predočene, prikladne da izraze izvjesne vrednote i osjećaje. Pred ovakvim publikacijama i spektaklima, bilo da se čovjek želi smiriti i razonoditi, ili, još bolje, upoznati čovjeka i svijet koji nas okružuje, — naša kritičnost prema istini mora ostati budna, uvijek spremna uočiti njezine deformacije.

S druge strane, treba priznati slobodu umjetnicima da svojom maštom izražavaju ljepotu nečeg stvarnog i da tako stvaraju nova umjetnička djela. Takva djela ne izražavaju nužno konkretne stvarnosti običnog života, ali ih ne mogu potpuno zanemariti a da se ne iznevjere vlastitoj istini i višim vrednotama. Istinska umjetnost jeste jedan od najplemenitijih ljudskih izraza istine. Ako ona hoće služiti čovjeku,

te biti učenik i istraživač istine, onda umjetnik mora tražiti istinu i radovati joj se. Ovo isključuje svaku eksploataciju ljudske slabosti i nedostatne izobrazbe, u čisto trgovačku, ili koju drugu svrhu za osudu.

5.— Braćo i svi ljudi današnjega svijeta! Poruka koju vam šaljemo bila bi nepotpuna ako vam ne bismo pokazali jedan još uzvišeniji put do potpune istine. Mi smo kršćani; to znači da smo odabrali slijediti Krista koji je »put, istina i život« (Iv 14,6) za sve ljude, pače i za one koji ga još ne poznaju. On, Sin Božji, došao je svjedočiti za istinu. On nas uvjerava da će nas samo istina osloboditi (Iv 8,31—36), da će nas samo ona osloboditi od svakog ropstva (Gal 5,1). Kršćani! Usred svijeta i u svakodnevnoj stvarnosti mi želimo biti ponizni, ali uvjereni svjedoci istine u koju vjerujemo.

Moderna sredstva saobraćanja i za kršćane predstavljaju nove puteve za njihovo svjedočenje i službu istini. Ova sredstva pretežno služe izražavanju i širenju riječi. I mi imamo reći i proširiti jednu značajnu Riječ, supstancijalnu Riječ Boga o samom sebi, njegovu Riječ, koja je također najuzvišenija i konačna Riječ koju Bog izriče o čovjeku dok ga spašava kroz nebrojene događaje svakog dana i povjesti stoljeća.

Kršćani! Mi znamo da događaji koji se svakodnevno tiču našeg osobnog života i života cijeloga svijeta, nisu slučajne koincidencije slijepe i neumoljive sudbine. Mi znamo da su oni potka jednog tajnovitog plana, koji nam je otkriven samo djelomice, ali po kome nas Bog svakog časa dostiže, pita i potiče na spasenje. To nas potiče da sve događaje primamo velikodušno i radosno, te da mu služimo u ljubavi.

Ova je duboka vizija stvari tajnovita istina kojoj mi želimo biti učenici i svjedoci — bilo da ju priopćujemo, bilo da ju primamo. Iz nje će, malo po malo, poteći pravo oslobođenje koje tražimo: sloboda od ljudskih strasti i intelektualnih predrasuda; sloboda od straha pred neuspjehom i porazom; sloboda od robovanja raznim interesnim grupama, koje nastoje nametnuti svoje posebno shvaćanje života, prezirući stvarnu istinu; sloboda od pokušaja da se istina skrije i izobliči, kako bi se izvjesne sramne i ponižavajuće, što više, neljudske nakane skrile.

6.— Dragi sinovi i kćeri! Mi vam povjeravamo ovih nekoliko misli o istini, koje bi trebale, po općem priznanju, ravnati upotrebom sredstava društvenog saobraćanja. Bog, najuzvišenija istina, jest izvor istine o stvarima. Kad je Istina došla da se nastani među ljudima, postala je model hu-

manog djelovanja. Respektiranje svrhe stvari i vjernost normama našega djelovanja bit će jamci da ćemo biti vjerni istini u svim okolnostima.

Živo bodrimo biskupe, svećenike, redovnike, laike, koji služe svojoj braći sredstvima društvenog saobraćanja i tako ih vode prema »istinitom svjetlu koje obasjava svakog čovjeka.« (Iv 1,9).

Želeći da se svi — izvjestitelji, tehničari, producenti, odgajatelji i korisnici sredstava priopćavanja — okoriste ovim Svjetskim Danom za plodno razmišljanje o ovim važnim pitanjima, Mi vam podjeljujemo od sveg srca i s velikim pouzdanjem svoj Apostolski Blagoslov.

Razmišljanja na temu

SREDSTVA DRUŠTVENOG SAOBRAĆANJA U SLUŽBI ISTINE

Temu »Svjetskog dana sredstava društvenog saobraćanja 1972« za ovu je godinu odredio sam Papa Pavao VI. na prijedlog Papinskog vijeća za sredstva društvenog saobraćanja. Ovogodišnja je tema daljnja obrada prošlogodišnje teme koja je glasila: Sredstva društvenog saobraćanja u službi jedinstva. Ove bi nam godine trebalo razmišljati o odnosu koji imadu sredstva društvenog saobraćanja prema istini i o tome kako bi nam ona mogla pomoći u traženju i pronalaženju istine.

Sredstva društvenog saobraćanja, to jest tisak, film, radio i televizija, imadu već po svojoj naravi zadaću da iznesu i prenesu istinu. Ona »ne dostižu i ne utječu samo na pojedine ljude nego na velike skupine ljudi, dapače i na čitave narode« (usp. saborski dekret »Inter Mirfica«, br. 1). Ona skupljaju oko sebe ljude ne samo u fizičkom pogledu kao pojedince ili članove obitelji, nego i u duhovnom pogledu, jer svima priopaćavaju iste obavijesti i događaje izbliza i izdaleka, skreću pažnju svih i utječu na mišljenja, mnijenja i sudove.

Suvremena sredstva društvenog saobraćanja zato po svojoj naravi kroz istinu okupljaju i sjedinjuju ljude.

SUVREMENOST OVE TEME

Proučavanje kako iskoristiti dragocjene mogućnosti sredstava društvenog saobraćanja pokazuje od kolikog je značenja taj problem koji danas ni Crkva ne smije previdjeti. Crkva je pokazala svoje zanimanje za ovo važno pitanje u saborskom dekretu »Inter Mirifica« i u pastoralnoj uputi »Communio et Progressio« (Zajedništvo i napredak). Spomenuti dokumenti pokazuju crkveno razumijevanje za širenje sredstava društvenog saobraćanja, te za njihov doprinos napretku čovječanstva i razvoju svih pozitivnih snaga. Njihov se utjecaj prostire po cijelom svijetu. Dolazi do svakog naroda i do svih društvenih slojeva. Sredstva društvenog saobraćanja šire se vrlo brzo i ondje gdje se na drugim područjima razvoj tek postepeno i sporo odvija. Utjecaj njihova priopćavanja dosiže svakamo. Duhovno se obzorje ljudi proširuje i saznanje onog što se u svijetu zbiva dostiže danas do svakog čovjeka kako to ranije nije bilo moguće.

Sredstva društvenog saobraćanja utječu na svakog čovjeka, na svakog suvremenika koji s njima dolazi u dodir. Kako se to događa? Kakve je naravi taj utjecaj? Da li ta sredstva uvijek prenose baš čistu istinu?

U mnogim slučajevima možda ne. Onaj ko prima obavijesti od sredstava društvenog saobraćanja može pasti pod stanoviti utjecaj, može biti manipuliran. A on i jest doista često manipuliran a da toga i nije svjestan. Ono što on čita u novinama, ili sluša na radiju, ili gleda u filmu — stalno mijenja njegove poglede na ljude i na događaje. Na žalost, ne uvijek na bolje! I s najboljom voljom ne da se izbjeći da su vijesti i priopćenja, što predstavljaju ishodište za vlastito prosuđivanje, često netočni i ne vode računa o istini.

Moramo biti svjesni toga da neki iz političkih ili privrednih razloga svojevoljno izobličuju istinu kako bi u nekom smislu utjecali na zbiljska mnijenja. Ne smijemo svakako previdjeti činjenicu da neki sredstva društvenog saobraćanja prilagođuju stanovitom mišljenju. Onaj koji raspolaže mnogim i različitim izvorima priopćivanja vijesti može vrlo lako ustanoviti kako se istina izobličuje. No u stvarnom životu pojedini primalac vijesti većinom nema ni prilike, ni vremena da te izvore uspoređuje.

Stoga se traži kod primalaca vijesti stanovito zdravo nepovjerenje i kritičko prosuđivanje da ne bi podlegao zabludama. Svi bi oni koji primaju vijesti putem sredstava dru-

štvenog saobraćanja trebali biti školovani i sposobni da kritički prosuđuju ono što čuju i vide. Inače ova sredstva unose među ljude razjedinjavanje a ne sjedinjavanje. Lažne ili iskrivljene vijesti huškaju ljude protiv ljudi umjesto da ih međusobno zbliže. Isto bi tako i izvjestitelji morali imati izobraženu sposobnost ljude istinito i vjerno obavještavati da bi na taj način mogli unapređivati jedinstvo u ljudskom društvu.

SLOŽENOST OVOG PROBLEMA

Sredstva društvenog saobraćanja i istina nalaze se u vrlo složenom međusobnom odnosu.

Prvi je problem već u tome što je vrlo teško razlučiti sam događaj, s jedne strane, a izviješće o tom događaju, s druge strane, kao što je i teško razlikovati samo izviješće od osobnog mnijenja izvjestitelja. Svakodnevno možemo pronaći primjere kako se isti događaj tumači na sasvim različite načine. Jedan očevidac želi istaknuti ovu pojedinost, a drugi onu, te njihova izviješća često daju različitu sliku stvarnog događaja. Dovoljno je već samo neke pojedinosti više istaknuti i naglasiti, a druge potisnuti pa da se istinu izobliči.

Drugi pak problem nastaje kad izvjestitelj doduše želi dati pravo i točno tumačenje, ali je s druge strane od onog koji mu je povjerio službu izvješćivanja, ili od svoje društvene stranke, odnosno partije, primio stanovite želje. Da li on ima pravo isticati posebna mišljenja i izražavati stanovite tendencije da bi tako utjecao na javno mnijenje u željenom pravcu?

Manipulaciju s činjenicama koja nam onda daje iskrivljenu sliku stvarnosti ne možemo smatrati ni priznati poštenim izvješćivanjem. Što više fantazija utječe na izvješćivanje o činjenicama, to je onda gore po sa mdogađaj i po same činjenice. Izvješćivanje je i onda nepošteno i nevaljalo, ako netko umanjuje ili prešućuje bitne čimbenike stvarnosti. Izgovor da se time želi ugoditi onome kome takva usluga treba, nipošto ne služi kao isprika.

Cilj ne posvećuje sredstva. U svakom društvu mora imati prednost potpuna i nepodjeljena istina. Tako nastaje rascjep: kako može izvjestitelj istodobno biti u službi društva kome pripada, te se obazirati na javno mnijenje, a istodobno poštivati pravo čitalaca i slušača na potpuno i istinito izvješćivanje?

Treći problem nastaje kad se sukobljavaju dužnosti izvješćivanja i dužnosti prešućivanja, kad je naime u pitanju dobar glas osobe ili ustanove. Svaka obitelj, pa i svako državno i crkveno ustrojstvo, ima svoje vlastito prisno ozračuje i svoje vlastito pravo da se sa stanovitim stvarima prisno i povjerljivo postupa. Povjerljive stvari moraju ostati respektirane. Ono što je istinito ne može biti objelodanjeno već jednostavno zato jer je istinito. Pravda i ljubav od svakog zahtijevaju poštivanje dobrog glasa svakog pojedinca. Ovo pravo imaju ne samo živi nego i mrtvi. Pjesnici i umjetnici imaju doduše veliku slobodu u obrađivanju povjesnih činjenica na pozornici, u filmu i na televiziji itd. No nitko ne smije bitne činjenice sasvim izmijeniti ,ili na uvredljiv način izobličiti, pa makar ih i uzeo iz povijesti.

Već je u sebi sve ove probleme teško riješiti. Kao posebno otežavajuća okolnost pridolaze još i stvarne prilike i uvjeti novinarskog rada: nedostatak vremena, potraživanje javnosti za brzim i žurnim izvještajima, obzir u izboru vijesti i prikaza prema željama javnosti, odnosno čitala ili slušača, kao i upute od strane naredbodavca ili predpostavljenog, itd. I s najboljom je voljom teško uvijek postići i pružiti stvarnu istinu u izvješćivanju.

KAKO RIJEŠITI PROBLEM

Zar se nalazimo pred nerješevim pitanjem? Jamačno ne! Ipak rješenje nije lako pronaći. Dakako da se mogu otkloniti neposredne zloupotrebe, pronaći pogrešne izvore i učiniti ispravke. Bliže se rješenju dakako dolazi voljnom i odgojenom savjesnošću sviju koji su odgovorni za izvješćivanje: voditelji i suradnici izvjestiteljskih, posebno novinskih zastupništava, izvjestitelji, dopisnici, govornici na radiju i na televiziji, itd. Obadvije bi se strane, izvjestitelji i slušači, morali dopunjavati i surađivati da bi se pomoću sredstava društvenog saobraćanja moglo postići bolje međusobno razumijevanje, jedinstvo i mir. Kada izvjestitelji utvrđuju i prenose istinu, a slušači je kritički i ispitivalački primaju, jedni druge onda potpomažu, te tako prodire u odnose među ljudima nešto poput svježeg zraka koji unapređuje zdravi život. Istina je nužna ljudskom društvu.

Pastoralna uputa »Communio et Progressio« (Zajedništvo i napredak) daje na različitim mjestima svoj doprinos rješavanju tog problema:

U otsjeku br. 17 iznesen je temelj za to:

»Svako se obavještavanje mora pokoravati vrhunskom zakonu iskrenosti, pouzdanosti istinitosti. Čista namjera i dobra volja još nisu dovoljni da bi se moglo stanovito izvješće ocijeniti pozitivnim. Ono mora, više od toga, stvari predmetno prikazivati u svjetlu istine, to jest dati točnu sliku povezanosti i biti vjerodostojno.

Ćudorednu vrijednost nekog izvješća ne određuje samo tema ili zastupano mišljenje, nego i duh koji oblikuje izvješće, način na koji dolazi do čovjeka i na nj utječe, razne prateće okolnosti izvješćivanja i, konačno, javnost kojoj se obraća« (usp. »Inter Mirifica«, br. 4).

U otsjecima o javnom mnijenju, o pravu obavještavanja (br. 24—47) te o mogućnostima i dužnostima izvjestitelja i slušača (br. 73—80) nalazimo opet vrlo prikladne opaske: »Zato izvjestitelji imaju vrlo odgovorni zadatak: oni naime uvelike utječu na stvaranje, skupljanje i širenje raznih mišljenja i u njihovoj je također ruci mišljenja slobodno i vjerno stvarnosti međusobno uspoređivati« (br. 27).

»Svaka je kampanja samo onda dozvoljena, ako se njezini ciljevi i sredstva ne protive dostojanstvu čovjekovu. Mora se truditi da služi istini i da ima pred očima zajedničko dobro sviju, i na narodnoj, i na međunarodnoj razini, u vidu pojedinca i u vidu skupina ljudi« (br. 29).

»Današnjem čovjeku treba pouzdano, jasno, potpuno i točno izvješće. Samo na taj način može on razumjeti svijet u kojem živi, a koji se stalno preobrazuje. Samo tako može on zauzeti stav pred činjenicama i pred situacijom koja se stalno mijenja i koja svakodnevno od njega zahtijeva njegov sud i njegovu odluku. Samo tako on može na svome mjestu društvu doprinijeti značajan doprinos. Samo se tako on može životno uključiti u stvarne probleme privredne, političke, kulturne i religiozne naravi.

Tom pravu informacije koje proizlaze iz gornjih zahtjeva odgovora dužnosti da sam čovjek upozna stvari ovoga svijeta. To se pak pravo ne može ostvariti ako u samom informiranju ne sudjeluje svaki čovjek kome se prenose informacije. Stoga na raspolaganju trebaju biti raznovrsna sredstva kako bi mogao izabrati ona, koja više odgovaraju njegovim osobnim i društvenim zahtjevima. Ako nema te mogućnosti izbora različitih sredstava priopćavanja, to pravo ostaje samo na papiru«. (br. 34)

»Mučan je posao ljudi koji po svom zvanju imaju prenositi informacije jer u svom poslu nailaze na mnoge i česte zapreke. Često su u tome sprečavani i od onih kojima je stalo da prekriju istinu. To je naročit problem specijalnih izvjestitelja koji o događajima izvještavaju kao očevici te zbog toga često putuju u sve krajeve svijeta.

Dok tako pokušavaju iznijeti »događaje upravo onako kako se oni zbivaju« veoma često su prisiljeni izložiti svoj život smrtnoj opasnosti. I mnogi su poginuli vršeći tu svoju profesionalnu dužnost. Budući da dakle ljudi imaju pravo biti informirani naročito o događajima i uvjetima života zemalja koje su u ratnom stanju, što veoma zabrinjava sav ljudski rod, valja uvijek i svim silama štititi zdravlje i fizičku nepovredivost takvih izvjestitelja. Stoga Crkva osuđuje i zabacuje svako nasilje protiv takvih osoba i protiv svih onih koji djeluju na području društvenog priopćavanja. Oni, naime, tragajući za vijestima i vjerno ih drugima prenoseći, brane i promiču temeljno čovjekovo pravo na informaciju« (br. 36).

»Osim teškoća koje su zajedničke svim ljudima da istinu cjelovito uoče i drugima je prenesu, događa se da izvjestitelji, kad moraju nešto novo priopćiti, priopaćavaju samo one pojedinosti koje imaju prolaznu ili trenutačnu korist.

Iz toga nastaje druga teškoća da izvjestitelji moraju po svom izboru odabrati iz mnoštva vijesti koje sami smatraju važnima i zanimljivima za širu publiku. Iz toga konačno proizlazi da informacije znadu postati beskorisne te ne odražavaju svu težinu događaja.« (br. 37).

»Druga teškoća proizlazi iz činjenice što vijesti, žele li biti svježe i privući pozornost naroda, moraju se što je moguće brže donijeti. To ujedno traži da se njihovo dobivanje plati. Tako se događa da ta neophodna brzina u prenošenju vijesti znade biti zapreka same točnosti.

Osim toga izvjestitelji moraju voditi računa o duhu pojedinog naroda, njegovu ukusu i kulturi te ujedno trebaju paziti koje vijesti oni žele naprijed upoznati i čuti.

U takvim prilikama izvjestitelji donoseći vijest imoraju paziti da naročito poštuju istinu« (br. 39)

»Osim teškoća koje dolaze sa strane samih sredstava priopćavanja i samog izvještavanja, izvjestatelji se nalaze i pred drugim problemom. Oni, naime, trebaju činjenice protumačiti publici koja je često uznemirena i uzbuđena te se trebaju prilagoditi njihovim zahtjevima i privući njihovu pozornost.

Stoga nek se čuvaju da publiku odveć ne uzbude neopravdano je ne uznemire time što stvari iznose izdvojeno iz njihova konteksta, odveć ih proširujući i senzacionalno ih iznoseći jer se tako iskrivljuje sama vijest« (br. 40).

»Primatelji pak vijesti koji moraju spajati različite informacije mogu sam događaj u cjelini ili djelomično krivo shvatiti. Stanovit se sklad može postići time da se vijesti donose iz različitih i mnogovrsnih izvora, s time da se njima uvijek kritički pristupi. Nadalje primatelji vijesti trebaju shvatiti položaj ljudi koji po svojoj dužnosti i po svom zvanju izvješćuju te ne smiju od njih očekivati neko savršenstvo koje nadilazi ljudske sile, ipak imaju pravo i dužnost tražiti da se lažne i zlonamjerne vijesti što prije javno opovrgnu, zahtijevati da se upotpune pojedinosti koje su izostavljene, žaliti se svaki puta kad sredstvo društvenog priopćavanja iskrivljuju činjenice stavljajući ih izvan njihova konteksta te protestirati kad se one pretjeruju ili im se ne daje važnost koju imaju.

To pravo primateljima vijesti trebaju priznati propisi zakona što ga imaju donijeti sami izvjestitelji.

Nedostaje li takav zakon to im pravo ima biti osigurano zakonom svakog naroda ili međunarodnim konvencijama« (br. 41).

Priređivači vijesti su stalni i pažljivi motrioci svijetskih zbivanja. Oni bez prestanka gledaju u svijet kao kroz otvoreni prozor da bi sabrali činjenice, stremljenja, sklonosti, mnijenja i čitavu panoramu ljudskog društva sa svim njegovim zaokupljenostima« (Pavao VI u nagovoru predsjedništvu Katoličkog saveza talijanskih novinara, dne 24. siječnja 1969).

Oni stoga ne moraju činjenice zabilježiti jednostavno onako kako se one u stvarnosti zbivaju ,nego moraju u svojem izvješćivanju o tim činjenicama istaknuti i naglasiti važne vidove, moraju objelodaniti i objasniti značenje tih činjenica, te ih osvijetliti u njihovu međusobnom odnosu. Tako će pomoći primaocima vijesti da im sva ona zbrka raznih vijesti postane jasnija. Tada će i primaoci biti u stanju dati svoj sud i svoju odluku na dobro društva (br. 75).

»Uz to priopćavatelji ne smiju zaboraviti da po samoj naravi sredstava priopavanja koja su im povjerena dođu u dodir sa što većim krugom ljudi. Da bi dakle bili vjerni svom intelektualnom i umjetničkom pozivu, moraju duboko biti svjesni silne moći koju takav poziv ima u vodstvu ljudi k sreći i napretku te ujedno moraju biti svjesni dužnosti koje iz

toga proizlaze. Pravičnost i uravnoteženost njihova traži da vode računa i o manjim skupinama svoje publikacije. Ako neka sredstva pravno ili činjenično uživaju monopol, ta je uravnoteženost to potrebnija jer svaki monopol zapravo dijalog pretvara u solilokvij« (br. 76).

CRKVA I PRIOPĆIVANJE VIJESTI

Ove misli jednako vrijede i za Crkvu, — bilo da ju shvaćamo u njezinu pravom smislu riječi, kao »Božji narodi«, bilo da pod tim pojmom, prema uhodanom načinu govora, podrazumijevamo njezine poglavare. Crkva je u isto vrijeme i subjekt i objekt izvješćivanja, i to danas više nego ikada ranije. Javnost koja želi o svemu biti točno obaviještena zanima se za život i za djelatnost Crkve.

Kao objekt izvješćivanja Crkva ima — kao i svaki čovjek i svaka ustanova — pravo na to da sve ono što se o njoj govori odgovara istini, te da njezini naumi i njezina nastojanja budu ispravno protumačeni. Ona ima pravo na svoj dobar glas, pravo da nešto pridrži za sebe, za svoju tajnu. Time nipošto ne zagovaramo banalni i bezbojni konformizam, niti ograničujemo slobodu mišljenja.

Kao subjekt izvješćivanja, to jest kao mjesto iz kojeg javnost želi primiti vijesti, crkvene su vlasti i crkvene ustanove u novije vrijeme na svim razinama popravili svoju službu izvješćivanja da odgovore zahtjevima sadašnjice. Ranije se često Crkvi predbacivalo da otežava, ili pak da ne uzima u obzir slobodu izvješćivanja. Danas Crkva želi biti u stalnom i prisnom dodiru s tiskom i što je bolje moguće upoznati njegove načine pristupanja događajima i načine izvješćivanja, kako bi pokazala svoju dobru volju i doprinijela napretku i jedinstvu ljudi. Crkva uviđa da se danas traži brzo, potpuno, točno i mnogostrano izvješćivanje. Sa svoje strane pak očekuje od izvjestitelja poštivanje istine, ispravnost i potpunost u izvješćivanju, poštena tumačenja bez konformizma i bez iskrivljivanja činjenica.

Crkva ima po svojoj naravi proročko i misijsko poslanje. Ona mora svemu svijetu navijestiti evanđelje. Navještanjem Radosne vijesti svim ljudima ona mora ispuniti svoju zadaću. Zato su sredstva društvenog saobraćanja za nju od posebne važnosti. U slobodnim zemljama može Crkva ovo svoje pravo nesmetano koristiti poštivajući potpunoma i pravo drugih.

U tom pogledu ona ima pravo, dapače i dužnost, da u službi Evanđelja osniva i potpomaže svoje vlastite katoličke ustanove za tisak, film, radio i televiziju.

Papa Pavao VI. nedavno je ustvrdio: »Osim jasnog i poštenog izvješćivanja vrlo nam je važna kršćanska vizija stvarnosti i zbivanja. Ako tu svoju dužnost katolički i crkveni tisak vjerno ispunjava, time već opravdava svoj opstanak. Na žalost katolički je tisak u tom nastojanju mnogo puta osamljen«. »Katolički tisak ispunjava svoju zadaću kad odmah ukazuje na životne probleme ćudoređa u javnosti i u obitelji. Loša iskustva sadašnjeg vremena ozbiljno nas opominju: kako bismo mogli u našem javnom mnijenju, u našem društvenom odgoju, sačuvati jako, ponosno, zdravo i pozorno osjećanje za etičko-ćudoredna pitanja, ako naš hrabri i slobodni tisak ,odjek kršćanske uljudbe, svakodnevno ne bi podizao svoj glas i ne bi pozivao na ispunjavanje ljudskih i kršćanskih dužnosti?« (Nagovor 14. studenog 1971).

Crkva je čvrsto uvjerena da je dužna upozoriti, kako izvjestitelje, tako i primaoce izvješća, putem sredstava društvenog saobraćanja da u službi jedinstva moraju ispunjavati svoje obaveze prema istini. I dokumenat biskupske Sinode »Pravda u svijetu« priznaje svim ljudima pravo na slobodu mišljenja i govora — sa svim posljedicama.

Spomenuta biskupska sinoda obraća se cijelom Božjem narodu: »Ako Crkva svjedoči za pravdu, onda mora biti uvjerena u to da svaki onaj koji ljudima govori o pravdi, mora najprije vršiti pravdu. Stoga moramo i mi unutar Crkve stalno ispitivati savjest za ono što činimo.«

Ovu opomenu valja uzeti k srcu!

LITURGIJSKI PRIJEVODI NA ŽIVE JEZIKE

Značajno je što piše u 1. ovogod. broju časopis »Ephemerides liturgicae«, koji je donedavna uređivao Mons. Bugnini a sada ga uređuje njegov glavni pomagač i redovnički subrat C. Braga. »Puki i jednostavan povratak tekstu za koji se suponira da je originalan ne može pružiti prijevod koji bi zadovoljio liturgiju ... Prijevodi u moderne jezike koji su napravljeni prema masoretskom tekstu, općenito uzevši, svojim su riječnikom i svojim izrazom odsječeni od liturgijske tradicije. Nije vidljiva prisna nutarnja povezanost toga teksta s onim u Novom Zavjetu i kod otaca, kao što je to bio slučaj kod starih prijevoda« (str. 8). O Neovulgati, čiji je prijevod

psalama uzet u novi latinski Časoslov stoji na str. 10: »On znači povratak latinskom jeziku tradicije. To čini taj prijevod prikladnijim za kršćansko čitanje psalama od brojnih prijevoda u žive jezike koji su napravljeni s velikom brigom za vjernost originalu, ali se nisu nimalo obazirali na jezik kršćanske tradicije.« Što je tu rečeno o latinskom jeziku, slično se može reći i o našemu koji ima tisućgodišnju liturgijsku tradiciju. Ta je još uvijek živa i osjetljivo prisutna osobito u nekim našim krajevima gdje vjernici znaju neke psalme napamet.

K.

KRISTOVA ZAJEDNICA U SVIJETU

Najvažniji doktrinalni dokumenat što ga je izradio II Vatikanski Sabor bez sumnje je dogmantska **konstitucija** o Crkvi, »Lumen Centium« (Svjetlo naroda).

Premda na Saboru biskupi nisu pretendirali na to da dadnu iscrpnu nauku o Crkvi, ipak su uspjeli sažeti ono što se u ovom povijesnom času moglo reći o njoj, nastojeći da i ostale potaknu na istraživanje. Dokumenat je vrlo bogat sadržajem i duboko vjerski nadhanut.

Krist je rekao za sebe da je Svjetlo svijeta i šalje Crkvu u svijet da ljude učini njegovim učenicima da bi ih osvijetlio svojim životom i naukom.

Danas, kad je svijet po suvremenim sredstvima javnih komunikacija postao vrlo malen lakše je ostvariti susret s njim. Ipak, iako je olakšan pristup ljudima s informativne strane, zbog jake ideološke suprotnosti koje formiraju dijametralno oprečne grupacije teže je doći do pojedinaca. Zato je u tom smjeru potrebno otvoriti diskusiju i potražiti moguća rješenja da Kristova poruka dobije svoje odgovarajuće mjesto u suvremenom životu svijeta.

Stvarnost se Crkve u svijetu ne da tek tako izraziti u definiciji jednog društva s vanjskim i unutarnjim ustrojstvom. Ona je mnogo više od toga. Upravo od onog »višeg« elementa, nedostupnog sociolozima ni bilo kojim pozitivnim istraživačima, ona živi i odražava se kroz povijest. Mistična i stvarna prisutnost Boga trajno je uzdržava i daje joj plodnost i trajnost. Saborski oci su nastojali da čitavu stvarnost što bolje prikažu. »U prvom redu Koncil stavlja velike faze puta spasenja, polazeći od stvaranja i uzdizanja ljudi na sudjelovanje božanskog života što su ga tragično izgubili istoč-

nim grijehom, zatim dolazi do slijedećih poslanja Sina i Duha Svetoga što se zbivaju u Kristu i Crkvi Kojoj je povjerena zadaća da privede ljude Bogu. To je crkvena vizija koja ima temelj u tajni Presv. Trojstva (trinitarna dimenzija), koja je trajno oživljavana od Duha Svetoga (pneumatička dimenzija) preko obavljanja raznih službi pod vlašću jedne glave zove ljude k sebi (povijesna dimenzija) da ih privede Bogu u blaženstvu bez kraja (eshatološka dimenzija).« (La Constituzione dogmatica, Elle DiCi, 1965, Documenti, s. 80).

Prisustvo Trojednoga Boga, njegovo sjedinjenje s čovjekom jest onaj dinamički princip koji Crkvu oživljava i daje joj smisao. Isus je propovijedao nauku duha i naglasio duhovne vrijednosti. Ove su vrijednosti potekle od Duha Božjega koji oplođuje sve što je trajno i posjeduje besmrtni smisao. Crkva je po Duhu Svetome »narod sakupnjen u jedinstvu Oca, Sina i Duha Svetoga.« Razne figure Crkve što ih dokumenat donosi citirajući sv. Pismo, »zemlja koju Bog obrađuje«, »građevina na čijoj gradnji ljudi s Bogom sudjeluju«, »nebeski Jerizalem« kao zajednica spašenih jesu samo napori da se pojmovno izrazi ono što je stvarnost Božje prisutnosti u svijetu i ljudima.

Životna energija Crkve

Prema Isusovim izjavama teolozi su zaključili da je Duh Sveti treća Osoba Presv. Trojstva i to onaj unutarnji dinamički princip Boga našega kojima se Otac i Sin predaju jedan drugome u ljubavi spoznaje. Nakon uzlaska na nebo Isus ga šalje da bude i naš dinamizam, da nas pokreće i vodi stazama dobrote i plemenitosti, te da nam bude kopča do Oca i Sina. On Crkvu napunja raznim darovima. Oplemenjuje razne sposobnosti članova crkvene zajednice tako, da duhovni pjesnik pjeva na jednom mjestu: »Bez božanstva tvojega, čovjek je bez ičega«. On daje da i danas ima u našim crkvenim sredinama neshvatljivih pojava dobrote, plemenitosti, požrtvovnosti i ljubavi.

Duh Božji čisti i uzdiže crkvenu zajednicu. Po njemu Bog poziva svakog pojedinca na život milosti, da stupi u intimni odnos s Ocem i Sinom u Duhu Svetome.

Kad nas Bog poziva na život milosti, poziva nas na svetost. Zapravo, kad pogledamo čovjeka u svim njegovim dimenzijama, moramo zaključiti, u svijetlu Kristove nauke, da drugog poziva izvan svetosti i nema. Sveto živjeti to je najveća i jedina svrha čovjeka u Kristovom pogledu na život.

Rekao nam je izričito na jednom mjestu kod Mt. 5, 48: »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski«. Svetost je u Isusovom poimanju potpunost, punina bitka, savršenost. Sv. Petar citira stari Zavjet gdje Bog poziva svoje vjerne »Budite sveti jer sam ja svet« (1 Petr, 1; 16).

Duh Božji djeluje na zemlji tako, da od svih naroda formira jedan Božji narod u kojem trebaju doći do izražaja sve grupne i pojedinačne vrijednosti, ali gdje pod njegovim božanskim utjecajem vlada suradnja i zajedništvo.

Što reći o onima koji nisu kršćani ni katolici? Ima ih mnogo. Držimo da ih Bog ne prepušta samima sebi, nego oni trebaju da preko nas dođu do punine spoznaje i života u Bogu. Činjenica da se sporo uključuju u Crkvu jest dokaz samo naše slabosti u vjeri i odanosti Kristu i Bogu, jer se još uvijek slabo dademo voditi od Duha. Slabo se trsimo za ostvarenjem svojih ideala u njihovoj punini. Ostajemo uvijek početnici u duhovnom životu i ne poznajemo unutarnji dinamizam duhovnosti. U neuspjesima osobne duhovnosti trebali bi potražiti i razloge neuspjeha suvremene Crkve koju formiramo.

Crkva se otvara svijetu i prilazi mu sa svojim bogatstvom svrhunaravnih vrednota koje su oplemenile njezinu humanu strukturu. Iz našeg humanog postupka mora zračiti svrhunaravni duh koji nas prožimlje i vodi. Kad zataji svrhunaravna dimenzija pri našem djelovanju, zatajili smo kao članovi.

Živimo i radimo u vremenu i prostoru stvarajući svoju ljudsku povijest, ali naša prava i puna stvarnost zajednice spašenih tek ima doći. Živimo u vjeri da kroz povijest dolazimo do vječnosti u kojoj sadašnji život treba dobiti puni smisao. U tom je smislu »kršćanstvo kao takvo eshatološko, ono je kršćanstvo uskrsnuloga Krista.« (T. Šagi-Bunić, Ali Drugog puta nema, KS. Zagreb, 1969, s. 72).

Crkvu sačinjavaju slabi ljudi koji često padaju i dižu se, ali »prisutnost Uskrsnulog Krista čini da kročimo naprijed u vedroj vjeri: 'Znam kome sam povjerovao'. Hodamo po pošljunčanoj cesti: to uključuje prašinu, neuspjeh, umornosti, ali je Učitelj tu, s nama, na našim emauskim putevima.« (Kard. Suenens, Dotrajalo i živo u Crkvi, Zgb., 1969, s. 45-6).

Upravljanje Crkvom

Sigurna nauka o prvenstvu papinske vlasti opet je naglašena, samo što je ovog puta došla do izražaja stara kolegijalna papinska i biskupska vlast. U vrijeme zasjedanja i nepo-

sredno iza Sabora puno se pručavao kolegijalitet u prvim vjekovima Crkve. U tom je smislu naglašena važnost biskupskih konferencija u vodstvu Crkvom na nacionalnom području ili nešto širem.

Posebno je naglašena crkvena funkcija u služenju Ovo služenje ne smije biti ograničeno samo na uske okvire neposredno povjerenih duša, nego biskupi i svećenici u upravljanju moraju imati u vidu čitavu Crkvu i zanimati se za probleme svijju. Time je naglašena odgovornost sviju i svakog pojedinca za čitavu Crkvu.

Ovog se puta uz biskupe i svećenike pojavljuju i đakoni koji se pripuštaju u crkvene funkcije kao u prva vremena.

Laici-Vjernici

Ljudi na vlasti u Crkvi označeni karakterom sakramenta sv. Reda služe crkvenoj zajednici kao djelitelji svetih tajna i upravljaju crkvenim ustrojstvom, a ostali gro Božjeg naroda živećih od svetih tajni svojim prisustvom u svijetu svjedoči o plodnosti Kristove vesele vijesti. Svojim susretom s ljudima šire je i bogatstvom svoje osobne duhovnosti pretstavljaju veliku moralnu snagu i pomoć svijetu i tako vrše svoj apostolat koji je usmjeren prema spasiteljskom poslanju Crkve.

Duša apostolata jest ljubav prema Bogu i bližnjemu koju je Krist ostvario i naučavao. Ovu ljubav vjernici trajno podržavaju i hrane radom i molitvom, a napose sakramentom Euharistije. Svakidašnja kršćanska praksa u zvanju i društvenom položaju jest ono svedočenje po kojem laici ostvaruju svoj apostolat i osobnu svetost. Tim samim pripravljaju teren Kristu da zađe u svijet, jer će njihov primjer biti prigoda da Duh Božji pozove ljude na preispitivanje njihovog stava prema životnim vrednotama.

U posljednje je vrijeme mnogo naglašena humana strana kršćanstva. Članovi Crkve trebaju biti aktivni članovi ljudske zajednice zanimajući se za sve što je ljudsko, nastojeći da ostvare integralni pojam kršćanstva, koje je plodno i u materijalnim i duhovnim dimenzijama. U tom je pogledu naglašeno da laik mora u prvom redu biti dobar čovjek. Krist je kroz svoju humanost ižarivao svrhunaravnu energiju.

Laike uspjele u životu, Crkva danas poziva na tješnju suradnju u djelu evangelizacije i uprave Crkvom. Tokom povijesti ona im je zbog raznih uzroka to digla, ali ih sada po-

novno poziva. Neće to ići lako, ali to ne smije biti razlog da se od toga odustane.

U dogmatskoj Konstituciji o Crkvi nije moglo izostati poglavlje o Bl. Djevici Mariji. Majka Crkve i sve ono što oko nje postoji u Crkvi, spada u neprocjenjive bisere crkvene stvarnosti. Kad je postala tjelesna majka Kristova, sve nas je duhovno rodila, jer je skupa s njim predodređena da sudjeluje u djelu otkupljenja i spasenja što ga je Krist njezin sin obavio. Ona je praktično omogućila sve ono što se zbilo u Crkvi od Kristovog rođenja do danas i biskupima nije ništa drugo preostalo nego da potvrde uvijek svježu i dragu istinu da je Majka Kristova i Majka Crkve.

Biskupi su u dokumentu iznijeli u najkraćim crtama čitavi životopis Majke Božje, naglasivši njezinu ulogu suradnice s Kristom u djelu spasenja i brižne Majke koja se nalazi u sredini prve Kristove zajednice na dan dolaska Duha Svetoga. Svoju spasiteljsku ulogu u životu Crkve nastavlja kroz sve vjekove zagovarajući za potrebe Crkve. Djevica Marija kao uzor materinskih osjećaja prema svim ljudima jest uzor svima onima koji se na bilo koji način u Crkvi bave apostolatom. Ona nam je svojim životom i primjerom, posebno po svojem proslavljenom uznesenju na nebo dušom i tijelom, znak pouzdane nade i utjehe u dnevnoj kršćanskoj praksi.

Njezino oduševljenje i potpuno predanje u službi Božjoj, njezin uspjeh u služenju Bogu jest nedostiživi, ali ohrabrujući ideal svima onima koji teže za plemenitošću, dobrotom, i ljubavi što vječno traje.

Dr Stanko Anić

PORUKA UREDNIŠTVA

U ovom broju prilažemo poštanske uputnice za novac s oznakom duga za ovu ili prijašnje godine. Molimo da se dug što prije podmiri.

Ako uputnica nije priložena, znači da je pretplata uplaćena do konca g. 1972.

Vidici

OBNOVLJENA MISA U PRAKSI

Već smo prilično dugo u obnovljenoj misi. Uzmimo malo vremena i usporedimo svoje držanje s crkvenim normama, da bi bili i u tome jedni.

1. **Formular mise.** U slobodne dane je velika mogućnost prigodnih misa. Votivnu misu u obavezne dane (Memoria, II raz i I razr) određuju B K i Ordinarij. (Direct Đakovo 1972. pag XXII nr. 5). Prema tome jer BKJ još nisu ništa odredile za votivne mise, nisu dozvoljene votivne mise u neslobodne dane. Na dan klečanja dozvoljena je misa o Presv. samo ako je feria per annum.

Ako se prenosi vanjska proslava blagdana u tjednu na nedjelju sve su mise s narodom o toj svečanosti bez spomena nedjelje. Ali ako su te nedjelje privilegirane (adv, korizma, uskrsno doba) nije dozvoljena nijedna misa o prenešenoj svečanosti. Takav je propis iako je malo neprikladan. Vjernici dođu radi ovoga a čuju ono drugo.

Na obvezatne spomendane dozvoljena je votivna misa ako to traže pastoralni razlozi (Dir XXII nr 7). Recimo 4. XII je zabranjena vot misa radi adventa. Ali toga dana vjernici časte sv. Barbaru pa je radi njih dozvoljena misa o sv. Barbari. Negdje se i prvi petak tako slavi, što baš nije pohvalno.

2. Kod mise neki se još služe starim ulazom. Nema ga više. Sada je samo redak bez psalma i Slava Ocu. Iza pozdrava »može se s nekoliko riječi uvesti u misu toga dana«. Dakle može a n e mora. Ali ako uvodi neka to bude samo nekoliko riječi, a ne predhomilija.

3. **Kađenje oltara.** Može biti kod svake mise. Ako se obavlja onda je pet puta kod mise: za vrijeme ulaza (već u sakristiji se stavlja tamjan), na početku mise, za Evanđ., prikazanje i za podizanje. Tamjan se blagoslivlje bez riječi. Osim oltara, evanđeija i darova m o ž e se kaditi još samo celebrant i narod i to samo na prikazanje. Nema više međusobnog incenziranja.

4. Ima mjesta, gdje u isto doba jedni recitiraju Slavu, a drugi je pučki pjevaju. **Slava** je dionica vjernika i ako je vjernici pjevaju svećenik ne moli, već ili s narodom pjeva ili šuti. Tako i na Vjerovanje, Svet i Jaganjče.

5. U nekim se crkvama još pjeva prije propovjedi DOĐI DUŠE. To je nepropisno. Molitvu prije Evenđelja (prop.) moli samo čitač i to tiho. Kad bi crkva htjela, da svi mole za uspjeh propovjedi dala bi nam svima nalog, da molimo. Mi možemo moliti ali tiho a ne da obred prekidamo nepropisnim umetkom. Kad se je nekada poslije evanđelja išlo na propovjedaonicu uvela se ta pjesma, da se ispuni vrijeme. Danas toga ne treba.

6. Neki čitači još uvijek imadu poklik poslije Evanđ. »To su riječi sv. Evan. po kojima nam Bog dao sretno živjeti i blaženo umrijeti«. Crkva ne pozna te poklike već naređuje čitaču da poslije glasnog RIJEČ JE GOSPODNJA tiho reče »Evanđ. riječi uništili se naši grijesi.«

7. Prilikom ulijevanja vode u vino molitvu »Otajstvo...« moli onaj, koji ulijeva vodu (koncelebrant, đakon).

8. **Da li se udara u prsa na Jaganjče?** Ne. Nije nigdje rečeno. Prema tome nećemo se udarati ni u litanijama na Jaganjče, jer ionako nismo znali kod koje bi se riječi udarali.

9. Da li je potrebno **pokleknuti prilikom** zatvaranja svetohraništa nakon pričesti vjernika? Ne, nije nigdje naređeno. Prije ove reforme u nabrajanju počasti bilo je rečeno, i to, da se poklekne prilikom zatvaranja svetohraništa. Sada ništa ne piše, dakle nema toga poklecanja. Razumljivo. Isus je sakramentalno u srcu svećenika i nema mjesta poklonu.

10. Pazimo, da **na kraju mise** vjernike logično »otpustimo«. Zato oglase, Anđ. Gospodnji, možebitne blagoslove, Zahvalnicu i sl. prije otpusta obavimo. Jedan Ordinarijat je dao nalog, da se pozdravu Anđeoskom n i š t a ne dodaje. To bi mogla biti norma za sve krajeve. Neki dodaju Očenaš, neki Slava Ocu, neki Pokoj vječni, a sve je to već bilo u sveopćoj molitvi i kanonu. Zašto ponavljati? Na riječi I RIJEČ je Tijelom postala ne ćemo pokleknuti već samo naklon učiniti kao u misnom vjerovanju. Na te riječi nećemo se udarati u prsa — kako mnogi čine — jer uistinu nema razloga.

U uskrsno doba kad se moli (pjeva) Kraljice neba mogli bi tu pjesmu skratiti u pola, jer ovako predugo traje. Moglo bi se iza prvog retka odmah dodati aleluja. Melodija bi ostala ista, a pjesma bi se skratila. Riječ imadu Cecilijanci.

11. **Još o pjesmama.** Pjesme iz Hrvatskog kantuala su naše BK priznale kao crkvene. Radi toga one zamjenjuju liturgijski tekst. Ali moraju biti prikladne, a ne na Svet pjevati Sunašce na počin palo. Treba znati, da su božićne pjesme dozvoljene samo u božično doba tj. uključivo nedjelja iza Bogojavljenja. Tako i božićni nakit. Treba znati, da poslije podizanja nema pjesme, već vjernici slušaju kanon.

12. **Vlastiti blagdani.** Ako su i ukinuti mi ih moramo svetkovati kao svečanost. Ti dani već imadu I. vespere i Compl de Dom, a drugi je dan sve svečano. Ako nemamo u današnjim knjigama uzmimo stare. Ako ni tamo nemamo uzmimo de communi. Ako takav naš blagdan pada u privilegiranu nedjelju (adv, korizma uskrsno doba) mi ga anticiparamo pro foro interno u subotu u misi i breviaru.

13. Naučimo vjernike, da svoje potrebe stave u sveopću molitvu, a ne u Očenaše. U sveopćoj molitvi ima mjesta za sve potrebe. Naučimo vjernike, da se sa svetom vodom služe samo na ulazu u crkvu. Samo je onda prikladno svjetske misli škropljenjem otjerati.

D.

Uz ovaj zanimljiv i aktuelan članak potrebno je staviti nekoliko opasaka:

U vezi s formularom Mise reformirani Misal daje veću slobodu nego dosadašnji (Usp. Opća uredba Rimskog misala, O votivnim Misama, br. 326—344).

Što se tiče Ulazne pjesme novi Misal određuje: »Pjeva je naizmjence zbor i narod, ili cijeli narod ili samo zbor. Upotrebljava se antifona s psalom kako se nalazi u Rimskom gradualu ili u Jednostavnom gradulu (ima desetak redaka) ili druga pjesma koja odgovara svetom činu, a čiji tekst treba da bude odobren od Biskupske konferencije« (Opća uredba, Ulaz, br. 26).

Za »Svet« je određeno da ga svećenik pjeva ili moli zajedno s narodom (Usp. Opća uredba, Euharistijska molitva, br. 55 b).

Očigledno je da Biskupska konferencija ne može za liturgijsku upotrebu odobriti sve pjesme iz Hrvatskog kantuala, nego samo one koje imadu potrebne kvalitete (Usp. Opća uredba, br. 20, 50 i 56).

J. R.

SAVJETI DIETRICHA BONNHOEFFERA PROPOVJEDNICIMA

Bonnhoeffer se rodio u Breslavi. Teologiju je studirao kod Adolfa von Harnacka i Reinholda Seeberga. Promovirao je 1927. a habilitirao 1929. Poslije boravka u Barceloni, New Yorku i Londonu počeo je predavati sistematsku teologiju na berlinskom sveučilištu. Godine 1936. nacistički režim mu je zabranio držati predavanja, a kasnije i pisati. Na koncu je prognan. Povratio se u domovinu prije nego je izbio rat. Odmah po povratku priključio se pokretu otpora. Uhapšen je i zadržan u zatvoru do konca rata. Ovaj priznavalac vjere, evangelički teolog i propovjednik, smaknut je u koncentracionom logoru 9. svibnja 1945.. Svojoj rodici, kojoj su neki prijatelji saopćili da će on poživjeti još svega nekoliko mjeseci, pisao je: »Što bih činio kad bih doznao da moram umrjeti za nekoliko mjeseci?... Pokušao bih poučavati teologiju kao i nekoć, i češće bih propovijedao.«

Propovijedanje je za njega bilo neki sacramentum verbi. Sam se vrlo savjesno pripremao kad je propovijedao kršanskoj zajednici. Nad biblijskim tekstom dugo bi razmišljao, jer: »Teško je opipljivo shvatiti i propovijedati Evanđelje. Prava evanđeoska propovijed mora biti takva kao kad pred djetetom držimo lijepu crvenu jabuku, ili pred žednim čovjekom čašu svježe vode i pitamo: Želiš li? O stvarima naše vjere morali bismo govoriti tako da se ruke pružaju za njima brže nego li ih možemo napuniti.«

Za propovijed se treba pripremiti **molitvom.** Molitva vodi k meditaciji. To valja imati na pameti. Nama najpoznatiji biblijski tekst nije Božja riječ koja je uvijek najprikladnija za zajednicu. Meditacija nije samo skupljanje misli. Ona se sastoji od usvajanja teksta riječ po riječ. To se odvija polagano, a da još cilj nije čvrsto utvrđen. Tu se radi o usvajanju riječi kao što ih je Marija prebirala u svome srcu (LK 2,19). Riječi treba čitati tako, kao da ih čitamo i slušamo prvi put. One se tiču nas, ne u objektivnoj distanci, nego kao riječi koje dolaze od Isusove osobe nama i žele nas zapaliti. Kirkegaard se o tome zgodno izrazio:

Što se tiče Ulazne pjesme novi Misal određuje: »Pjeva je naizmjence zbor i narod, ili cijeli narod ili samo zbor. Upotrebljava se antifona s psalom kako se nalazi u Rimskom gradualu ili u Jednostavnom gradulu (ima desetak redaka) ili druga pjesma koja odgovara svetom činu, a čiji tekst treba da bude odobren od Biskupske konferencije« (Opća uredba, Ulaz, br. 26).

Za »Svet« je određeno da ga svećenik pjeva ili moli zajedno s narodom (Usp. Opća uredba, Euharistijska molitva, br. 55 b).

Očigledno je da Biskupska konferencija ne može za liturgijsku upotrebu odobriti sve pjesme iz Hrvatskog kantuala, nego samo one koje imadu potrebne kvalitete (Usp. Opća uredba, br. 20, 50 i 56).

J. R.

SAVJETI DIETRICHA BONNHOEFFERA PROPOVJEDNICIMA

Bonnhoeffer se rodio u Breslavi. Teologiju je studirao kod Adolfa von Harnacka i Reinholda Seeberga. Promovirao je 1927. a habilitirao 1929. Poslije boravka u Barceloni, New Yorku i Londonu počeo je predavati sistematsku teologiju na berlinskom sveučilištu. Godine 1936. nacistički režim mu je zabranio držati predavanja, a kasnije i pisati. Na koncu je prognan. Povratio se u domovinu prije nego je izbio rat. Odmah po povratku priključio se pokretu otpora. Uhapšen je i zadržan u zatvoru do konca rata. Ovaj priznavalac vjere, evangelički teolog i propovjednik, smaknut je u koncentracionom logoru 9. svibnja 1945.. Svojoj rodici, kojoj su neki prijatelji saopćili da će on poživjeti još svega nekoliko mjeseci, pisao je: »Što bih činio kad bih doznao da moram umrjeti za nekoliko mjeseci?... Pokušao bih poučavati teologiju kao i nekoć, i češće bih propovijedao.«

Propovijedanje je za njega bilo neki sacramentum verbi. Sam se vrlo savjesno pripremao kad je propovijedao kršanskoj zajednici. Nad biblijskim tekstom dugo bi razmišljao, jer: »Teško je opipljivo shvatiti i propovijedati Evanđelje. Prava evanđeoska propovijed mora biti takva kao kad pred djetetom držimo lijepu crvenu jabuku, ili pred žednim čovjekom čašu svježe vode i pitamo: Želiš li? O stvarima naše vjere morali bismo govoriti tako da se ruke pružaju za njima brže nego li ih možemo napuniti.«

Za propovijed se treba pripremiti **molitvom.** Molitva vodi k meditaciji. To valja imati na pameti. Nama najpoznatiji biblijski tekst nije Božja riječ koja je uvijek najprikladnija za zajednicu. Meditacija nije samo skupljanje misli. Ona se sastoji od usvajanja teksta riječ po riječ. To se odvija polagano, a da još cilj nije čvrsto utvrđen. Tu se radi o usvajanju riječi kao što ih je Marija prebirala u svome srcu (LK 2,19). Riječi treba čitati tako, kao da ih čitamo i slušamo prvi put. One se tiču nas, ne u objektivnoj distanci, nego kao riječi koje dolaze od Isusove osobe nama i žele nas zapaliti. Kirkegaard se o tome zgodno izrazio:

Treba čitati onako kao što se čita ljubavno pismo. Kod prave meditacije promeditirane riječi naviru same od sebe i prate nas često puta bez nikog misaonog rada.

Iza meditacije slijedi **analiza teksta.** Uputno je pri tome sastaviti slijedeća konkretna pitanja: što tekst govori o Bogu, što o čovjeku, što o meni? Gdje sam u pogibli da izlažući tekst budem neistinit, bilo da mi se čini prestrogim, ili da od drugih tražim što ni sam ne vršim, ili drugima nalažem ono o čemu nisam osvjedočen. Proizvoljno tumačenje teksta može biti veoma štetno! Nadalje, što tekst govori Kristovoj Crkvi općenito? Što mojoj zajednici posebno? Što pojedincu čije su mi bijeda i napasti dobro poznate?

Ponovnim čitanjem teksta i ponovnim postavljanjem gornjih pitanja tekst postaje plastičan. Mi počinjemo nešto nazirati. Tekst se razvrstava na mnogosvrsne misli. Ako tekst nismo dobro uočili, nemoguće je o njemu propovijedati. Trud koji vodi do toga uočavanja treba bezuvjetno uložiti. On se isplaćuje, a sam se propovjednik raduje promatrajući ga. Sada je središte teksta vidljivo. Svaki, naime, tekst ima svoje središte bilo da se radi o tematskoj propovijedi ili o homiliji. Ni homilija ne može biti bez svoga središta. To središte može biti formulirano kao tema. Kad je tema uokvirena, ne treba ga uvijek spominjati. No ono mora biti. U praktičnoj izradi propovijedi ona se može pojaviti u središtu, ali može i čitava propovijed na nju ciljati, a da se ona i ne spomene. U svakom slučaju propovijed mora biti jedan sektor iz kruga oko istog središta. Od toga središta tekst se zatim raspada na svoju rasčlambu, u kojoj se polagano pomalja sve ono pojedinačno i zauzima svoje mjesto.

Bonnhoffer daje i praktične savjete koji su zanimljivi i poučni.

Propovijed treba pisati **pri danjem svjetlu.** Piše li se propovijed u sumrak ili po mraku, tada se, prema njemu, ona na jutarnjem svjetlu slabo razaznaje. Propovijed se ne smije sastavljati na dušak već **na predahe.** U protivnom slučaju propovjednik se izlaže pgibli da se »istrčaje«. Treba se čvrsto držati **jednog teksta,** a ne poslije nekoliko sati tražiti neki drugi. Za tekst ne čitati tuđih propovijedi prije neg li pred sobom imamo **svoj vlastiti nacrt.** U protivnom, postajemo ovisni, a to otežava put do zrelosti. Čitanje tuđih propovijedi vodi k praznini. Propovijedanje postaje makinalni rad, a to je najveća pogibelj za propovijed.

K pisanju treba prilaziti ozbiljno, ali tek nakon toga što nam je misaoni tok u nacrtu sasvim jasan. To olakšava učenje propovijedi. Ona propovijed koja se teško nauči, nije dobra, a pogotovo to nije jasna propovijed.

Svaki propovjednik mora postaviti sebi pravilo da rad oko nedjeljne propovijedi treba da započne najkasnije u utorak i da završi najkasnije u petak. Sam tekst treba potražiti već u nedjelju navečer a u ponedjeljak ga uglaviti. Propovijed koja se priprema tek u subotu navečer, odaje stav nedostojan Božje riječi. Bilo bi bolje da mnoge takve propovijedi nikada nisu ni izrečene. Subota navečer neka bude slobodna. Propovjednik mora naći načina da u subotu navečer ne izlazi van i da ga tada ne traže.

Memoriranje ne znači učiti napamet riječi nego misli. Treba u pamet utuviti misaone skupine. Riječi se tada nameću same po sebi. Posebno treba zapamtiti prvu i posljednju rečenicu odsjeka.

Konačno, napisana i naučena propovijed nije još prava propovijed. Bezzel kaže da se propovijed mora roditi dvaput: u radnoj sobi i na propovijedaonici. Sve što se zbiva u sobi tek je priprava za pravo rođenje na propovijedaonici. Ipak, prema pripravi ravnat će se i mjera koncentracije kao i konkretiziranje. Samo nepripravljeni propovjednik poseže za tehnikom patosa, vikanja, upadnog uplivanja. Oni odavaju njegovu nesigurnost.

Neposredno prije samog nastupa potrebno je da se propovjednik pomoli. To je čas kad on treba da padne na koljena. Propovjed također svršava tihom molitvom. Propovjednik zazivlje Duha Svetoga da njegovu (u stvari Božju) riječ učini plodonosnom. Dobro je prije svakog nastupa pred vjernicima, pasti na koljena. Dobri plodovi neće izostati.

Uvjeren sam da je Bonnhoffer svoj način propovjedanja stekao slušajući poticaje Duha, pa zato svaki onaj koji izlazi pred zajednicu da joj navijesti Božju riječ »nek otvori uho da čuje što Duh poručuje crkvama« (Otkor 2,7).

O. Franjo Carev

NOVA TEOLOŠKA RAST

Novomodernistički teologi oznanjajo novo rast v teologiji, češ da je tridentinski koncil zamrznil znastveno delo na razvoju in rasti teologije. Sedaj da se nam obeta prava pomlad teološkega razvoja. Vse to se lepo sliši in razvoja je vsak normalen človek vesel, če bi res što za razvoj, ne pa morda za pravo deformacijo teološkega nauka. Znaki pa so zaskrbljujoči.

Hitri razvoj moderne tehnike in z njo povezane civilizacije je zares močno spremenilo življenje ljudi. Tega nihče nemore zanikati. A vender obstoja resen pomislek, ali morajo take zunanje spremembe vplivati na vsebino nauka kot je Kristusov Evangelij? Mar se res morajo verske resnice danes drugače razlagati kot nekoč? Ali je potrebna prav nova razloga verskih resnic? Ali ne vključuje nova razloga resnic tudi drugačno pojmovanje resnic in s tem se prav za prav vera že v biti spreminja? Vstajenje človeških teles, ena najtežjih verskih resnic, bo gotovo deležna kot prva korekture. A kaj je Kristus učil o tem vstajenju? Ali samo upravičeni njegov nauk po svoje razlagati samo zato, ker se je življenje ljudi spremilo? Mar niso take zahteve vendrale pretirane? Sprememba naše vere bi na nek način pomenilo tudi gotovo zgrešenost vere, ki jo je Cerkev v prejšnjih stoletjih oznanjala. Toda kako je mogoče kaj takega vskladiti z naukom Cerkve o prisotnosti Sv. Duha in njegovega varstva, ki je zagotovljena Cerkvi?

Še mnogo takih vprašanj se vsiljuje mislečemu verniku in zlahka bo prišel do spoznanja, da taka transmutacija verskih resnic nikamor ne pelje, razen v duhovno razsulo. Zategadelj mo-

Memoriranje ne znači učiti napamet riječi nego misli. Treba u pamet utuviti misaone skupine. Riječi se tada nameću same po sebi. Posebno treba zapamtiti prvu i posljednju rečenicu odsjeka.

Konačno, napisana i naučena propovijed nije još prava propovijed. Bezzel kaže da se propovijed mora roditi dvaput: u radnoj sobi i na propovijedaonici. Sve što se zbiva u sobi tek je priprava za pravo rođenje na propovijedaonici. Ipak, prema pripravi ravnat će se i mjera koncentracije kao i konkretiziranje. Samo nepripravljeni propovjednik poseže za tehnikom patosa, vikanja, upadnog uplivanja. Oni odavaju njegovu nesigurnost.

Neposredno prije samog nastupa potrebno je da se propovjednik pomoli. To je čas kad on treba da padne na koljena. Propovjed također svršava tihom molitvom. Propovjednik zazivlje Duha Svetoga da njegovu (u stvari Božju) riječ učini plodonosnom. Dobro je prije svakog nastupa pred vjernicima, pasti na koljena. Dobri plodovi neće izostati.

Uvjeren sam da je Bonnhoffer svoj način propovjedanja stekao slušajući poticaje Duha, pa zato svaki onaj koji izlazi pred zajednicu da joj navijesti Božju riječ »nek otvori uho da čuje što Duh poručuje crkvama« (Otkor 2,7).

O. Franjo Carev

NOVA TEOLOŠKA RAST

Novomodernistički teologi oznanjajo novo rast v teologiji, češ da je tridentinski koncil zamrznil znastveno delo na razvoju in rasti teologije. Sedaj da se nam obeta prava pomlad teološkega razvoja. Vse to se lepo sliši in razvoja je vsak normalen človek vesel, če bi res što za razvoj, ne pa morda za pravo deformacijo teološkega nauka. Znaki pa so zaskrbljujoči.

Hitri razvoj moderne tehnike in z njo povezane civilizacije je zares močno spremenilo življenje ljudi. Tega nihče nemore zanikati. A vender obstoja resen pomislek, ali morajo take zunanje spremembe vplivati na vsebino nauka kot je Kristusov Evangelij? Mar se res morajo verske resnice danes drugače razlagati kot nekoč? Ali je potrebna prav nova razloga verskih resnic? Ali ne vključuje nova razloga resnic tudi drugačno pojmovanje resnic in s tem se prav za prav vera že v biti spreminja? Vstajenje človeških teles, ena najtežjih verskih resnic, bo gotovo deležna kot prva korekture. A kaj je Kristus učil o tem vstajenju? Ali samo upravičeni njegov nauk po svoje razlagati samo zato, ker se je življenje ljudi spremilo? Mar niso take zahteve vendrale pretirane? Sprememba naše vere bi na nek način pomenilo tudi gotovo zgrešenost vere, ki jo je Cerkev v prejšnjih stoletjih oznanjala. Toda kako je mogoče kaj takega vskladiti z naukom Cerkve o prisotnosti Sv. Duha in njegovega varstva, ki je zagotovljena Cerkvi?

Še mnogo takih vprašanj se vsiljuje mislečemu verniku in zlahka bo prišel do spoznanja, da taka transmutacija verskih resnic nikamor ne pelje, razen v duhovno razsulo. Zategadelj mo-

ramo postati iskreno kritični do vseh neomodernističnih izvajanj in ostati trdni na jasnih naukih in načelih Cerkve in njenega učiteljstva. Učiteljstvo Cerkve ima posebno varstvo Sv. Duha, ki je zaneslivejše od samozvane karizmatične »navdihnjenosti« posameznih teoloških pisateljev.

Vem, da nekateri to delajo s plemenitim namenom, da bi ljudem, ki so se Bogu odtujuli, spet Boga in vero približali. A prepričan sem, da tistim, ki so se pogreznili v materializem, ne taka in ne drugačna razlaga verskih resnic ne bo pomagala. Take lahko spreobrne le sunek milosti od zgoraj, ali pa suhek neizogibnega trpljenja. In zlasti za trpljenje je vsak človek dovzeten. Če ga kaj more pripraviti k razmišljanju, potem je to gotovo trpljenje.

Ali je svetništvo vsakdanja in navadna pot?

Po mnenju nekaternih modernih teologov menda celo svetništvo ni nebon poseben podvig. Človek mora povsem mirno in skromno prehoditi svojo življenjsko pot. Naj ne priželjkuje nič izrednega, naj celo ne prosi za posebne milosti, ampak naj se preda valu povprečnosti, ki da je znak prave krščanske ponižnosti. Mar je tako pisanje po katoliških nazorih res povsem pravilno? V prvem zvezku »Življenja svetnikov« v uvodu pri poglavju »Misli za sklep«, pa takole beremo: »K višji in najvišji svetosti so poklicani vsi kristajni brez razlike stanov in poklica. Nobenemu udu božje Cerkve dostop k svetosti ni zaprt, vsakemu je dana možnost, da ga Bog pokliče in vodi po svoji milostni izbiri. Vsak poklicani doseže svetost, če junaško in stanovitno živi iz prijetih milosti« (stran 57). Živeti svetniško se potemtakem pravi junaško živeti, to pa ni tako enostavno in vsakdanje, kot si to morda ta ali oni misli. Svetništvo je zares herojstvo, le da je to pri nekaterih svetnikih bolj vidno, pri drugih pa manj. Tako je in tako bo. Zato menim da ni nobene potrebe, da se nauk o duhovnosti in svetništvu revidira, če je kdo, ki bo to spreminjal, potem je to edino Sveti Duh. Njegovemu vodstvu se podrejamo in pustimo zato raje svetno modrost postrani. Duh je, ki oživljava! Spiritus est qui vivificat! Zato je Cerkev v vseh časih imela svetnike in ravno svetništvo je po drugi strani bilo vedno živ dokaz prisotnosti božjega Duha v njej.

Vilko Šolinc

»NAROD BOŽJI I AUTORITET BISKUPA«

Pod gornjim naslovom pokušao je Vilko Šolinc u »Službi Božjoj« (XII, 1972,2) objasniti neke stvari iz dokumenta naših biskupa: »Crkveno učiteljstvo i rast vjere« (Zagreb, 1971). Unatoč dobroj volji i nastojanju koje je uložio njegovo se objašnjenje ne bi moglo prihvatiti. No slažemo se »da je od velike koristi, ako se stvari dobro sagledaju i pojmovi pročiste« (str. 131).

Na tvrdnju spomenutog dokumenta: »Tim Duhom obdaren je svaki vjernik, i zbog toga je cijela Crkva kao narod Božji kraljevski, svećenički i proročki narod« nije opravdana primjedba Šolinčeva: »Ali se ovdje ništa ne objašnjava da se **taj duh** (m. op) ne daje svima **u jednakoj mjeri** (m. op)« (str. 131). Do-

ramo postati iskreno kritični do vseh neomodernističnih izvajanj in ostati trdni na jasnih naukih in načelih Cerkve in njenega učiteljstva. Učiteljstvo Cerkve ima posebno varstvo Sv. Duha, ki je zaneslivejše od samozvane karizmatične »navdihnjenosti« posameznih teoloških pisateljev.

Vem, da nekateri to delajo s plemenitim namenom, da bi ljudem, ki so se Bogu odtujuli, spet Boga in vero približali. A prepričan sem, da tistim, ki so se pogreznili v materializem, ne taka in ne drugačna razlaga verskih resnic ne bo pomagala. Take lahko spreobrne le sunek milosti od zgoraj, ali pa suhek neizogibnega trpljenja. In zlasti za trpljenje je vsak človek dovzeten. Če ga kaj more pripraviti k razmišljanju, potem je to gotovo trpljenje.

Ali je svetništvo vsakdanja in navadna pot?

Po mnenju nekaternih modernih teologov menda celo svetništvo ni nebon poseben podvig. Človek mora povsem mirno in skromno prehoditi svojo življenjsko pot. Naj ne priželjkuje nič izrednega, naj celo ne prosi za posebne milosti, ampak naj se preda valu povprečnosti, ki da je znak prave krščanske ponižnosti. Mar je tako pisanje po katoliških nazorih res povsem pravilno? V prvem zvezku »Življenja svetnikov« v uvodu pri poglavju »Misli za sklep«, pa takole beremo: »K višji in najvišji svetosti so poklicani vsi kristajni brez razlike stanov in poklica. Nobenemu udu božje Cerkve dostop k svetosti ni zaprt, vsakemu je dana možnost, da ga Bog pokliče in vodi po svoji milostni izbiri. Vsak poklicani doseže svetost, če junaško in stanovitno živi iz prijetih milosti« (stran 57). Živeti svetniško se potemtakem pravi junaško živeti, to pa ni tako enostavno in vsakdanje, kot si to morda ta ali oni misli. Svetništvo je zares herojstvo, le da je to pri nekaterih svetnikih bolj vidno, pri drugih pa manj. Tako je in tako bo. Zato menim da ni nobene potrebe, da se nauk o duhovnosti in svetništvu revidira, če je kdo, ki bo to spreminjal, potem je to edino Sveti Duh. Njegovemu vodstvu se podrejamo in pustimo zato raje svetno modrost postrani. Duh je, ki oživljava! Spiritus est qui vivificat! Zato je Cerkev v vseh časih imela svetnike in ravno svetništvo je po drugi strani bilo vedno živ dokaz prisotnosti božjega Duha v njej.

Vilko Šolinc

»NAROD BOŽJI I AUTORITET BISKUPA«

Pod gornjim naslovom pokušao je Vilko Šolinc u »Službi Božjoj« (XII, 1972,2) objasniti neke stvari iz dokumenta naših biskupa: »Crkveno učiteljstvo i rast vjere« (Zagreb, 1971). Unatoč dobroj volji i nastojanju koje je uložio njegovo se objašnjenje ne bi moglo prihvatiti. No slažemo se »da je od velike koristi, ako se stvari dobro sagledaju i pojmovi pročiste« (str. 131).

Na tvrdnju spomenutog dokumenta: »Tim Duhom obdaren je svaki vjernik, i zbog toga je cijela Crkva kao narod Božji kraljevski, svećenički i proročki narod« nije opravdana primjedba Šolinčeva: »Ali se ovdje ništa ne objašnjava da se **taj duh** (m. op) ne daje svima **u jednakoj mjeri** (m. op)« (str. 131). Do-

kumenat govori o Duhu Svetomu, božanskoj osobi, i to nije »taj duh« o kojem govori Šolinc. Duh Sveti ne može se davati na mjeru (Iv 3,34) nego sav ili nikako. O većoj ili manjoj mjeri ne može biti ni govora, kad je govor o Duhu, jer on nije sastavljen od dijelova. Druga je stvar što će taj Duh u pojedinim ljudima raditi. Njegova aktivnost može biti različita, ali on ostaje uvijek isti cio (usp. 1 Kor 12,4—11).

Neprihvatljiva je tvrdnja kao objašnjenje da su biskupi »svakako u posjedu većih darova Svetoga Duha, pa je slušanje biskupa i zbog toga potrebno« (str. 131). Prema 1 Kor 12,31—13,13, najveći je dar Duha ljubav. A ta ni po svojoj naravi ni po intenzitetu nije privilegij biskupa kao biskupa nego vjernika kao vjernika. Nigdje u Sv. pismu ne stoji da je biskupi posjeduju u najvećoj mjeri. Pa kad bi i bilo tako, formalni razlog poslušnosti biskupima ne bi bila ljubav nego karizma upravljanja (1 Kor 12,28). A ta nije »najveće«, jer apostol Pavao veli: »Kada bih sve ljudske i anđeoske jezike govorio, a ljubavi ne bih imao, bio bih mjed što ječi i praporac što zveči« (1 Kor 13,1). To je uostalom i sam dokumenat jasno istakao.

Šolinc neodređeno govori o biskupima i poslušnosti prema njima, dok dokumenat jasno i, relativno, opširno o tom razlaže. U njemu se ističe biskupski zbor kao nosilac neprevarljivog učiteljstva, a ne pojedini biskupi. Pojedinci mogu i pogriješiti u učenju. Povijest crkvenih sabora svjedoči da je nekad i pokoja stotina biskupa zastupala materijalnu, a nekad i formalnu herezu. U to se ne bi mogla jednostavno uklopiti tvrdnja da je »slušanje biskupa i zbog toga potrebno« (str. 131). Dokumenat na više mjesta, posebno u točkama 26, 33 i 34, jasno ističe narav učiteljske službe, njezine nosioce te poštovanje i poslušnost koja im se i pod kakvim uvjetima duguje.

Razdioba na »redovito« i »neredovito« propovijedanje Evanđelja, u najmanju ruku, nije sretna. U Crkvi su svi dužni propovijedati Evanđelje. Tu nema ni iznimke ni prekida. Dužnost se odnosi na sve vjernike, a ne samo na biskupe i svećenike. Ako bi se smjelo govoriti o nekoj »redovitoj« službi propovijedanja, onda su to na prvom mjestu tiče roditelja. Oni su nas najprije poučili u Evanđelje na koje smo dali odgovor vjerom. U većini slučajeva biskupi i svećenici stižu kasnije. Ono što dijeli biskupski zbor od drugih pojedinačnih propovjednika Evanđelja, izuzev Papu koji ma posebnu karizmu neprevarljivosti, jest sposobnost (karizma) točnog i sigurnog definiranja ili povlačenja granice između objavljene istine i krive nauke. I u tom je dokumenat jasan, prije svega, u podnaslovima: »Crkveno učiteljstvo«, »Teologija« i »Aktivni odnosi crkvenog učiteljstva«.

Također smetaju neusklađene tvrdnje u Šolinčevu tumačenju:» . . . svećenici svojom pastirskom službom i svećeničkim redom primili su prilikom ređenja **posebnu mjeru milosti** (potcr. R.) koju inače **vjernici ne posjeduju«** (potcrt. R.) i »Naravno **može** (potcr. R.) i pokoji laik biti **više obdaren milošću** (potcr. R.) nego njegov župnik, ali to je redovito samo iznimka« (str. 131).

Protivi se Sv. pismu tvrdnja: »Sigurno je pogrešno . . . da je svaki kršćanin karizmatik« (str. 131), jer sv. Pavao uči: »Svatko ima svoj posebni dar (harisma)« (1 Kor 7,7).

Na kraju, biskupi nisu govorili o karizmatičkom učiteljstvu ne temelju Homjakova. Stoga tvrdnja da nauka naših biskupa »znači približavanje kršćanskom istoku« (str. 131) ne zvuči istinito. Nije govor o nauci koju Crkva tek sada prihvaća i tako se »približuje« Istoku, nego o pokladu vjere koji Crkva uvijek čuva, a sad ga posebno ističe.

Ljudevit Rupčić

GABRIJEL MARCEL

— SPIRITUALISTIČKI EGZISTENCIJALIST, FILOZOF NADE —

Gabrijel Marcel, bez sumnje najslavniji predstavnik francuskog **spiritualističkog egzistencijalizma,** filozof je — **nade,** veli B. Modin, u kršćanskom filozofskom krugu. (L. Osser. Rom. nr 66, od 19. III 1972.) On se obratio filozofiji **nade** da nađe riješenje problema ljudske egzistencije, drukčije od onoga koje su dali drugi egzistencijalisti, a posebno **Heidegger** i **Sartre,** koji su dali riješenja puna tjeskobnih analiza, nihilističkih i za čovjeka očajnih. Dočim, Marcelov — egzistencijalizam i filozofija nade među sobom se intimno spajaju: **egzistencijalizam** mu je opća matica u kojoj se nada začimlje i razvija.

Četiri su Marcelova glavna djela u kojima se direktno bavi problemom nade: **Biti i imati, Problematični čovjek, Čovjek putnik i Otajstvo bitka.** U I djelu sabire i registrira prve nepovezane refleksije o problemu nade. U II ostvaruje profinjenu analizu, povijesno-spekulativnu, o **nemiru** koji je prirodni humus iz kojeg niče nada. U III razvija sistematsko raspravljanje, i produbljeno, o nadi, ističući njezine specifične vidove i ontološke pretpostavke. U IV iznosi neka vrlo sugestivna razmatranja o trnovitoj temi odnosa između smrti i nade.

Heidegger, Sartre, i drugi egzistencijalisti, u svojim gorkim fenomenološkim analizama ljudske situacije osvijetlili su karakteristične motive tjeskobe i očaja, i zaključili su: **»Čovjek je tjeskoba«.** Ali, oni su sa svojim istraživanjem nehotice pobudili pažnju na nadu, jer je ona direktno protivna tjeskobi. U tom nastojanju bio je posebno osjetljiv Gabrijel Marcel koji je pokazao protiv Heideggera i Sartre-a da je čovjek zaista vrlo duboko zarezan od nemira, ali prirodni izlaz iz tog nemira nije u tjeskobi, još manje u očaju — **nego u nadu.**

Prema mišljenju Marcela, filozofije egzistencije, temeljene na tjeskobi, svršile su svoje vrijeme i s pravom se može strahovati da vode u slijepicu. One se mogu obnoviti jedino preko **meditacije nade i radosti.** Marcel precizira: »rekao sam — »radosti« —, a ne »zadovoljenja«, jer ono se odnosi samo na imati, a to je, bez sumnje, najpropadljivije što je u nama. Dočim, radost, pa što se o njoj mislilo, ne isključuje nemir kakav se pokazao kod sv. Augustina. Ona je čežnja jednog »bitka — manje« k »jednom bitku-više«. I može se desiti da ne može naći vlastitu svrhu nego **»iznad** uskih granica — unutar kojih se odvija naša pojavna egzistencija — u jednoj amoroznoj kontemplaciji koja

Na kraju, biskupi nisu govorili o karizmatičkom učiteljstvu ne temelju Homjakova. Stoga tvrdnja da nauka naših biskupa »znači približavanje kršćanskom istoku« (str. 131) ne zvuči istinito. Nije govor o nauci koju Crkva tek sada prihvaća i tako se »približuje« Istoku, nego o pokladu vjere koji Crkva uvijek čuva, a sad ga posebno ističe.

Ljudevit Rupčić

GABRIJEL MARCEL

— SPIRITUALISTIČKI EGZISTENCIJALIST, FILOZOF NADE —

Gabrijel Marcel, bez sumnje najslavniji predstavnik francuskog **spiritualističkog egzistencijalizma,** filozof je — **nade,** veli B. Modin, u kršćanskom filozofskom krugu. (L. Osser. Rom. nr 66, od 19. III 1972.) On se obratio filozofiji **nade** da nađe riješenje problema ljudske egzistencije, drukčije od onoga koje su dali drugi egzistencijalisti, a posebno **Heidegger** i **Sartre,** koji su dali riješenja puna tjeskobnih analiza, nihilističkih i za čovjeka očajnih. Dočim, Marcelov — egzistencijalizam i filozofija nade među sobom se intimno spajaju: **egzistencijalizam** mu je opća matica u kojoj se nada začimlje i razvija.

Četiri su Marcelova glavna djela u kojima se direktno bavi problemom nade: **Biti i imati, Problematični čovjek, Čovjek putnik i Otajstvo bitka.** U I djelu sabire i registrira prve nepovezane refleksije o problemu nade. U II ostvaruje profinjenu analizu, povijesno-spekulativnu, o **nemiru** koji je prirodni humus iz kojeg niče nada. U III razvija sistematsko raspravljanje, i produbljeno, o nadi, ističući njezine specifične vidove i ontološke pretpostavke. U IV iznosi neka vrlo sugestivna razmatranja o trnovitoj temi odnosa između smrti i nade.

Heidegger, Sartre, i drugi egzistencijalisti, u svojim gorkim fenomenološkim analizama ljudske situacije osvijetlili su karakteristične motive tjeskobe i očaja, i zaključili su: **»Čovjek je tjeskoba«.** Ali, oni su sa svojim istraživanjem nehotice pobudili pažnju na nadu, jer je ona direktno protivna tjeskobi. U tom nastojanju bio je posebno osjetljiv Gabrijel Marcel koji je pokazao protiv Heideggera i Sartre-a da je čovjek zaista vrlo duboko zarezan od nemira, ali prirodni izlaz iz tog nemira nije u tjeskobi, još manje u očaju — **nego u nadu.**

Prema mišljenju Marcela, filozofije egzistencije, temeljene na tjeskobi, svršile su svoje vrijeme i s pravom se može strahovati da vode u slijepicu. One se mogu obnoviti jedino preko **meditacije nade i radosti.** Marcel precizira: »rekao sam — »radosti« —, a ne »zadovoljenja«, jer ono se odnosi samo na imati, a to je, bez sumnje, najpropadljivije što je u nama. Dočim, radost, pa što se o njoj mislilo, ne isključuje nemir kakav se pokazao kod sv. Augustina. Ona je čežnja jednog »bitka — manje« k »jednom bitku-više«. I može se desiti da ne može naći vlastitu svrhu nego **»iznad** uskih granica — unutar kojih se odvija naša pojavna egzistencija — u jednoj amoroznoj kontemplaciji koja

nije nego participacija«. S ovim Marcel ne stavlja u sumnju opstojnost očaja, već samo hoće **osporiti zakonitost jedne filozofije očaja.**

Očaj je moguć i opstoji. To je velika zasluga kierskegardovske misli koja je taj problem u punom svjetlu prikazala, veli Marcel. Protiv očaja, **metafizika** mora zauzeti stav. Problem ontološki nije odjeljiv od problema očaja. Zaista, **budući da je očaj** moguć, ukoliko ja niječem moju participaciju u bitku i savijem se u sebe sama u jednoj pohlepnoj i škrtoj volji — **posjedovati,** — jedna će metafizika bitka biti moguća u mjeri u kojoj ću uspjeti da se oslobodim onoga očaja i od pohote koja je podrži. U ovom smislu može se reći da jedna metafizika jest istinski i vlastiti — **»egzorcizam očaja«.**

Ali od ove se istine dolazi jedino izgradnjom na solidnoj bazi **filozofije nade.** I sad nastaje temeljno pitanje: **Što je nada?**

Marcel nas često opominje da se radi o nečemu tajanstvenome što se ne da definirati — točno i jasno. Kad se, veli on, izbliza zahvati problem, tad se lako vidi da je »narav nade vrlo teško definirati«. »Nije lako predstaviti nadu. Kad hoću da je predstavim, ja sam sudbonosno prisiljen da joj izmijenim narav jer o njoj raspravljam sa predpostavkama. Stoga smo povučeni tumačiti »nadu kao zavaravati se. Drugi osjećaji s kojima ju je lako pobrkati jesu: **želja, hrabrost, vitalnost i obmana**. Stoga da se može pravilno definirati nadu, mora je se zaštititi od pobrkanosti sa spomenutim osjećajima. I Marcel to čini sa svojim vanrednim majstorstvom velikoga fenomenologa. Najprije dokazuje da nada nema ništa zajedničko sa — zavaravanjem sebe, koje uključuje zahtjeve i stalnosti, a nada to nema. Nadi je vlastito, nešto ponizna, strašiva, čedna.

Nada se razlikuje od **želje** koja se oslanja na neki dobro definirani objekt. I stoga je bitno da nešto želi. Dočim nada plovi u neodređenome. Stoga želja i nada nalaze se u »Duhovnom životu u dvije sasvim različite regije«. Marcel to postavlja u protivne ekstreme: želji se suprostavlja strah a nadi tjeskoba i očaj.

Veli Marcel: »Protivan od nade nije strah, nego je jedno stanje« **klonulosti** koja se može prestaviti pod vrlo raznim psiholoških oblicima. Uopće, to je stanje onoga koji ne očekuje ništa ni od sebe, ni od drugih, ni od života. U klonulosti nema ništa što bi sličilo na strah, nego se radije radi kao o ukočenosti života koji se, da tako rečem, smrzao. Može se dati da se ljudsko biće nasladi u ovom stanju, a to je što zapažamo kod nekih suvremenih nihilista. Naprotiv, strah je vezan na isčekivanje (sasvim točno) isto kao i želja.

Na trećem mjestu nada je bitno različita od **obmane.** Ona se točno sastoji u tom, da nas čini umišljati kao stvarnost i naše želje i naša strahovanja: mehanizam je očevidno identičan u jednom i drugom slučaju! Naprotiv, kako smo vidjeli, nada pripada jednoj regiji duhovnog života, različitoj od one od želja. Kao što želje, iz kojih se rađaju, i **iluzije** se kristaliziraju u točne, definirane, stalne i egzaktne slike. Naprotiv, nadu karakteriziraju velika ostvarenja i raspoloženosti koje se ne stabiliziraju u ni jednu određenu rafiguraciju. Ovu je razliku lako uočiti u kakvom **konkretnom** slučaju na pr. u **bolesniku,** koji fiksira ideju da će

ozdraviti ako upotrebi jedan određeni lijek u jedno određeno vrijeme: on je u duševnom stanju iluzije. Ako, naprotiv, izdigne se iznad svih predstava i formulacija uz koje se prije prilijepio, i čuva jedan osjećaj pouzdanog isčekivanja u povratak stanja zdravlja, u duševnom je stanju nade. Marcel ističe očevidne kontrastne poslijedice koje prate iluziju i nadu. Prva je neprestano izložena razočaranju i očaju, dočim je druga uvijek u pouzdanom iščekivanju: »Tko se nada, ne postavljajući nikakav uvjet, nikakvu granicu, puštajući se apsolutnom pouzdanju, tako radeći, svladat će svako moguće razočaranje i spoznat će jednu stalnost bitka ili u bitku, koje se protivi temeljnoj nestalnosti — **imati.**

Napokon, nada se ne smije identificirati — s **vitalnošću, kako** to neki pokušavaju. Sigurno, odbijanje bolesnika ili utamničenika da prihvati kao definiranu svoju situaciju, znak je vitalnosti. Ali nada se ne iscrpljuje ovdje. »Uostalom, veli Marcel, iskustvo dokazuje da je nada kadra nadživjeti i jedno totalno rušenje organizma; ako je, dakle, ona vitalnost, to je u jednom smislu vrlo teško odrediti i što se ne podudara s onim što mi toj riječi pripisujemo kad govorimo o vitalnosti jednog tijela u dobrom zdravlju. Na svaki način, nada sve se mora reći da ideja jedne **fizike** nade jest apsurdna i vidljivo proturiječna: možda bi se moglo tvrditi da nada koincidira sa samim duhovnim principima. Ne možemo dakle vjerovati da je možemo shvatiti polazeći od psiholoških sklonosti koje će se stvarno uvijek predstavljati a posteriori za protumačiti nešto što u sebi ostaje tajna. »Tako očišćen teren od najpogibljenijih nesuglasica kojima je podložan pojam nade... Marcel prelazi pomnjivo odrediti njezinu specifičnu narav. Nada je iznad svega — intimno **otvaranje** duha, jest pouzdano **iščekivanje** jednoga pozitivnog riješenja u koliko se tiče vlastiti bitak. Nada je, čin, kojim je aktivno i pobjedonosno svladana napast očajanja, bez da mora uz ovu pobjedu nefaljeno biti spojen osjećaj napora«. Nada, konačno, odgovor je ljudskom nemiru ili onom uvjetu ropstva i kušnje u kojoj se čovjek nalazi uronjen. »Nada je postavljena u područje kušnje: ne samo da joj odgovara nego tvori odgovor našeg bića«. Paradoksalno je, koliko veća će biti moja svijest života kao udaljena, kao ropstvo, kao kušnja, toliko ću više biti u stanju iskusiti probuđenje nade... vidjeti sjaj onog svijetla otajstvenog i pokrivenog koje... osvjetljuje baš centar mjesta prebivanja nade!

Ali da nada bude jedan odgovor, na predpostavlja i upliće jedan **poziv.** Nego, od koga može doći jedan sličan poziv na koji je odgovaran sa svojim čitavim bićem — ako ne **od Boga?** Evo, dakle, da se »nada predstavlja kao odgovor stvora neizmjernom Biću kojemu zna da duguje sve ono što jest i da ne može, bez skandala, postaviti ikakav uvjet. Od časa kad padam ničice pred Tim Apsolutnim, koji me je u neizmjernoj dobrohotnosti izveo iz ništa, čini se da ja sam sebi zabranjujem očajavati, ili točnije da ja implicite priznajem **u mogućem očaju—znak izdaje,** tako da ne mogu se tomu prepustiti bez da izgovorim svoju vlastitu osudu. Što bi, zaista, značilo u ovoj perspektivi — očajavati, ako ne proglasiti: Bog se udaljio od mene«?

Polazeći od ovih razmatranja, **Marcel** izvlači zaključak da je »ujedno istinito i krivo reći da nadati se ovisi od nas. U korjenu je nade da nam je doslovno poklonjena; ali mi možemo odbiti nadu kao, što možemo odbiti ljubav; i bez sumnje mžemo također zanijekati nadu kao što možemo zanijekati i spoznati našu ljubav. U oba slučaja čini se da zadatak »Kairos-a« sastoji dati našoj slobodi prigodu da se vježba i razvija, što ne bi mogla, učiniti, ako bi se pustila samoj sebi — hipotezi, uostalom, možda protuslovnoj«.

Iz ovog što je do sada rečeno o nadi kao o pouzdanom iščekivanju, kao odgovor, kao poziv, izgleda očevidno da je ona jedna **duhovna sklonost** koja se ispisuje u **nutrini sfere ljubavi.** To sjajno veli Marcel: »Ljubiti jedno biće znači očekivati od njega nešto neodređenog, nepredvidivog, znači u isto vrijeme dati mu na neki način mogućnost odgovoriti na ovo iščekivanje. Da, ma koliko može izgladeti paradoksalno: iščekivati, na neki način, znači darivati; ali isto tako je istina i protivno; ne iščekivati više znači doprinjeti učiniti biće sterilno od kojeg se ne očekuje više ništa; znači, dakle, na neki način, lišiti ga, unaprijed mu oduzeti nešto: a što je to drugo, ako ne neku mogućnost iznalaziti i stvarati? Sve čini misliti da se može govoriti o nadi kada opstoji ova **međuakcija** između onoga koji dariva i onoga koji prima, ova izmjena koja je znak svakog duhovnog života«.

Postavivši, **Marcel, nadu u sferu ljubavi,** izvukao ju je iz najveće pogibli kojoj je izložena, onoj da od nje učini jedan čisto **individualistički, egoistički** osjećaj, a podijelio joj je jednu dimenziju **intersubjektivnu** i **komunitarnu.** Ovo je točka na kojoj francuski filozof vrlo mnogo insistira, toliko da je čini odlučnom točkom svih svojih razmatranja, jer samo ovdje on vidi jedno **stalno opravdanje,** tvdri B. **Mondin, nade.** Nada nema, zaista za se argumentacije, dokaze i zaključne probe, a uza sve to **izbjegava fideizam** zahvaleći svojoj potki **intersubjektivnoj.**

»Ovaj svijet, uči **Marcel,** nije nikako jedna **monada,** i ne može se držati kao jednu **ćeliju** različitu i odrezanu a da izradi vlastito uništenje: svijet, naprotiv, nalazi elemente svoga života doprinosima koji, često kroz tajne kanale, dolaze mu do bratskih svijetova od kojih, jedva zna i ime i položaj. Sa sviješću ovih izmjena o ovom tajnom i neprestanom cirkulacijom — ja se otvaram nadi«.

Na svršetku svoje suptilne, pažljive i prodorne analize Marcel predlaže slijedeću definiciju nade: »Nada je bitna dispozicija duše tako intimno obvezane u jednom iskustvu zajedništva za izvršiti trascendentni čin u protimbi sa htijenjem i spoznanjem, pomoću kojeg ona tvrdi živu vječnost od koje ovo iskustvo poklanja ujedno i zalog i prvine«.

Definicija je duga i dosta kompleksna, ali je sjajna sinteza svih bitnih motiva **Marcelove metafizike nade:** U njoj je —

— Vid otvora i disponibiliteta;
— orijentacije vertikalne i horizontalne;
— izvire iz intersubjektivnog iskustva;
— karaktera je proročkoga, jer cilja prema otajstvenom i neodređenom, čiji je zalog i prvina;

— ne podvrgava se kriterijima eksperimentalne spoznaje i želje koji su — oboje — zatvoreni unutar sfere neposrednog i opipljivog kao sfera objektivnosti za spoznaju i kao sfera imati u slučaju želja.

ZAKLJUČAK

Iz Marcelovih djela i spisa B. Modin je izveo ove elemente: neke pozitivne, neke negativne.

A. — **Pozitivni** su elementi:

1) duboka poniranja u područja osjećaja, srodnih nadi. Budući da su joj srodni, lako ih je pomiješati. A to su: vitalnost, želja, obmana.
2) Evidentiranje nade kao karaktera, u isto vrijeme intersubjektivnog i trascendenttno.
3) naznačenje je nade kao ontološki poziv, poziv upravljen našem biću od samog Boga.

B. — **Negativni su elementi:**

1) Nedovoljno metafizičko obrazloženje za njegovu ontologiju nade. Njegova metafizika je — i zahtjevana, izazivana, tražena, ali je on nije dovoljno obradio na spekulativnom planu.
2) U svom radikalizmu distinkcije između — **biti i imati,** jasna je tendencija promatrati: svijet, čovjeka i povijest na platonski način, jer Marcel naznačuje svojoj **nadi** ciljeve previše — eterične, duhovne, anđeoske.

Dr Fra Krsto Kržanić

ŽUPSKA KARTOTEKA

U popunjavanju »Statistike vjerskog života« Splitske nadbiskupije pod br. 6. stoji upit: dali se vodi dušobrižnička kartoteka? I inače u suvremenom pastoralu nalaže se mladim svećenicima da vode župsku kartoteku. To je sasvim razumljivo i potrebno. Na kartonima svoje kartoteke župnik nalazi sve podatke za svaku obitelj u svojoj župi. Kad obitelj iseli na prostor druge župe nosi sa sobom svoj karton iz župskog ureda i preda je ga novom župniku radi evidencije.

Ipak možemo postaviti pitanje da li je župska kartoteka pogodna za sve tipove župa, ili bi smo morali u nekim vrstama župa sačuvati i dalje stari način evidencije župskog života preko »Anagrafa«. Za župe velikih gradova gdje se pučanstvo često mijenja i gdje župnik često puta teško dolazi do potrebnih podataka pojedinih obitelji kartoteka je odlična stvar. Ali za naše male provincijske gradove, gdje župnik može lako upoznati svaku osobu u svojoj župi, i za naša sela puno su praktičniji anagrafi.

— ne podvrgava se kriterijima eksperimentalne spoznaje i želje koji su — oboje — zatvoreni unutar sfere neposrednog i opipljivog kao sfera objektivnosti za spoznaju i kao sfera imati u slučaju želja.

ZAKLJUČAK

Iz Marcelovih djela i spisa B. Modin je izveo ove elemente: neke pozitivne, neke negativne.

A. — **Pozitivni** su elementi:

1) duboka poniranja u područja osjećaja, srodnih nadi. Budući da su joj srodni, lako ih je pomiješati. A to su: vitalnost, želja, obmana.
2) Evidentiranje nade kao karaktera, u isto vrijeme intersubjektivnog i trascendenttno.
3) naznačenje je nade kao ontološki poziv, poziv upravljen našem biću od samog Boga.

B. — **Negativni su elementi:**

1) Nedovoljno metafizičko obrazloženje za njegovu ontologiju nade. Njegova metafizika je — i zahtjevana, izazivana, tražena, ali je on nije dovoljno obradio na spekulativnom planu.
2) U svom radikalizmu distinkcije između — **biti i imati,** jasna je tendencija promatrati: svijet, čovjeka i povijest na platonski način, jer Marcel naznačuje svojoj **nadi** ciljeve previše — eterične, duhovne, anđeoske.

Dr Fra Krsto Kržanić

ŽUPSKA KARTOTEKA

U popunjavanju »Statistike vjerskog života« Splitske nadbiskupije pod br. 6. stoji upit: dali se vodi dušobrižnička kartoteka? I inače u suvremenom pastoralu nalaže se mladim svećenicima da vode župsku kartoteku. To je sasvim razumljivo i potrebno. Na kartonima svoje kartoteke župnik nalazi sve podatke za svaku obitelj u svojoj župi. Kad obitelj iseli na prostor druge župe nosi sa sobom svoj karton iz župskog ureda i preda je ga novom župniku radi evidencije.

Ipak možemo postaviti pitanje da li je župska kartoteka pogodna za sve tipove župa, ili bi smo morali u nekim vrstama župa sačuvati i dalje stari način evidencije župskog života preko »Anagrafa«. Za župe velikih gradova gdje se pučanstvo često mijenja i gdje župnik često puta teško dolazi do potrebnih podataka pojedinih obitelji kartoteka je odlična stvar. Ali za naše male provincijske gradove, gdje župnik može lako upoznati svaku osobu u svojoj župi, i za naša sela puno su praktičniji anagrafi.

Anagrafi su velike čvrsto uvezane knjige koje neće ni stoljeća uništiti. U posljednje vrijemee mnogo se ispitivala lokalna povijest. Nastala je moda da se izrađuju rodoslovna stabla. Mnogi intelektualci, nastanjeni u velikim gradovima, iskorišćuju vrijeme godišnjeg odmora prelistavajući blijede i prašne stranice starih anagrafa. Stari župnici redovito su ih uredno vodili. Tokom vremena prelazilo se s knjige na knjigu. Popunjeni anagrafi slagali su se u župske arhive, a pisali novi popunjeni sa svježim osobljem i novim podacima. Preko njih vrlo lako se prelazi s oca na djeda, pradjeda i tako unazad za dva, pa čak i tri stoljeća. Preko starih anagrafa može se lako uočiti migracija stanovništva, priraštaj pučanstva, a mogu se doznati i mnoge druge korisne pojedinosti. Njihovu vrijednost uočili su stručnjaci državnog arhiva u Splitu pak su na svoj trošak dali uvezati i konzervirati dosta razasutih starih anagrafa iz naših župskih ureda.

Sve bi se to moglo postići preko župske kartoteke. Ali moramo imati na umu da je teško sačuvati za duže vreemna male kartončiće na okupu u našim arhivama. To može biti u normalnim prilikama i kod urednog župskog osoblja. Svaki poremećaj u župskom arhivu raznio bi kartončiće za uvijek, pa bismo zauvijek izgubili dragocjene podatke za stanovništvo naših župa. Za vrijeme prošlog rata stradao je velik broj naših župskih arhiva. Ipak su velike stare knjige župskih anagrafa u najviše slučajeva sačuvane.

Bila bi velika šteta kad bi predavači pastorala potpuno zanemarili ovaj stari tip vođenja župske evidencije. Tko je duže godina bio župnik, i tko se bavi prošlošću naših župa, pojedinih obitelji, migracijom stanovništva vidi u anagrafskom evidentiranju jednu veliku prednost nad kartotetskom. Razumljivo po našim selima i provincijskim gradićima. Ne bi bilo zgoreg kad bi i biskupijske kancelarije u listiće statistika vjerskog života uz župske kartoteke spomenuli i anagrafe.

Fra Vjeko Vrčić

KOBNE POGREŠKE NEKIH »KONCILSKIH« LJUDI

Opaska Uredništva:

O pričesti na ruku i o vremenu prve ispovijedi i pričesti izdala je Sv. Stolica u najnovije vrijeme posebne norme.

Posljednji se crkveni sabor odvijao u znaku pastoralnih potreba Crkve. Nije dosta utvrditi teoretsku činjenicu da njom učiniš kratke spojeve. Potrebno je sve trijezno promozgati s obzirom na pastoralne posljedice. U svetoj pričesti što je prema koncilskim ocima najvažnija u crkvenom životu (usp. SC 2, 7, 10; LG 3; PO 5), suvremeni »koncilski« ljudi najviše i griješe.

Prema Svetome Pismu za pričest je potrebna priprava o kojoj govori sv. Pavao Korinćanima (11, 27—32): »Jede li tko euharistijski kruh nedostojno, pije li nevrijedno iz kaleža Gospodnjega, snosit će zato punu odogvornost za tijelo i krv Kri-

Anagrafi su velike čvrsto uvezane knjige koje neće ni stoljeća uništiti. U posljednje vrijemee mnogo se ispitivala lokalna povijest. Nastala je moda da se izrađuju rodoslovna stabla. Mnogi intelektualci, nastanjeni u velikim gradovima, iskorišćuju vrijeme godišnjeg odmora prelistavajući blijede i prašne stranice starih anagrafa. Stari župnici redovito su ih uredno vodili. Tokom vremena prelazilo se s knjige na knjigu. Popunjeni anagrafi slagali su se u župske arhive, a pisali novi popunjeni sa svježim osobljem i novim podacima. Preko njih vrlo lako se prelazi s oca na djeda, pradjeda i tako unazad za dva, pa čak i tri stoljeća. Preko starih anagrafa može se lako uočiti migracija stanovništva, priraštaj pučanstva, a mogu se doznati i mnoge druge korisne pojedinosti. Njihovu vrijednost uočili su stručnjaci državnog arhiva u Splitu pak su na svoj trošak dali uvezati i konzervirati dosta razasutih starih anagrafa iz naših župskih ureda.

Sve bi se to moglo postići preko župske kartoteke. Ali moramo imati na umu da je teško sačuvati za duže vreemna male kartončiće na okupu u našim arhivama. To može biti u normalnim prilikama i kod urednog župskog osoblja. Svaki poremećaj u župskom arhivu raznio bi kartončiće za uvijek, pa bismo zauvijek izgubili dragocjene podatke za stanovništvo naših župa. Za vrijeme prošlog rata stradao je velik broj naših župskih arhiva. Ipak su velike stare knjige župskih anagrafa u najviše slučajeva sačuvane.

Bila bi velika šteta kad bi predavači pastorala potpuno zanemarili ovaj stari tip vođenja župske evidencije. Tko je duže godina bio župnik, i tko se bavi prošlošću naših župa, pojedinih obitelji, migracijom stanovništva vidi u anagrafskom evidentiranju jednu veliku prednost nad kartotetskom. Razumljivo po našim selima i provincijskim gradićima. Ne bi bilo zgoreg kad bi i biskupijske kancelarije u listiće statistika vjerskog života uz župske kartoteke spomenuli i anagrafe.

Fra Vjeko Vrčić

KOBNE POGREŠKE NEKIH »KONCILSKIH« LJUDI

Opaska Uredništva:

O pričesti na ruku i o vremenu prve ispovijedi i pričesti izdala je Sv. Stolica u najnovije vrijeme posebne norme.

Posljednji se crkveni sabor odvijao u znaku pastoralnih potreba Crkve. Nije dosta utvrditi teoretsku činjenicu da njom učiniš kratke spojeve. Potrebno je sve trijezno promozgati s obzirom na pastoralne posljedice. U svetoj pričesti što je prema koncilskim ocima najvažnija u crkvenom životu (usp. SC 2, 7, 10; LG 3; PO 5), suvremeni »koncilski« ljudi najviše i griješe.

Prema Svetome Pismu za pričest je potrebna priprava o kojoj govori sv. Pavao Korinćanima (11, 27—32): »Jede li tko euharistijski kruh nedostojno, pije li nevrijedno iz kaleža Gospodnjega, snosit će zato punu odgovornost za tijelo i krv Kri-

stovu. Svatko treba da se najprije ispita i tek onda blaguje kruh i pije iz kaleža, jer jede li ili pije, a da u tom ne razabire tijelo, blaguje i pije osudu svoju. Zbog toga su mnogi slabi, bolesni, mnogi umiru. Kad bismo poveli o sebi više računa, ne bismo snosili ni kazne. Gospodin nas popravlja kako ne bismo bili osuđeni sa svijetom!«

U novom se Lekcionaru ovo mjesto ni jednom zgodom više ne pojavljuje! U starom se čitalo i na Veliki Četvrtak i na Tijelovo! A upravo je današnjem vremenu potrebnije nego ikada prije! Neozbiljan duh izvana već prodire i k nama. Vani pristupaju, kako bar ljudi govore, na pričest kao da idu na »šalter«, bez prave pobožnosti.

Zanimljivo što je papa u svome nagovoru na tijelovsku nedjelju (7. VI 1971) uzeo komentirati upravo to mjesto u rečenom smislu (Notitiae 65, str. 244—246)!

Sve veća neozbiljnost primjećuje se i u nas. Nije tome razlog pričešćivanje na ruku. Pustimo ljudske i nezrele predrasude! Isus je rekao na posljednjoj večeri: »**Uzmite** i jedite!« Jedva je time pomišljao na to da uzmemo jezikom!

Osim toga za žensku je čeljad neugodno pričešćivanje na jezik, jer moraju podsvjesno zapravo pripaziti na tu nezgodnu kretnju kako će pred Isusom i svećenikom što ljepše isplaziti jezik. Mi svećenici znamo najbolje što sve moramo pri tome vidjeti i doživjeti. Bude li tko u redovitim ljudskim situacijama pa bio i svećenik, ponudio djevojci bombon ili keks na jezik, volio bih vidjeti pristojnu ženu koja bi to dopustila!

Zbog toga ogromna većina ženskoga svijeta za pričesti ne mogu ni pripaziti ni misliti ni na što drugo nego na kakav bi način što pristojnije isplazile jezik pred Isusom i svećenikom. A ta nepotrebna briga ništi gotovo svu iskrenu pobožnost u najsvetijem trenutku.

Primi li tko, naprotiv, svetu pričest na ruku, onda može osjetiti neku Šimunovu radost (Lk 2, 29), može pomisliti koga drži na ruci, može mu se u srcu pokloniti, pa ga svjesnije i s većim poštovanjem blagovati. Nije li to prikladnije? Eto zašto Crkva dopušta takvu pričest i kako nas pokušava potaći na veću pobožnost! Nije to nikakvo zlo. Ali Crkva pušta svakome slobodu, pa budimo i mi tako širokogrudni. Sve ostalo je zapravo nedostatak poštene vjere!

Dakako da je nesnosno što neki »koncilski« ljudi dopuštaju da se nakon toga ruka jednostavno pobriše, a čestice bace na pod! Ako suvremeni bogoslovi misle da u česticama kakvih oni za ručkom ne bi kupili po stolu, jer su premalene, nema Isusa, onda je to njihovo mišljenje. Ima neku vjerojatnost. Samo ta vjerojatnost ne opravdava da se ruka pobriše i čestice bace na pod! Vjerojatnost nije sigurnost. U vezi sa sakramentima treba da čovjek pazi na nju, a ne tek na vjerojatnost, a to su takvi teolozi smetnuli s uma!

Držim da je pretjerano uzrujavanje zadarskih katolika što neki vjernici nakon pričesti jezikom očiste ruku. Što se to koga tiče. Zašto se toliko brinu zato umjesto da misle na Isusa! A isplaziti jezik pred Isusom, to im se sviđa? Čudna mi čuda! Nije li potrebna pažnja na koju je Isus upozorio nakon umnažanja kruha kad je apostolima zapovjedio: »Pokupite mrvice!«

Mnogo je teža nevolja što i u nas poprima sve veće razmjere. Ovih sam praznika susreo djecu koja su se već godinu dana pričešćivala, a nisu bila na ispovijedi! Jedna je od tih djevojčica pošla već u treći razred. Držim da je postupak svećenika što djecu tako pripuštaju k svetoj pričesti u pastoralnom smislu riječi kriminalan. Takav svećenik ne zna kakav zločin počinja nad djecom koju mu Crkva povjerava na odgoj.

U čemu je zločin? On djeci uskraćuje odgoj, uskraćuje mogućnost da se na pričest priprave.

Ne mislim reći da ne stoji pretpostavka suvremenih teologa da djeca do desete godine jedva učine smrtni grijeh. To valjda stoji. Premda možemo sud prepustiti Bogu, ipak tome ne možemo prigovoriti, jer na kraju krajeva nema ni čovjeka koji bi za sebe sa sigurnošću rekao da nema teškoga grijeha.

Nevolja je u pastoralnom iskustvu. Koliko može svećenik pomoći dječici dopusti li da se ispovjede čim zažele, pa čak i po više puta prije prve pričesti. Mene djeca već godinama svaki put zamole za ispovijed čim bismo progovorili o toj građi.

Zar ne uči Crkva da je teški grijeh uskratiti sakramenat onome tko nam je povjeren, a opravdano ga traži? Stoga sam im uvijek udovoljio te sam u tome primijetio golemu korist.

Što takvim zgodama svećenik vidi, što mora promisliti? Eto, dogodi se da se začudiš kako se i najboljem djetetu potkrade i nakon prve ispovijedi bogumrska psovka. Što će svećenik u tom slučaju? Uvijek bih najprije zapitao: »Nije li ti psovka izletjela?« Svaki bih put valjda čuo: »Jest!« Dijete se sjetilo sadržaja psovke tek nakon što ju je izreklo. Onda ga treba poučiti da takva psovka pred Bogom nije bila teški grijeh, ali treba pitati dalje: »Reci mi, sine, mala, ne psuje li možda tko u tvojoj kući, susjedstvu?« Čovjek će doznati da npr. psuje otac, brat. Što sad? Treba djetetu pomoći zdravo reagirati. Inače psovka mora osvojiti njegovu dušu! Nakon desetak godina mališan ili djevojčica postat će notorni psovač. Pričest mu neće ništa koristiti (PO 6)! Zar naši »koncilski« ljudi zbilja ne znaju za mudru staru riječ: »Drvo se savija mlado!«

Treba dijete upitati: »Nije li ti žao što tata psuje?« Odgovor će biti uvijek iskren. Treba proslijediti: »Bojiš li se za njegovu dušu?« I opet će mališan zdravo reagirati! Upitaš li dalje: »Bi li htio tati pomoći?« Dijete će htjeti, samo ne zna kako.

Dolazi na red pouka: »Vidiš mali, mala, ti bi mogao, mogla Bogu vratiti čast koju mu tata možda i neznajući otima. Ni ti nisi znao što govoriš kada ti je ono izletjelo! Znaš li kako ćeš tati pomoći? Najbolji je način dobra pričest (I Kor 11, 25—26). Budući da još nije došla prva pričest, a ti se svaki put kad čuješ da tkogod opsuje, pomoli Gospodinu: ‚Isuse, da mi je to popraviti! Da mi je vratiti tvoju čast koju ti tata nehotice, nemisleći otima! Daj, Isuse, da se dobro pričestim kada dođe moja prva pričest! Daj da ti onda vratim svu čast i sve poštovanje što ti dugujemo svi skupa!«

Dogodilo se da je nakon takve ispovijedi već slijedećega vjeronaučnog sata djevojčica sva izvan sebe od sreće izjavila: »Velečasni, nikad više nisam opsovala!« Ne samo da se tako psovka iskorijeni, već ujedno pomažemo djeci da se dostojnije pričeste, da dobiju veću žeđ za zadovoljavanjem te u maloj duši nađu snage za duhovni život kakav Isus očekuje od njih (Iv 6, 57).

To »koncilskim« ljudima nije došlo ni na kraj pameti. Njima je ovladala komodnost. Ne da im se sjediti u ispovjedaonici, pa traže lijepih isprika! Eto razloga zašto djeci uskraćuju ono na što imaju ona potpuno pravo.

Takvu su postupku moralno krivi, za njega odgovorni naši suvremeni »koncilski« ljudi: Zar zbilja drugog puta nema! Baš smo lijepo kolima pošli prema provaliji. Nije to vjera kako stvar komentira don Jure, to je pravo kušanje Boga (Mt 4, 7)! Pokušajmo biti malo ponizniji. Nije ni stara Crkva bila tako luda kako možda neki pomišljaju!

R. Grafenauer

DOVRŠENA REFORMA RIMSKOG MISALA

Nedavno je u Rimu objavljena knjiga koja sadrži tekstove što ih puk i pjevači imadu pjevati preko sv. Mise:

ORDO CANTUS MISSAE, Typis Polyglottis Vaticanis, Romae 1972.

Tim je izdanjem potpuno dovršena reforma Rimskog Misala. Uz dosadašnje zahvate kojima su reformirana misna čitanja i dijelovi koji spadaju na svećenika, sad evo imamo i sve ono što spada na vjernike, ne samo stalne nego i promjenljive dijelove.

U ovom su izdanju naravno samo gregorijanske melodije. Ostaje velik posao da se nađu prikladne melodije na živom jeziku. Upravo u pjesmama koje spadaju na puk dana je široka mogućnost da se uz potrebne uvjete uvede u bogoslužje i drugi tekstovi osim propisanih. Tu je potrebno mnogo studija, truda i razboritosti.

TEOLOŠKA ORIJENTACIJA U FRANJEVAČKOJ ZNANOSTI

Franjo Asiski bio je »alter CHRISTUS« u maksimalnoj mogućnosti. To svjedoči čitava Crkva. To je svečano, u Enciklici »Rite expiatis«, izričito naglasio papa PIO XI.

Našem velikom Utemeljitelju, kao uzoritoj slici Otkupitelja, divi se ne samo katolički svijet, već čitavo kršćanstvo, pače čovječanstvo preko svojih učenjaka, državnika, umjetnika. Dosta je spomenuti jednoga Clemanceaua, Carduccia, Luzzattija... I zaista naš »Poverello«, Božji Sirotan, kao ni jedan drugi Svetac, objekt je proučavanja i divljenja, ne radi njegovih čudesa, već radi njegovog **čudesnog života.** MUČENIK na ALVERNIJI čudo je ljudske energije, Savršeni je uzor volontarističke prakse: sa svojom sitnom fizičkom osobom uzletio je u metafizičke visine, vrativši se in coronam fratrum-**stigmatiziran.**

A ipak ovaj naš d i v s v e t o s t i smatrao se je **»idiota«** = neznalica. Ne iz snobizma poput stojičkih etičara! On nije obožavao znanje sabrano, skupljeno, pozajmljeno. Nije htio biti megafon tuđih misli, jer je bio ljubomoran nad svojom osobnom autonomijom: ljubio je svoju misao, koju je savršeno uskladio s jedinom ISTINOM u EVANĐELJU, ISTINOM-KRISTOM. Bio je prožet do srži i srca i mozga, da je Krist jedina ISTINA. NJEGA je tražio ne u knjigama, već na vrelu života — u **EUHARISTIJI** i u knjizi života — u **EVANĐELJU.** Stoga je jedinoga Krista sa serafinskim žarom ljubio do maksimuma ljudskih snaga u Njegovu Presv. ČOVJEČANSTVU i u Njegovom Božanskom EUHARISTIJSKOM životu. Franjo je bio inkarnacija kristocentrizma.

Živio je s Kristom, za Krista, od Krista. Sve je gledao, sve prosuđivao **sub specie Eucharistiae, sub specie Theologiae.** Euharistijski apostolat našeg OCA poznat je čitavoj sv. Crkvi. A **Teološki** njegov duh blista u Njegovu Pravilu i Oporuci, kad nalaže braći da sabiru svaku stvarčicu iz Sv. Pisma, gdjegod je nađu; i da cijene i poštivaju one, koji uče i naučavaju sveti Božji nauk, učitelje Teologije. I on, koji je sebe, radi Krista, proglasio — za idiota, imenovao je **prvog profesora Teologije u franjevačkom Redu, najblistaviju zvijezdu Reda** — ANTU PADOVANSKOGA. To je bio jasan signal, da **Franjo nije bio protiv znanja kao znanja,** već je on bio protiv oholog i hvalisavog znanja, koje u sebi nosi i pokazuje klice luciferske nadutosti. On je smatrao za jedino i pravo znanje — **sveto znanje,** Božju riječ, Kristov nauk, jer je samo Krist mogao o Sebi reći: EGO SUM V E R I T A S!...

* * *

...Ali pokret duša, koji je Franjo osnovao, zatalasao se na široko. Franjina je pedagogija bila: — **r i j e č i p r i m j e r.** Čuvao je i poštivao je individualne odlike i svojstva. Nije bio vojnička narav, koja ukalupljuje i regimentira po kategorijama i shemama svoju serafinsku vojsku. Imao je jedan jedini kanon — l j u b a v. Imao je jednu jedinu ljubav — KRISTA i MARIJU, CRKVU i PAPU. I u bezgraničnosti ove idealne ljubavi odgajao je svoj rod za sv. Crkvu pod vodstvom Sv. Oca na zemlji, u revnoj i vjernoj službi KRISTU i MARIJI, CRKVI i PAPI...

* * *

...Međutim odmah su se formirale unutar franjevačkog pokreta dvije suprotne struje: — l a k s n a, brata ILIJE, koja se odrekla Franjine karakteristike apsolutnog siromaštva, pojedinačnog i kolektivnog i s p i r i t u a l i s t i č k a, više zelotna, nego zelantna, koja je uskogrudno, sitničavo i neinteligentno, čisto simplicistički tumačila Franjin život i nauk. Obje struje, jer su bile ekstremne, bile su pogriješne, sudbonosne i štetne za franjevački život i ugled u Crkvi.

IDEOLOG FRANJEVAČKOG POKRETA

Ali, Providnost je bdjela nad Franjinim djelom. U Serafinskom perivoju procvao je mladić, živa slika Serafinskog Oca: GIOVANNI BONAVENTURA F I D A N Z A. Rodio se u Bagnoreggio, u Papinskoj Državi, blizu jezera Bolsene, između Viterba i Orvieta. Otac mu je bio liječnik, a majka gđa Ritella, plemkinja i pobožna žena. Mali Giovanni Bonaventura, kao sitno dijete, opasno oboli. Liječnici su ga prikrižili, ali ga plemenita majka zavjetova Svecu iz Asiza. Sv. Franjo ju je uhvatio za riječ: ozdravio je tijelo djeteta, ali je osvojio i njegovo srce, um i život. **Franjo je u Bonaventuri dobio i d e o l o g a svoga Reda.**

...Nije mi namjera opisati, inače vrlo interesantan, život sv. Bonaventure čiju ćemo 1700. godinu dogodine slaviti. Za moju sadašnju svrhu dosta mi je istaknuti ovo: Bonaventura je postao Franjevac. Bio je pariski đak i profesor, a kasnije i GENERAL REDA. U Parizu je bio učenik prvog Franjevca profesora na Sorboni ALEKSANDRA HALESKOGA, teologa teoretičara bazalne teološke ideje« de BONITATE DEI«. U Parizu je kao profesor stvorio, usavršujući Aleksandrove ideje, u struji tradicionalne a u g u s t i n s k e misli — **potpuni franjevački filozofsko-teološki sistem k r i s t o c e n t r i z m a,** koji će subtilni genij DUNS SKOTA teoretski usavršiti i okruniti teološkom idejom o Božjoj neizmjernosti i blistavom krunom IMAKULATE...

* * *

...U svome današnjem govoru, prigodom inauguriranja i novog godišta naše FRANJEVAČKE VISOKE BOGOSLOVIJE, hoću istaknuti samo jednu historijsku činjenicu: **Bonaventura, ostavši savršeno vjeran idealima Franje Asiskoga, zaručio je franjevačku ideju s božicom znanja udarivši — t e o l o š k i p r a v a c franjevačkoj teoriji na svim sektorima znanja.** Naš je Svetac posvetio znanje pretvorivši ga u instrumenat intelektualne i moralne formacije za uzvišene ciljeve Kristova apostolata. On je providonosno ostvario ovo preobraženje znanja u apostolat živeći usred vrlo mučnog ambijenta. Lomio se i probijao kroz teške borbe između sljedbenika brata Ilije, »spiritualna« i »gioacchinita«, te u vatri sveučilišnih kontroversija pro i contra redovnika na katedrama almae matris u Parizu. U sve svoje teške i odgovorne dužnosti učenjaka i upravnika unosio je svoj znanstveni t e o l o-

ški mentalitet, uzorni ekvilibrij pronicavog duha i simpatični takt žentlmena. Sva je ta svojstva Bonaventura slio u svrhunaravnu harmoniju serafinske svetosti.

I postao je apologet znanja, kodifikator franjevačke znanstvene akcije u teološkoj orijentaciji.

Protiv koga?:

1. Protiv pariskih profesora, koji su pobijali pravo redovnika, da naučavaju sa universitetskih katedri, jer da im tobože njihovo Pravilo zabranjuje potpuno se podvrći universitetskoj jurisdikciji;

2. I proiv svoje subraće »spirituala«, koji su se pretjerano doslovno držali načela »Regula sine glossa«, pa su studij smatrali kao jednu pogibeljnu i bolesnu devijaciju od duha sv. Franje:

Bonaventura je milo, ali čvrsto branio tezu o savršenoj kompatibilnosti studija sa siromaštvom, znanja sa franjevačkom poniznošću pokazavši se originalan i zaista velik. S takvom je zdravom koncepcijom otkrio Redu nove putove procvata i slave, a da se nije nimalo udaljio, ni izdao duh Utemeljitelja svoga Reda.

Naš Serafinski Nadučitelj ne bi se bio mogao odreći studija i znanja, a da se u isti mah ne bi bio morao **odreći samog sebe.** On se ne bi bio mogao odreći studija i znanja, a da u sebi ne uguši **zvanje,** koje mu je Bog dao. Zavjeti, koje je položio, nijesu ga obvezivali, da bude — neznalica.

Sv. Franjo je bio trubadur i vitez, pjesnička, sanjarska, viteška duša. On je sanjao o ratnim avanturama. Dočaravao je sebi slavu mača, koju je kasnije pretvorio u slavu svetosti. On nije osjećao interes za studijem, pa nije ni čeznuo za slavom znanja. Dočim mladi sin liječnika iz Bagnoreggia imao je živu i neugasivu želju, jaku i silnu životnu volju za znanjem, pa je stoga i shvatio i obranio pozitivnu poziciju redovnika od studija vis-a-vis franjevačkih ideala. Nš je Svetac pronicavao shvatio duh vremena: prihvatio je studij i znanje za apostolske ciljeve, i dao dubinu i širinu misiji svoga Reda u krilu sv. Crkve. Boanventura je imao bistro historijsko oko: on je dubokoumno shvatio ulogu studija i znanja u životu pojedinaca i Reda. Stoga je on najsimpatičnija i krupna figura u čitavoj povijesti franjevačkog Reda.

BONAVENTURINI POGLEDI O STUDIJU, ZNANJU I FRANJEVAČKOM PRAVILU

Vrlo je interesantno ukrakto istaknuti, kako je Serafinski Nadučitelj uskladio svoje poglede o studiju i znanju s Pravilom svoga Utemeljitelja.

1 .Sv. Franjo je već u I. Pravilu ovo rekao: »Braća, koja znaju raditi, neka rade i nek vrše onaj zanat, koji znadu, ako to neće biti protivno spasu njihove duše, i ako ga mogu vršiti dostojno ... I svako neka nastavi u umjeću i službi, na koju je pozvan.« Iz toga logično slijedi: Onaj koji se bavi naukom, može

i dalje studirati, kao što i jedan papučar može i dalje krpati papuće: oba su jednaki u plemenitosti nakane.

Sv. Franjo je u Pravilu nadodao i ovo: » I njima je dopušteno imati sredstva i potrebita oruđa za njihove zanate.« Dosljedno: Učeni čovjek može imati knjige, a papučar svoje šilo. Na taj je način naš sv. Otac sjajno sljubio svoju disciplinu s istinskom individualnom slobodom. Sv. Bonaventura je inteligentno aplicirao ovaj nauk iz Pravila sv. Franje na intelektualne zahtjeve svoga vremena.

2. Precept, da Manji Brat uvijek mora prijanjati uz rad, i to više s duhom nego tijelom, Svecu je dobro došao, kao potvrda njegovog pojma o studiju, koji za nj nije bio ni gnjila besposlica, ni bolesni luksus. On uči, da je studij rad, pače, najplemenitiji od svih radova, jer potpuno okupira i duh i tijelo, u isti čas i kontemplaciju i akciju. On doslovno veli: »Labor sapientiae simpliciter melior corporeo labore«. Umni je rad bolji od tjelesnog rada.

3. Svako znanje, uči Bonavetura, dolazi od Boga, Oca svjetlosti, i vodi k Bogu. U toj je istini superiornost studija nad svakim radom. Ljudska oholost ne može vještački dati dostojanstvo i ljepotu znanju.

4. Naš Svetac tvrdi i ovo: Znanje koje se plodi iz studija, gubi mamonistički karakter, koji kvari, jer se sveto znanje, bez materijalnog interesa, dijeli kao intelektualni kruh, onima, koji ne znaju.

5. Odbiti znanje, zaključuje sv. Bonaventura, značilo bi odbiti — **radnike misli.** Značilo bi odreći se dominija nad inteligencijom u stoljeću, u kojem se sve više učilo i umovalo. Značilo bi odreći se **franjevačke penetracije u škole,** iz kojih misao, preko vodećih društvenih krugova, silazi u život. Isključiti studij iz života rada jednog Frnjevca isto bi bilo kao presjeći put ortodoksija onima, koji, nezadovoljni s aristotelovskim tomizmom, uputili bi se, ne poznajući nešto boljega, u blato **raciona — lističkog misticizma Arapa.**

Historijska je neprolazna zasluga sv. Bonaventure, da je kanalizirao u tok augustinske tradicije ovu struju, sklonu panteizmu, isto onako kao što je serafinski Otac kanalizirao u tok ortodoksnog katolicizma sve struje sklone heriziji raznih propagatora apsolutnog siromaštva, albigeza, valdeza i dr. koji su se borili za tobožnju reformu Crkve i Klera, ali pod antipapinskom zastavom protiv Hijerarhije.

Franjo i Bonaventura, Otac i Sin, dva su krila jedne te iste znanost, ali je zato znanost, prije preko Aleksandra Halsekoga, a onda preko Bonaventure doletjela u susret franjevačkom pokretu. S Bonaventurom je svršilo u Serafinskom Redu doba Franjine poezije, a nastupio je period zrele refleksije. On je tvrdio, da se je Franjevački Red razvijao i napredovao, isto kao što se je razvijala i napredovala sv. Crkva u svojim počecima: ona je u svom razvoju pokazivala jedan stalni dokaz svoga svrhunaravnog podrijetla. Stoga ne stoji tvrdnja **da je Pariz porušio Asiz, kao što je jadikovao bl. Egidij; ili kao što je, bijesan, pjevao Jacopone da Todi. Pariz je postao asiska kolonija. Pariz je značio jedno sjajno postignuće, a ne jednu apostaziju od Franjinih ideala.**

Iz onog što smo rekli, možemo s pravom zaključiti: **Sv. Bonaventura bio je svijesna misao sv. Franje.** On je zanosno unio Franjine ideje u mnogo šire područje života. Originalnost Bonaventurine koncepcije o znanju blista u funkciji i fuziji njegova **prirodnog zvanja za studijem sa zvanjem za svetošću.** On je ljubio Boga i ljubio je knjige, studij i znanje. Ali, kako je Božja ljubav ekskluzivna, sv. Bonaventura je **ljubio studij u Bogu i za Boga,** pa je svoju ljudsku želju za znanjem ne samo stavljao u službu Božiju, već je **otkrivao Boga u znanosti, kao što Ga je Franjo otkrivao u prirodi i intuirao u svemiru.** Pri tom otkriću vodilo ga je uprav bistro franjevačko oko, koje je u njemu bilo pronicavije nego u neke njegove subraće spiritualaonog stoljeća, od kojih su neki, zacijelo, bili sveti, ali ne i osobito inteligentni.

VADEMECUM FRANJEVAČKE FILOZOFIJE I TEOLOGIJE

Glavno djelašce, u kojem je Bonaventura zauvijek definirao franjevački odnos prema studiju i znanju, jest **»De reductione artium in Theologiam«.** To je pravi **»Discours sur la methode«** franjevačke ideologije, veli o. Gemelli. Bonaventura u tom djelašcu od dvadesetak stranica otkrio je metodu, s pomoću koje otkrivamo Boga u znanosti. Njegov je temeljni stopostotno franjevački princip, jasno izražen u ovoj tezi **»Omnes cognitiones famulantur Theologiae.«:** Sve znanje služi Teologiji.

Ovaj teološki stav Bonaventure s obzirom **na sve znanosti za loše racionaliste** zvučio je **kao kapitulacija razuma pred Objavom, kao negacija autonomije znanja presvetim znanjem, pa je za njih ovo djelašce prototip i jezgra tobožnjeg sredovječnog opskuratnizma. Naprotiv je skroz drukčije. Naš Serafinski Nadučitelj svodi sve znanosti na Teologiju, da Božanstvo sve znanosti posveti, dok Ga one razumnim stvorovima otkrivaju i pokazuju.**

Sv. Bonaventura uči: ima šest znanstvenih disciplina ili umnih prosvjetljenja. One odgovaraju šest dana stvaranja: Sve te znanstvene discipline, osim svoga vlastitog znanstvenog sadržaja, simbolički uključuju tri istine Sv. Pisma: **Vječni porod od Oca i vremenito Utjelovljenje Krista po Duhu Svetom u Djevici Majci, red življenja i ujedinjenje duše s Bogom, ili kraće: Vjeru, akciju i posljednju svrhu jedne i druge.**

Misao našeg Serafinskog Nadučitelja možemo sintetizarati u pet točaka:

1. Znanosti podsjećaju na otajstvo Utjelovljenja, jer kao što je Riječ Tijelo postala, tako misao postaje vidljiva u djelu umjetnika i učenjaka.

2. Znanosti opominju na dobar život, jer, kao što umjetnik teži da učini dobro djelo, lijepo, korisno i stalno, da na taj način ono postane intelektualnoj eliti drago i ugodno: tako sudjeluju tri uvjeta za dobar život: znanje, htijenje, i ustrajnost.

3. Znanosti uče ujedinjenje duše s Bogom, jer, kako umjetnik živi, uživa i diči se sa svojim djelom, tako Bog uživa, naslađuje se i ljubi dušu, koju je stvorio.

4. Racionalna filizofija ili retorika podsjećaju na otajstvo Utjelovljenja. Kao što je Logos, Verbum Patris, postao TIJELO, tako misao u glavama filozofa i govornika utjelovljuje se u riječ, pisanu ili izrečenu. Filozofija i retorika uče dobar život. Svaka filozofska propozicija i svaki govor govornika moraju posjedovati — istinu, dosljednost i skladnost, tako isto svaki naš humani čin mora imati — mjeru, ljepotu i red.

5. Filozofija i retorika pokazuju i ujedinjenje duše s Bogom, jer nama tuđa riječ nešto izražava, poučava nas i ganjiva, ne radi njezine unutarnje uvjerljivosti nego radi nutarnje snage naše duše, koja joj snaga dolazi od ONOGA jedinog pravog UČITELJA »koji ima katedru na nebu, a govori u intimnosti srca.« Drugim riječima: Toilko shvaćamo, koliko smo ujedinjeni s Bogom, a ujedinjenje govornika sa slušacima samo je blijeda slika ujedinjenja naše duše s Bogom.

Da naš divni Serafinski Naдučitelj ne bude razdijelio znanost na šest skupina, nego na šesdeset i šest, on bi jednako u svima njima našao analogiju s LOGOSOM, s aktivnošću i sa svrhom života.

Mi se pitamo: Zar je ovo Bonaventurino analitičko umovanje i teološko promatranje svih znanosti samo kabalistička igranija sredovječnog simbolizma? Ne! Tu je nešto mnogo dubljega. Bonaventura je dubokoumno **otkrio jedinstvo i etičnost znanja,** u smislu čiste trascendencije, **ukoliko izviru od Boga, koji je u znanostima prisutan kao i u svim stvorovima.**

Sv. Bonaventura uči: **Znanosti vode k Bogu, kao i čitav svemir. Franjo je vidio u prirodi i adorirao je Boga, a Bonaventura Ga je u znanostima vidio i adorirao.** Oni se ne isključuju: oni se upotpunjuju.

Posljedica je ove Bonaventurine sinteze, koja pretječe i pobjeđuje moderne isprazne panteističke i imanentističke napore — **divna harmonija, savršena fuzija između znanosti i vjere, jer se korijen jedinstva svih znanosti nalazi u VJEČNOJ RIJEČI — u KRISTU, LOGOSU, svjetlu svkog čovjeka, koji dolazi na ovaj svijet.**

Stoga je Bonaventura logički, uvjereno i uvjerljivo zaključio: **»Omnes cognitiones famulantur THEOLOGIAE.«**

...Ovo je teološki totalitarizam, ovo je augustinsko-bonaventurijanska teorija iluminacije, najsmionoja katolička filozofsko-teološka teza, koja serafinskim žarom brani suverena prava Stvoritelja nad stvorovima. Ova nauka ne ruši ograde između prirode i nadprirode. Jednako je daleko od imanentističkog panteizma i pretjeranog ontologizma. Bonaventura kao glasnogovornik Božji kliče: **Bog je prisutan svugdje: u prirodi i znanosti, Ali odmah upozorava on: Priroda i znanosti nijesu bogovi: Oni su zrcalo; oni su Božji glasnici; oni su vječna poezija mudrosti i dobrote.**

* * *

KRISTOCENTRIZAM je ponosno i veliko otkriće franjevačkog genija. S. Bonaventura je naš SERAFINSKI UČITELJ. U duhu svoga OCA FRANJE on je čitavom studiju i znanju udario teološki pečat. Ta franjevačka **teološka ideologija,** za sve grane filozofije i znanosti, jest značajni doprinos u riznicu teorije i prakse sv. Crkve.

Dr. o. K. Kržanić

OSVRT NA »ČASOSLOV NARODA BOŽJEGA«

Dok smo na prijevod obnovljenog Misala morali tako dugo čekati i još čekamo, pred nama je evo »srednjak« (Psaltir i Opća slavlja svetaca — Commune sanctorum) novoga hrvatskog Časoslova. S njim je došlo i obećanje da ćemo do kraja ljeta 1973. dobiti i sva četiri sveščića koja će sadržavati sva vlastita slavlja (Proprium de tempore i de sanctis). Hvala Bogu na ovom velikom daru! Hvala i onima koji su nam ga posredovali bez obzira na način kojim su to učinili. Kad je to naša BK odobrila, svi prihvatimo taj bogodani tekst u našem ruhu i po njemu zdušno slavimo Boga i posvećujemo sebe i sebi povjerene.

Upravo zato jer još nisu izišli spomenuti sveščići a, koliko se čuje, nisu ni posve pripravljeni, neka mi bude dozvoljeno da se nakon par dana listanja po novom Časoslovu osvrnem na neke stvari koje bi se možda mogle u njima dopuniti i ispraviti. Neke su manje a neke više važne, prema tome kako se na njih gleda.

Pomoćni list koji će se najviše upotrebljavati, jer donosi Ps 95 (94) i drugo što se moli kod svakog časa, ima u latinskom izvorniku na početku molitvu iz nekadanjeg brevijara »Aperi, Domine, os meum« koju pruža svima da je mogu moliti kad časoslov mole sami. Stariji je znaju napamet, mlađi je neće ni vidjeti kad im nije dan tekst.

Latinski Ordinarium časoslova ima naš prijevod (str. 3—18 sa zvjezdicom) skoro bez rubrika. Tome će svatko doskočiti kad što prije nabavi i prouči, a i kasnije češće pogleda, »Opću uredbu liturgije časova« (u izdanju KS »Novi Časoslov. Temeljni dokumenti«). Ona sadržava ne samo rubrike već pruža i vrlo lijepe teološko-liturgijske pouke o časoslovu i o pojedinim njegovim dijelovima.

U obnovljenom su časoslovu za dva glavna dnevna časa sasvim nanovo sastavljeni zazivi prije Gospodnje i završne molitve dotičnih časova. Samo zašto te »procese« kod Jutarnje nazivamo zastarjelim izrazom »Molbenica« a kod Večernje »Prošnje«? Njihovo bogatstvo preko cijele godine (ima ih oko 2000) nije samo divna škola moljenja u katoličkom duhu za sve najraznovrsnije potrebe svega svijeta nego one ujutro i navečer pružaju vrlo sadržajni poticaj za osobno razmatranje i duhovno poniranje u biblijski i liturgijski svijet. Na naš su jezik ti zazivi većinom sretno prevedeni. Unaprijed bi ipak trebalo bolje paziti da se skrbno sastavljen latinski tekst prevede što ljepše i vjernije. Vjernije nego je na pr. učinjeno kod nedjeljne Jutranje IV tjedna gdje latinski »nos inimicos et peccatores vocasti, ut cognoscamus veritatem tuam et maiestati tuae serviamus« hrvatski glasi: »ti nas nisi prezreo ni odbacio radi naših grijeha: već nas pozivlješ da tebe upoznamo, tebe ljubimo i tebi služimo« (Časoslov str. 355). Ili kod Večernje istoga dana ispuštena je zamjenica u izrazu »in tua pace« i pridjev u izrazu »ad resurrectionem sanctam«. Nisu te razlike velike, ali se dobiva utisak da prevodilac i oni koji pregledavaju njegov rad teže bespotrebnoj desakralizaciji liturgijskih tekstova. Do toga je zaključka došao i jedan naš biskup kad je pročitao ono što sam u 2. broju ovogodišnje SB iznio o prevođenju misnih molitava. — Usput: neka nitko ne rekne da

drugi narodi prevode još slobodnije. Ima slobode u prevađanju koja osiromašuje, a poneka i obogaćuje. Nijemci su npr. — dozvolom Sv. stolice — molitvu za mir poslije misnog Očenaša razdijelili u dva dijela. Prvi njezin dio govore sklopljenim rukama (što dobro dođe poslije raširenih ruku nakon često pjevane Gospodnje molitve i njezina embolizma): »Gospodin je Isus Krist rekao svojim apostolima: Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem«, a onda nastavljaju zaista kao molitvu raširenim rukama: »Ne gledaj naše grijehe ...«

»Napomene izdavača« (na posebnom letku) hrvatskog Časoslova ističu i ponavljaju: »Time će biti tiskan na hrvatskom jeziku sav obnovljeni rimski Časoslov ... Sadržajno naš »Časoslov naroda Božjega« donosi materijalno sve što ima tipsko rimsko izdanje.« Kamo sreće da je tako! Spomenut ću neke manjke. Sva četiri sveska novoga latinskog Časoslova imaju Appendix koji »Službi čitanja« (dosadašnjemu Matutinu) za sve nedjelje i svetkovine nadodaje tri starozavjetna, vrlo lijepo izabrana kantika s odužim evanđeoskim čitanjem o Isusovu uskrsnuću (tj. sve dotične izvještaje svih evanđelista), a kroz korizmu evanđeoska čitanja koja odgovaraju tom vremenu. Usto je rečeno da se prigodimice može održati i homilija o toj evanđeoskoj perikopi, kao što su upravo u tom času govorili neki crkveni naučitelji, npr. sv. Bernard. Poslije Evanđelja i eventualne homilije slijedi »Tebe Boga hvalimo« i molitva toga dana. Ako se u hrvatskom prijevodu nije došlo u susret redovničkim zajednicama koje barem u neke dane žele produžiti »Službu čitanja« tim vrijednim dodatkom, koji im nudi latinski Časoslov, trebalo bi ga pružiti župskim zajednicama koje žele svoga pokrovitelja na njegov blagdan počastiti odužim bdenjem. U Dalmaciji su u tim prigodama naveliko pjevani »Životi« koje bi bilo dobro nečim nadomjestiti. Nema boljega teksta od tih starozavjetnih kantika i od evanđeoskog čitanja s eventualnom homilijom. U svaku pak nedjelju mogli bi upravo ti ponavljani evanđeoski izvještaji o Isusovu uskrsnuću, svima koji to žele sami za sebe ili skupa s vjernicima, pomoći da još dublje dožive temeljno otajstvo naše vjere i liturgije. Stoga bi bilo poželjno da u gore spomenutim sveščićima, ili u posebnom, bude taj dodatak.

Isti latinski Appendix ima još za sve dane u tjednu »kraće zazive« koji se mogu mjesto onih prošnja koje se nalaze u svakoj Večernji novoga Časoslova. Evo ih npr. za nedjelju: »Pomolimo se Bogu koji se brine za sve. Iskrenom mu poniznošću recimo: Smiluj se, Gospodine, svojemu narodu! Čuvaj Crkvu. Štiti našega papu I. Budi u pomoći našemu biskupu I. Spasi svoj narod. Očuvaj mir. Rasvjetli one koji ne vjeruju. Vodi vođe narodâ. Pomozi siromahe. Utješi patnike. Smiluj se sirotama. Dođi u pomoć pokojnima.« Suvišno je i reći da bi ti i ostali zazivi kroz tjedan, dozvolom naše BK, lijepo pristajali u misi kao »sveopća molitva«, jer je već svima dodijalo toliko ponavljati one četiri dosada jedino odobrene. Naš bi ih novi Časoslov mogao donijeti makar na posebnom listiću.

Prijevod bi himana u »Časoslovu naroda Božjega« zasluživao poseban i mnogo duži osvrt. Saborska je liturgijska konstitucija odredila: »Neka se uzmu, ako je prikladno, i drugi himni iz bogate riznice himana« (čl. 93.). Kongregacija za bogoštolje je to

poslušala i u novome nam Časoslovu pružila barem dva puta više himana nego je imao dosadašnji brevijar. Ti su novi, zapravo skoro svi vrlo stari, himni bili najprije izdani u posebnoj knjizi već god. 1968. i zatim od raznih stručnjaka po svemu svijetu probirani i usavršavani. Nekoje od njih imamo sada u vrlo sretnom prijevodu hrvatskog Časoslova. Šteta samo da on nije donio sve koje ima latinski Časoslov, naročito one koji se uzimaju kod »Službe čitanja«, gdje ih samo za vrijeme kroz godinu manjka dvadesetak. Zlo je to veće što za taj čas hrvatski Časoslov pruža, prema Milanu Paveliću, samo one himne koji su odgovarali dosadašnjem Matutinu, tj. zapravo noćnoj molitvi koja se i dijelila na »noćnice« (nokturne). Međutim je sabor odredio: »Čas što se zove Jutrenja (Matutinum) neka u koru zadrži značaj noćne hvale, a inače neka se tako preudesi da se može obaviti u bilo koji sat dana te neka se sastoji od manje psalama i od dužih čitanja« (čl. 89c). Opće je poznato da su saborski oci željeli takvom »Službom čitanja« pružiti duhovnim osobama prikladno biblijsko i otačko gradivo za svagdanje razmatranje. Mnoge od tih osoba razmatranje ne obavljaju više ujutro rano, kao što bi bilo najprikladnije, nego iz preko dana barem pomnjivo obaviti »Službu čitanja«.

Obnovljeni je Časoslov podržao tu dozvolu II vat. sabora i za svaki je dan kroz godinu odredio poseban himan kad se »Služba čitanja« obavlja po noći ili ujutro rano, a poseban kad se obavlja preko dana. Hrvatski molilac, ako se izdavač Časoslova ne pobrine drukčije, kroz 34 tjedna ujutro, prije ili poslije podne izgovarat će u himnu toga časa i ove riječi: »Otresimo te tromosti i hitrije se dižimo... Već okrijepi nam tijelo san, iz ložnice se dižemo... Noć prekidamo pjevanjem... San napada nas, izbavi od štetnoga nas počinka... U noći tone zemlja sva... Sa postelje se dižemo za noćnog doba gluhoga... Daj svima koji noćni mir sad prekidamo pjevanjem...« (str. 5, 20, 36, 52, 68, 84 i 100). Sigurno se nadaju svi kojih se tiče da će obećani svešćići donijeti hrvatski prijevod svih himana toga časa za posebna vremena i blagdane već i tih dvadesetak novih za »Službu čitanja« kroz godinu. Isto bi se moglo očekivati i za onih sedam himana Jutarnje i sedam Večernje koje latinski Časoslov ima za II i IV tjedan kroz godinu. Kad nam je Crkva službeno otvorila svoju »bogatu riznicu himana«, nastojmo da nam je nitko opet ne zatvori. Pogotovo kad je to u najužoj vezi s preporukom sabora, »da pojedini časovi, koliko je moguće, odgovaraju pravom vremenu« (SC 88) i »Da bi se uistinu posvetio dan i da bi se časovi molili s duhovnim plodom, korisno je u moljenju časova obdržavati ono vrijeme koje približno odgovara pravom vremenu svakoga pojedinog kanonskog časa« (SC 94).

Na skoro sve gore navedeno priređivači se hrvatskog Časoslova mogu u svojem daljnjem radu barem djelomice osvrnuti. No on ima i neke propuste koje će moći otkloniti samo novo izdanje hrvatskog Časoslova. To se, prema mišljenju potpisanoga, odnosi naročito na Pavelićev prijevod himana i na prijevod psalama. Sabor je odredio: »Himni, koliko je to korisno, neka se uspostave u prvotnom obliku i neka se ukloni ili izmijeni ono što podsjeća na mitologiju ili nije u skladu s kršćanskom po-

božnosti. Neka se uzmu, ako je prikladno, i drugi himni iz bogate riznice himana« (SC 93). Tko i malo pozna crkvenu himnologiju zna kako je ta odredba opravdana. Naš poznati, teorijski i praktički, poznavalac i prevodilac himana, Milan Pavelić, napisao je u uvodnom eseju svojega prijevoda »Crkvenih himana«: »Mnogo je kriva zastoju te vrste renesansa, koja je svojim majmunisanjem klasika ubijala crkveni latinski i himne. Izgubivši smisao za svoje izvorne ljepote i zanoseći se za staru gospodsku poeziju stvarali su ti kršćanski pjesnici spolja kadšto i odveć blistave, ali prazne, bez duše. Oni su pače, ne shvativši pravo posla, i »popravili« više himana prema klasičnom metru i jeziku. Bilo je to pod Urbanom VIII u 17. vijeku, koji je, reformirajući brevijar, povjerio rad oko himana četvorici isusovaca. Oni izostaviše napose tolike sekvencije, izvedoše 952 popravka ostavivši od himana posve nepromijenjene tek neke najstarije i sve svetoga Tome. O toj se reformi dobro reklo: »Accessit latinitas et recessit pietas — latinski je uljepšan, ali je nestalo pobožnosti«. Pogrešaka je u himnima tu i tamo bilo i ima ih, no one se mogu popraviti samo u pravom duhu himna a nikako u tuđem, pa ima nade, da će se to i izvesti u budućnosti« (I. izd. str. VII—VIII). Sada je, srećom, ta budućnost nastupila i o. Pavelić bi bio najviše žalostan što su ondašnji njegov prijevod doslovno uzeli u obnovljeni hrvatski Časoslov. U tom sadašnjem izdanju ima čak, prema latinskom tipskom predlošku, propuštenih ili nadodanih čitavih kitica (npr. na str. 10 i 100). Ovo se može tim više zamjeriti jer je izdavač »Časoslova naroda Božjega« imao u rukama pismenu ponudu »Službe Božje« (upravljenu biskupima i višim redovničkim poglavarima) u kojoj na str. 1. stoji: »Na temelju toga (tj. pisma biskupa Pichlera, predsjednika NLK, od 8. travnja 1969. potpisanomu) okupljeni su prvi suradnici i posao (oko prevođenja novog Časoslova) razdijeljen. Od o. provincijala DI Stigla je dozvola da se može upotrijebiti prijevod himana od M. Pavelića. Ispravljeni su mnogi njegovi versi koji se razlikuju od prvotnoga latinskog originala«. Nitko nije bio dužan tražiti od potpisanoga da ustupi taj obavljeni posao (a rado bi ga bio stavio na raspolaganje bez odštete), ali su novi priređivači bili dužni sami obaviti taj posao, a ne na brzu ruku i bez kriterija donijeti netočan Pavelićev pirjevod sada obnovljenoga latinskog Časoslova.

Bilo bi još drugih sličnih zamjerki »Časoslovu naroda Božjega«, ali još bi tko god mogao pomisliti da iz mene govori »gelosia del mestere« (a poznato je da je SB nudila svoj prijevod bez plaće za sebe i za svoje suradnike i uz konačnu napomenu da je spremna sve račune pokazati BKJ). Stoga ću se još kratko osvrnuti na prijevod psalama kojemu će biti najviše zamjerke na terenu, naročito u krajevima gdje je narod naučan pjevati nedjeljne i blagdanske Večernje, a ponekad i Jutrenje (Matutine). Hrvatski je Časoslov uzeo prijevod psalama iz zagrebačke Biblije i trebalo bi se najprije pitati koliko su uvažene primjedbe poznatog biblicističe p. Škrinjara, iznesene u »Bogoslovskoj smotri« i kvalificiranog jezikoslovca o Kosoru u »Svescima«. O svemu tome neka sude stručnjaci, ali kod toga moraju doći do riječi ne samo »teološki i jezikoslovni stručnjaci iz svih krajeva naše do-

movine« (kako stoji u Napomenama izdavača Časoslova) nego i liturgijski pastoralci iz svih naših tako raznolikih područja i još posebno muzičari.

O prijevodu psalama u zagrebačkoj Bibliji kazao je pred svjedocima jedan koji je bitno sudjelovao na prijevodu psalama u toj Bibliji, da je sačinjen pjesnički bez obziva na recitiranje u zajednici ili na pjevanje toga teksta. Sada je nametnut za recitiranje i pjevanje upravo taj tekst. Da je BK imala svoju liturgijsku komisiju (kako ju je imenovala sada kad smo već uglavnom dobili prijevode obnovljenih liturgijskih knjiga) i da je kroz tu Komisiju, prije konačne potvrde, prošao prijevod o kome je govor, sigurno ne bi bilo toliko prigovora jeziku kakav imaju naši novi liturgijski i biblijski tekstovi. Sada je kasno jadikovati i najbolje da se duhovi smire.

Još samo riječ o vanjskoj opremi »Časoslova naroda Božjega«. Ona je za naše prilike više nego dobra. Ipak smeta što je papir previše proziran. Neka je i tu, kao kod svih gornjih redaka, dobronamjeran savjet: kod moljenja dobro je stavljati bijeli komad papira da se na stranici koju čitamo vide samo tisak druge a ne i treće stranice.

Martin Kirigin OSB

ODRŽANO PLENARNO ZASJEDANJE BISKUPSKE KONFERENCIJE

Od 10. do 14. listopada o. g. zasjedala je u Zagrebu Bisk. konferencija. Otvarajući ovo zasjedanje uoči blagdana Materinstva Majke Božje, na koji je pred deset godina započeo II vat. koncil. msgr Franjo Kuharić, nadb. zagrebački i predsjednik BK, evocirao je uspomene na taj najveći događaj u životu Katol. crkve ovoga stoljeća, te je istaknuo da u koncilskim dokumentima nalazimo putokaz da u jedinstvu istine i ljubavi vodimo koncilsku obnovu; Bisk. konferencija svojim pozitivnim pristupom problemima naše Crkve neka nastoji ukloniti, pomognuta suradnjom mnogih u njenim raznim vijećima i izvan njih, sve što bi skrenulo život Crkve s tog puta istine i ljubavi.

Na zasjedanju su, između ostalih, obrađeni slijedeći predmeti:

— Biskupi su odobrili nacrt Statuta Mješovite komisije Bisk. konferencije, Vijeća viših redovničkih poglavara i Unije viših red. poglavarica. Redovnici su izradili i prihvatili nacrt Statuta, a biskupi su ga prihvatili s malim izmjenama. Spomenuta komisija nije organ BK, nego ustanova u kojoj će biskupi s višim red. poglavarima proučavati zajednička pitanja i predlagati rješenja ustanovama koje zastupaju.

— Biskupi Jablanović i Pernek referirali su o općenitoj sakramentalnoj apsoluciji o kojoj su biskupi dali slijedeću izjavu:

Obzirom na »Norme za podjeljivanje zajedničkog odrješenja« koje je izdala Sv. Stolica BK smatra da kod nas ne postoje zasada uvjeti iz točke 3. spomenutog dokumenta, pa prema tome nema mjesta za podjeljivanje zajedničkog odriješenja.

movine« (kako stoji u Napomenama izdavača Časoslova) nego liturgijski pastoralci iz svih naših tako raznolikih područja i još posebno muzičari.

O prijevodu psalama u zagrebačkoj Bibliji kazao je pred svjedocima jedan koji je bitno sudjelovao na prijevodu psalama u toj Bibliji, da je sačinjen pjesnički bez obziva na recitiranje u zajednici ili na pjevanje toga teksta. Sada je nametnut za recitiranje i pjevanje upravo taj tekst. Da je BK imala svoju liturgijsku komisiju (kako ju je imenovala sada kad smo već uglavnom dobili prijevode obnovljenih liturgijskih knjiga) i da je kroz tu Komisiju, prije konačne potvrde, prošao prijevod o kome je govor, sigurno ne bi bilo toliko prigovora jeziku kakav imaju naši novi liturgijski i biblijski tekstovi. Sada je kasno jadikovati i najbolje da se duhovi smire.

Još samo riječ o vanjskoj opremi »Časoslova naroda Božjega«. Ona je za naše prilike više nego dobra. Ipak smeta što je papir previše proziran. Neka je i tu, kao kod svih gornjih redaka, dobronamjeran savjet: kod moljenja dobro je stavljati bijeli komad papira da se na stranici koju čitamo vide samo tisak druge a ne i treće stranice.

Martin Kirigin OSB

ODRŽANO PLENARNO ZASJEDANJE BISKUPSKE KONFERENCIJE

Od 10. do 14. listopada o. g. zasjedala je u Zagrebu Bisk. konferencija. Otvarajući ovo zasjedanje uoči blagdana Materinstva Majke Božje, na koji je pred deset godina započeo II vat. koncil. msgr Franjo Kuharić, nadb. zagrebački i predsjednik BK, evocirao je uspomene na taj najveći događaj u životu Katol. crkve ovoga stoljeća, te je istaknuo da u koncilskim dokumentima nalazimo putokaz da u jedinstvu istine i ljubavi vodimo koncilsku obnovu; Bisk. konferencija svojim pozitivnim pristupom problemima naše Crkve neka nastoji ukloniti, pomognuta suradnjom mnogih u njenim raznim vijećima i izvan njih, sve što bi skrenulo život Crkve s tog puta istine i ljubavi.

Na zasjedanju su, između ostalih, obrađeni slijedeći predmeti:

— Biskupi su odobrili nacrt Statuta Mješovite komisije Bisk. konferencije, Vijeća viših redovničkih poglavara i Unije viših red. poglavarica. Redovnici su izradili i prihvatili nacrt Statuta, a biskupi su ga prihvatili s malim izmjenama. Spomenuta komisija nije organ BK, nego ustanova u kojoj će biskupi s višim red. poglavarima proučavati zajednička pitanja i predlagati rješenja ustanovama koje zastupaju.

— Biskupi Jablanović i Pernek referirali su o općenitoj sakramentalnoj apsoluciji o kojoj su biskupi dali slijedeću izjavu:

Obzirom na »Norme za podjeljivanje zajedničkog odriješenja« koje je izdala Sv. Stolica BK smatra da kod nas ne postoje zasada uvjeti iz točke 3. spomenutog dokumenta, pa prema tome nema mjesta za podjeljivanje zajedničkog odriješenja.

U našim prilikama, naime, vjerniku ne treba dugo vremena da bi došao do svećenika i obavio individualnu ispovijed. Obaveza je individualne ispovijedi, po nauci Tridentskog sabora, kako se ističe u ovom dokumentu, iuris divini, a pripravnost svećenika da budu na raspolaganju svojoj braći koja se žele ispovijediti spada na bitnost svećeničkog služenja. Sakramenat pokore, kako se administrira u Katol. crkvi, veliki je Božji dar. Njime se ostvaruje plodnost Kristova otkupljenja, te on ostaje trajno i neophodno sredstvo kršćanskog života.

Podjeljivanje zajedničkog odrješenja u našim prilikama urodilo bi zanemarivanjem individualne ispovijedi kod vjernika, a možda bi oslabilo i svijest velike dužnosti ispovijedanja kod svećenika, te otvorilo vrata moralnom laksizmu, a upravo tome želi se suprotstaviti ovaj akt Sv. Stolice, kako to izričito stoji u njegovoj preambuli.

Mjerodavan i konačan sud o ovom donosi, kako stoji u ovom dokumentu, svaki mjesni ordinarij za svoje područje.

— Glede Centra za duhovna zvanja u Zagrebu odlučeno je da se najprije osnuje potkomisija u VBK za sjemeništa, koja bi promicala zvanja i kasnije organski prerasla u Centar za zvanja.

Msgr Pichler izvijestio je da se već tiska hrvatski Brevijar u izdanju KS — Zagreb, kao privatno, studijsko izdanje. Biskupi su privremeno odobrili za liturg. upotrebu već tiskani dio tog Brevijara, a za ostale dijelove zahtijevaju da se izrade u suradnji s Hrv. liturgijskim vijećem pri BK, kako bi novi Brevijar mogao biti odobren od Bisk. konferencije i Sv. Stolice, te tako postati priručnik za službenu molitvu Crkve. Za liturg. upotrebu nije odobrena jedna lekcija živog autora.

Da se koncilska obnova ostvaruje u nepovrijeđenosti vjere Crkve, biskupi su upozorili na obavezu i smisao propisa C. Z. o cenzuri publikacija koje raspravljaju o vjeri i ćudoređu. U tu svrhu daju slijedeću izjavu:

Biskupska konferencija upozorava na propise Crkvenog Zakonika (kn 1384—1405) prema kojima tiskane edicije, bilo to originali ili prijevodi, koje raspravljaju o stvarima vjere i ćudoređa, a izdaje ih katolički pisac ili izdavač, imaju dobiti imprimatur od biskupa, da imaju time jamstvo da je u njima izložena nauka u skladu s vjerom Crkve. Ti propisi izlaze iz naravi Objave i Crkve kojom zakonito Učiteljstvo ima odgovornost pred Bogom da čuva i promiče istinitost Božje objave. Te odgovornosti ne može se odreći ni jedan biskup i tu odgovornost shvaća u duhu vjere svaki vjernik, svaki član Crkve, bez obzira koju službu u Crkvi vrši. Imprimatur je stoga u službi istine, a istina nije protiv slobode, jer Isus kaže da će nas istina osloboditi: »Ako ustrajete u mojoj nauci, uistinu ste moji učenici; upoznat ćete istinu, a istina će vas osloboditi«. (Iv. 8, 31, 32). Sloboda je istinski ostvarena u svom najdubljem smislu kad je opredijeljena za istinu, dobrotu i ljubav. U tom smislu neka bude shvaćen zahtjev Episkopata da se pojedinci vjernici i katoličke ustanove pridržavaju tih propisa.

— Msgr Salač izvijestio je o dva ovogodišnja motuproprija Sv. Oca — MINISTERIA QUAEDAM i AD PASCENDUM. Prvi je dokinuo tonzuru i niže redove, a uveo službu čitača i akolita,

dok drugi govori o đakonatu. Biskupi su donijeli o tim službama neke odredbe za koje ih ovlašćuju spomenuti motupropriji.

— Nadb. Pogačnik, predsjednik VBK za nauk vjere, izvijestio je o odgovoru rimskog Sv. Zbora za nauk vjere na njegov upit glede casus perplexus u bračnom životu povodom diskusije koja se vodila o tome predmetu u našem tisku; konkretni se slučajevi imaju rješavati u svjetlu nauke Humanae vitae. Zatim je izvijestio o radu Vijeća nakon proljetnog zasjedanja BK. Vijeće se posebno bavilo teološkim i pastoralnim pitanjima u vezi s nerazrješivošću kršćanske ženidbe.

— Nadb. Franić, predsjednik VBK za katehizaciju, izvijestio je o radu Vijeća, posebno o Katehetskoj ljetnoj školi, koja je u srpnju o. g. okupila u Splitu oko 150 svećenika i 50 redovnica. On je izrazio zadovoljstvo s radom te škole posebno ističući da su se sve teze kretale unutar katoličke ortodoksije. Slijedeća Katehetska ljetna škola održat će se slijedećeg ljeta u Dubrovniku.

— Nadb. Čekada, predsjednik VBK za misije referirao je o svome sudjelovanju na zasjedanju Papinskog vijeća za misije, te o radu našeg VBK za misije. BK prihvatila je sarajevsku misijsku reviju RADOSNA VIJEST kao glasilo VBK za misije.

— Msgr Arnerić, predsjednik VBK za kler, prenio je biskupima prijedlog Vijeća da BK svake godine organizira duhovne vježbe i tečajeve za svećeničku duhovnost. Biskupi su povjerili Vijeću da izradi konkretne prijedloge o tom. Osim toga, Vijeće je iznijelo neke prijedloge za poboljšanje ekonomskog stanja siromašnijih svećenika. To se pitanje već rješava u dijecezama — u granicama njihovih mogućnosti.

— Nedavno provedena Svećenička anketa bit će objavljena kada bude studijski kompletirana.

— Vlč. Vl. Stanković izvijestio je o prilikama u hrv. inozemnoj pastvi. Posebno je istaknuo da je VBK za migraciju zamolilo Uniju viših red. poglavarica da u inozemnoj pastvi angažira više sestara, u prvom redu odašiljanjem grupe sestara koje bi se u Njemačkoj kvalificirale za rad u dječjim obdaništima i brinule se za djecu naših migranata. Zasad u Njemačkoj imamo 63 misionara, a do konca godine tamo će otići još 9 novih misionara.

— Zbog sve opsežnijeg rada Bisk. konferencije Tajništvu je dodijeljen i drugi tanik, dr Vjekoslav Milovan, svećenik porečko-pulske biskupije, koji će se baviti pastoralno-sociološkim istraživanjima u nas i voditi pastoralne poslove Tajništva BK.

— Predloženi su naši konzultori za Papinsku komisiju za reviziju Kodeksa kan. prava ist. crkvi.

— Osnovano je VBK za crkv. arhive, knjižnice i muzeje, te posebna komisija od pet članova za te ustanove. U predsjedništvo Vijeća izabrani su biskupi Nežić, Lenič i Gugić.

— Vlč. Vl. Stanković izabran je za našeg delegata u Međunarodno katol. vijeće za migraciju, Ženeva.

— Odobren je Poslovnik BK. Između ostaloga on određuje da ubuduće proljetna zasjedanja BK počinju u prvi utorak iza druge uskrsne nedjelje (Bijele nedjelje), a jesenska u drugi utorak mjeseca listopada.

— Odobren je Statut Hrv. liturg. vijeća, te je odmah izabrano za to Vijeće sedam članova iz raznih krajeva naše zemlje.

— Na poziv XL Međunarodnog euharistijskog kongresa u Melbourneu, Australija, koji će se održati slijedeće godine 18. do 25. veljače, odlučeno je da će na Kongresu Bisk. konferenciju predstavljati biskupi Arnerić i Lenič, koje su tamo inače pozvali naši tamošnji vjernici. Ako koji od vjernika ili svećenika želi sudjelovati na Kongresu, neka se prijavi Tajništvu BK, kako bi se organiziralo zajedničko hodočašće.

— Na prijedlog msgr Oblaka, predsjednika VBK za migraciju, odobreni su članovi Odbora pri BK za pastorizaciju turista.

— Načelno je odlučeno da se registriraju spomenici katol. kulture u nas. To je povjereno Vijeću za crkv. arhive, knjižnice i muzeje.

— Zaključeno je da se zamoli Sv. Stolicu kako bismo blagdan Sv. Ćirila i Metoda mogli slaviti 5. srpnja, kao do sada, a ne 14. veljače, kako bi trebalo po novom crkv. kalendaru.

— Na temelju čl. 165. pastoralne instrukcije COMMUNIO ET PROGRESSIO, kojom se biskupima određuje da moraju promicati katol. tisak i budno bdjeti nad njim, imenovan je za tu svrhu posebni odbor od četiri biskupa, po jedan iz svake naše metropolije (Pavlišić, Salač, Pernek i Žanić).

— Odlučeno je da se na slijedećem plenarnom zasjedanju obrade i slijedeće teme:

a) Uz suradnju stručnjaka razmotrit će se sadašnje stanje na području dogmatske, biblijske i moralne teološke nauke.

b) Doktrinalni aspekt sakramenta krštenja. Referate će pripremiti VBK za nauk vjere, dok će VBK za kler pripremiti dva slijedeća referata:

c) Pastoralni aspekt sakramenta krštenja.

d) Svećenička duhovnost za naše vrijeme.

Stručnjaci — referenti i koreferenti — osobno će prezentirati gornje teme na zasjedanju Bisk. konferencije.

Zasjedanje BK završeno je u subotu, 14. listopada o. g.

U Zagrebu, 14. listopada 1972.

PREDSJEDNIŠTVO BK

OPASKE NA OGLAS O MOJOJ KNJIZI

»KATOLIČKA CRKVA NA BIOKOVSKO-NERETVANSKOM PODRUČJU U DOBA TURSKE VLADAVINE (Zagreb, 1972), KOJI JE IZIŠAO U »VJESNIKU NADBISKUPIJE SPLITSKO-MAKARSKE, Split, 1972, broj 4, str. 66.

U navedenom oglasu ima više tvrdnja koje ne odgovaraju istini, pa sam smatrao potrebnim da 28. rujna t. g. Nadbiskupskom ordinarijatu Split pošaljem moje Opaske sa zamolbom da ih u narednom broju istoga časopisa objavi radi pravilnog obavještenja naše crkvene javnosti, a u prvom redu braće svećenika i redovnika, oso-

— Odobren je Statut Hrv. liturg. vijeća, te je odmah izabrano za to Vijeće sedam članova iz raznih krajeva naše zemlje.

— Na poziv XL Međunarodnog euharistijskog kongresa u Melbourneu, Australija, koji će se održati slijedeće godine 18. do 25. veljače, odlučeno je da će na Kongresu Bisk. konferenciju predstavljati biskupi Arnerić i Lenič, koje su tamo inače pozvali naši tamošnji vjernici. Ako koji od vjernika ili svećenika želi sudjelovati na Kongresu, neka se prijavi Tajništvu BK, kako bi se organiziralo zajedničko hodočašće.

— Na prijedlog msgr Oblaka, predsjednika VBK za migraciju, odobreni su članovi Odbora pri BK za pastorizaciju turista.

— Načelno je odlučeno da se registriraju spomenici katol. kulture u nas. To je povjereno Vijeću za crkv. arhive, knjižnice i muzeje.

— Zaključeno je da se zamoli Sv. Stolicu kako bismo blagdan Sv. Ćirila i Metoda mogli slaviti 5. srpnja, kao do sada, a ne 14. veljače, kako bi trebalo po novom crkv. kalendaru.

— Na temelju čl. 165. pastoralne instrukcije COMMUNIO ET PROGRESSIO, kojom se biskupima određuje da moraju promicati katol. tisak i budno bdjeti nad njim, imenovan je za tu svrhu posebni odbor od četiri biskupa, po jedan iz svake naše metropolije (Pavlišić, Salač, Pernek i Žanić).

— Odlučeno je da se na slijedećem plenarnom zasjedanju obrade i slijedeće teme:

a) Uz suradnju stručnjaka razmotrit će se sadašnje stanje na području dogmatske, biblijske i moralne teološke nauke.

b) Doktrinalni aspekt sakramenta krštenja. Referate će pripremiti VBK za nauk vjere, dok će VBK za kler pripremiti dva slijedeća referata:

c) Pastoralni aspekt sakramenta krštenja.

d) Svećenička duhovnost za naše vrijeme.

Stručnjaci — referenti i koreferenti — osobno će prezentirati gornje teme na zasjedanju Bisk. konferencije.

Zasjedanje BK završeno je u subotu, 14. listopada o. g.

U Zagrebu, 14. listopada 1972.

PREDSJEDNIŠTVO BK

OPASKE NA OGLAS O MOJOJ KNJIZI

»KATOLIČKA CRKVA NA BIOKOVSKO-NERETVANSKOM PODRUČJU U DOBA TURSKE VLADAVINE (Zagreb, 1972), KOJI JE IZIŠAO U »VJESNIKU NADBISKUPIJE SPLITSKO-MAKARSKE, Split, 1972, broj 4, str. 66.

U navedenom oglasu ima više tvrdnja koje ne odgovaraju istini, pa sam smatrao potrebnim da 28. rujna t. g. Nadbiskupskom ordinarijatu Split pošaljem moje Opaske sa zamolbom da ih u narednom broju istoga časopisa objavi radi pravilnog obavještenja naše crkvene javnosti, a u prvom redu braće svećenika i redovnika, oso-

bito župnika splitsko-makarske nadbiskupije koji su prvotni potencijalni interesanti moje knjige. Međutim je isti Nadbiskupski ordinarijat svojim dopisom od 4. X 1972. broj 2240/72. odbio da u Vjesniku nadbiskupije splitsko-makarske objavi moje Opaske, pa sam prisiljen da ih donesem u našemu svećeničkom časopisu Službi Božjoj.

1. »Knjiga je zapravo teza koju je auktor obranio, da postigne doktorat na Papinskom bogosl. fakultetu u Zagrebu« . . .

— Moja doktorska radnja ima naslov »Franjevci na Biokovsko-neretvanskom području u doba turske vladavine« i pod tim je naslovom ciklostilom objavljen izvadak iste radnje (Zagreb, 1968), a moja »Katolička crkva« nije doktorska radnja nego djelo za sebe.

2. »Napisana je . . . na temelju arhivske građe, koja se nalazi u franjevačkim samostanima u Zaostrogu, Makarskoj, Živogošću i Omišu. Arhivska građa, koja se nalazi u nadbiskupskom arhivu u Splitu i u drugim našim i svjetskim arhivima, na pr. u Veneciji i drugdje, nije upotrebljena.«

— Osim arhivske građe iz spomenuta četiri samostana upotrebljena je također i arhivska građa iz četiri druga samostana, sedam župa i četiri državna arhiva u Domovini, i to: Imotski, Sumartin, Šibenik (Sv. Lovre), Visovac, Brela, Dobranje Neretvansko, Podaca, Proložac, Rogoznica, Sućuraj, Tučepi, Historijski arhiv JAZU Zagreb, Arhiv Hrvatske Zagreb, Historijski arhiv Dubrovnik i Historijski arhiv Zadar (vidi str. XVI). Osim toga sam pribavio i iskoristio sto i jednu fotografiju iz dva svjetska arhiva: Kongregacije Propaganda fide iz Rima (v. skraćenice L 1 i L 2, str. XX, itd.) i Archivio di stato iz Venecije (str. 87, 97). Svega, dakle, 21 arhiv. (Pregledao sam i još toliko drugih arhiva, ali u njima za tursko doba, tj. okruglo od 1500—1700. god., i Biokovsko-neretvansko područje nisam našao ništa).

Što se tiče Nadbiskupskog arhiva u Splitu, njega sam već 1947. i više puta kasnije pokušao iskoristiti, ali uzalud, jer je sve donedavno u staroj bombardiranoj biskupskoj palači u Splitu bio fizički nepristupačan. To može posvjedočiti i vlč. don Marin Deman. Danas smatram da to, ipak, nije velika šteta za moju knjigu, koja se bavi makarskom biskupijom u 16. i 17. stoljeću, a za koju sam imao na raspolaganju 800 turskih dosada nepoznatih dokumenata, dok sumnjam da bih u navedenom arhivu išta mogao naći o makarskoj biskupiji za isto razdoblje. Znam da je taj arhiv bogat građom o makarskoj biskupiji u 18. i 19. stoljeću, ali se time ne bavi moja knjiga.

3. »Knjiga ispada jednostrana, previše franjevački obojena.«

— Ako je u tursko doba na Biokovsko-neretvanskom području bilo najmanje 50 franjevaca, a najviše 5 svjetovnih svećenika (str. 129 i 141) s biskupom na čelu, znači da je ovih zadnjih tada bilo 10%. U glavnom tekstu moje knjige (1—267), tj. na okruglo 260 stranica ja sam »nefranjevačkim temama« biskupije i svjetovnog svećenstva posvetio izričito 62 stranice (7—14, 31—82, 141—142), što znači 23% teksta. Dakle, 13% više negoli zahtijeva brojčana zastupljenost. Da li je onda knjiga jednostrana? Ako se čini da je previše »franjevački obojena«, onda treba znati da su u ono doba franjevci na području makarske biskupije imali četiri samostana, dva

prebivališta i sve župe osim tri (Brela, Podgora i Zagvozd), te da su sačinjavali preko 90% svećenstva makarske biskupije. Najposlije kroz dvjesta godina turske vladavine svi su makarski administratori i biskupi bili također franjevci. Tek nakon što je došla sloboda, makarskim biskupima postaju nefranjevci.

4. »Likovi svećenika nefranjevaca, osobito glagoljaša i makarskih biskupa, ocrtani su posve jednostrano.«

— U mojoj knjizi uopće nisu ocrtani nikakovi »likovi« ni franjevaca, ni »nefranjevaca«, pa ni glagoljaša, jer za crtanje njihovih likova nisam našao potrebitih vrela, a povijest se ne može pisati iz same mašte. Ako se, pak, uopće može govoriti o crtanju likova, onda su u mojoj knjizi opisani i ocrtani samo četiri makarska biskupa: fra Bartul Kačić-Žarković (1570—1645), fra Petar Kačić (1600—1660), fra Marijan Lišnjić (1609—1686) i Nikola Bijanković (1645—1730). Njihovi se likovi, kao i svakoga čovjeka, zrcale u njihovim djelima. A ono što sam o djelima tih četvorice prelata posebno napisao (62—64, 68—70, 73—74, 77—78) ne baca na njih nikakovo ružno svjetlo. Dapače, iz navedenog teksta proizlazi, da su sva četvorica u ono teško doba bili u prvom redu izvanredni pastoralni radnici, koji nisu zaboravili ni brigu za vremenito dobro svoga puka, a ostavili su i nekakovih tragova na kulturnom polju. Ali, nismo u 18. st. da bismo u znanstvenim knjigama olako pjevali hvalospjeve mudrosti i svetosti bilo kome, pa ni biskupima.

5. »I sami svijetli lik sluge Božjega NIKOLE BJANKOVIĆA preuzet iz doktorske teze fra M. Mikulića, teško je iskrivljen uslijed nedokazanih tvrdnja o. Mikulića.«

— Mikulićevu knjigu na latinskom jeziku (Rim 1964), za koju su dali Nihil obstat dva profesora Papinskog sveučilišta ANTONIANUM u Rimu, a Imprimatur rimski provikar kardinal Traglia, cijelu sam pozorno pročitao, pa sam se uvjerio da je pisac pravilno ocrtao lik biskupa Bijankovića, jer je radio na temelju prvih suvremenih vrela. Ukoliko netko misli da Mikulićeve tvrdnje nisu dokazane, neka ih pobije u novom djelu. Zadnju alineju u mojoj sažetoj biografiji o Bijankoviću (79) nisam preuzeo od Mikulića ni od bilo koga, nego je ona moje osobno uvjerenje, jer sam vlastitim očima čitao navedenu arhivsku dokumentaciju. Uostalom to sam napisao i zato, jer me na to sili i kanon 2023.

6. »Željeli bismo da naši povjesničari i dalje nastave širom upotrebom izvora i, prema tome većom kritičnošću, obrađivati to i druga razdoblja domaće crkvene povijesti.«

— To je i moja želja. Ali sastavljač oglasa time ujedno kaže da u mojoj knjizi nisam upotrebio dovoljno povijesnih vrela i da u njihovu obrađivanju nisam bio kritičan. Što se tiče upotrebe vrela, uvjeren sam da sam ih za moje djelo upotrebio više negoli sam bio dužan. To se vidi iz ovih činjenica:

a) Uz mnogo muke i troška dao sam prevesti 800 dokumenata s turskog jezika. I oni su prvi put upotrebljeni u mojoj knjizi, i upravo zbog njihova sadržaja ona je novost u hrvatskoj historiografiji.

b) Pročitao sam i iskoristio na stotine i tisuće stranica, pisanih bilo hrvatskom ćirilicom (bosančicom), bilo latinski, talijanski ili hrvatskom latinicom u crkvenim i državnim arhivima.

c) Upotrebio sam oko 300 tiskanih djela, tj. mnogo više negoli sam donio u popisu bibliografije.

d) Do jednu knjigu u bibliotekama samostana Zaostroga, Živogošća, Omiša i Imotskog, a dobroga dijela i u Makarskoj, uzeo sam u ruke i pomno je pregledao tražeći možebitne bilješke na njoj.

e) Četrdeset sam dana 1962. proveo u Bosni (Sarajevo, Visoko, Fojnica, Kr. Sutjeska) tražeći našu orijentalnu literaturu da što bolje upoznam tursko doba kod nas.

f) Propješačio sam čitavu makarsku biskupiju uzduž i poprijeko, i to ne samo jedanput, ispitujući crkve, župske arhive, groblja, utvrde, natpise. Triput sam se pješice penjao na vrh Biokova (1762 m) radi one stare crkvice iz turskih vremena.

g) Osobno sam — uz pomoć imotskih fratara — iskopavao ostatke samostana na otoku Prološkog blata i dvaput istraživao Osinj.

h) Napisao sam stotine pisama konzultirajući stručnjake u Splitu, Dubrovniku, Sarajevu, Beogradu, Novom Sadu, Rimu i drugdje.

i) Najposlije sam radi iste svrhe otvarao i grobove makarskih biskupa iz turskog doba...

Da li je ta i takova građa dovoljna, i da li sam je doista kritički upotrebio za onih 365 stranica moje knjige — to neka sude nepristrani stručnjaci u recenzijama i kritikama sine ira et studio.

— — —

Danas neki na sva usta govore: »Glagoljaši, glagoljaši!«... Možda njihovu ulogu u povijesti Crkve u hrvatskim zemljama više cijenim ja negoli oni. Međutim, što mi zapravo sigurno znamo o njima, osobito u 16. i 17. st. pod Turcima? Veoma malo. Oni tek trebaju da dobiju jednoga svoga povjesničara koji će ih temeljito obraditi kao što je, na pr., dr don Ivan Ostojić obradio naše benediktince. Ali, povjesničara naših glagoljaša još nemamo!

Što se mene tiče, u mojoj knjizi za moje područje i vrijeme nisam o glagoljašima ništa propustio što sam našao u vrelima. I što sam o njima napisao ne baca nikakovo loše svijetlo na njih.

Ono, pak, što sam na str. 142. donio o pitanju njihove jurisdikcije to je samo jedno zanimljivo mišljenje, koje se 1940. pojavilo u jednoj ozbiljnoj doktorskoj radnji na latinskom jeziku, koju je malo tko pročitao u domovini. Iznio sam to tuđe mišljenje kao mišljenje, a da nisam kazao svoje. Neka povjesničari prava imadu što raspravljati.

Jedan mi naš akademik piše da je moja »Kat. crkva« »sadržajna, korisna za našu znanost i lijepo opremljena knjiga«; jedan sveučilišni profesor da sam knjigom »zadužio hrvatsku povijest«; jedan crkveni povjesničar, učenik Gregoriane, da je »posebno vrijedno ono o povijesti biskupije i odnosima prema Turcima«, dok neki drugi profesor piše da je moja knjiga »mala enciklopedija« o malo poznatom vremenu i prostoru... Stoga je zanimljivo da se auktoru navedenog osvrta u Vjesniku nadbiskupije splitsko-makarske moja knjiga čini jednostrana, previše franjevački obojena i uopće nedovoljno kritična.

Dr fra Karlo Jurišić, ofm

DOPISI UREDNIŠTVU

Ovaj osvrt objavljujemo, premda se s njim u cjelini ne slažemo, uz opasku:

Nema sumnje da »USPOSTAVA REDOVITE HIJERARHIJE« služi za napredak Crkve, ali ako je ta hijerarhija neljudski postupala prema ljudima koji su kroz vjekove bili oslonac Crkve, očito je da to nije bilo s Božje strane. Prema tome ovdje inkriminirana tvrdnja »Ovo u svom korjenu nije moglo biti bez vraga« može biti sasvim istinita.

Urednik

UREDNIŠTVU »SLUŽBE BOŽJE«
M A K A R S K A

OSVRT NA OSVRT

U »SB« br. 2/1972. na str. 141—142. hercegovački franjevac Dr Fra Viktor Nuić osvrnuo se na sadržaj mog pisma, koje sam prošle godine bio poslao samo za Urednika »SB«, a on ga objavio u štampi bez moje nakane. Taj Nuićev osvrt samo je izvještačeno nadmudrivanje i ruganje. On nastoji pobiti moje tvrdnje jednim citatom iz franj. glasila »Mir i Dobro« iz br. 8/1968. str. 3.

Na ruganje se ne osvrćem! Ja ću u ovom kratkom osvrtu iz istog glasila iznijeti druge citate, koji će u potpunosti potvrditi moje pisanje i pobiti citat, koji je protiv mene iznio Dr Nuić.

Hercegovački franjevac fra Žarko Ilić na provinc. kongresu u samostanu na Humcu 3. srpnja 1969. pred stotinjak franjevaca u svom referatu ustvrdio je: »... stablo naše vjere ne doživi punog procvata. Lišće njegovo ,savenu, a pupoljci mu prestaše bujati... Crv, koji se razvio u njemu, istroši njegovu snagu... Davno se zametnuo taj crv. I tek je Bosna počela zaboravljati krvarenje od njegova nemilosrdnoga izjedanja, on je već u srcu Hercegovine i siše sok njezine životne snage... To je počelo prije ravno 88 godina« (Vidi »Mir i Dobro«, br. 5/1969. str. 215).

Zatim nastavlja: »Ono, što se desilo i dešava u Hercegovini, sigurno je najjači udarac vjeri našega naroda od njezina postanka. Svi dosadašnji udarci dolazili su izvana. I od njih se mogla oporavljati. A ovo je sad iznutra: rak. Uzrok sadašnjeg stanja, kako se neka braća izraziše, »istočni grijeh«, iz koga je sve ovo izišlo, tijesno je povezano s onim, što se zove ,USPOSTAVA REDOVITE HIJERARHIJE U BOSNI I HERCEGOVINI...' Stoga sam sklon mišljenju, ovo u svom korjenu nije moglo biti bez vraga.« (Vidi »Mir i Dobro« br. 5/1969. str. 221).

»Prvi franjevac Hercegovine« — (služim se rječima Dra Nuića) to je sve čuo i odobrio i još je dodao u vezi s kažnjenim franjevcima, koji bez jurisdikcije i kanonske misije upravljaju župama prkoseći i biskupu i crkvenim zakonima: »Ja sam se usudio napisati BKJ, a napisat ću to i Kongregaciji i Apostolskom Delegatu, da su kazne, kojima je kažnjen naš narod i naša braća, i NENORMALNE i NEMORALNE« (»Mir i Dobro«, isti broj, str. 231—232).

»A vi, kažnjena braćo, ako vas i sav svijet osudi, znajte, da vaš ja ne osuđujem« (str. 233).

Sve su ove riječi izrečene u prisutnosti Dra Nuića, a ima ih i na svom stolu u navedenom glasilu »Mir i Dobro«.

Što se tiče mog razgovora sa švicarskim franjevcem P. Martinom Fisterom dodajem: Na moje pismo od 28. travnja t. g. — da se razjasnimo — nije mi Pater do danas odgovorio! On je u samostanu u Mostaru saznao za problem župa u Hercegovini. Kao što se k meni dovezao u svom autu, a mladi franjevac iz Mostara u svom ga autu dopratio, tako je P. Fister u pratnji posjetio i Š. Brijeg i Grude i druga mjesta. Na Š. Brijegu rekao mu je stariji franjevac: Biskup nam otimlje župe... U Grudama je Švicarac preko tumača upitao neke Gruđane: Hoćete li mene primiti za župnika? — Dobio je odgovor: Ako ste franjevac, možete ostati kao naš župnik! Na to se P. Fister nasmijao.

Kad sam pred P. Fisterom izrazio svoje čuđenje, da naši franjevci dragovoljno ne predaju neke župe dijec. kleru prema odredbi Svete Stolice, on je odgovorio: Jer gube prihode, koji su im potrebni za školovanje franj. đaka! Dodao sam, da naši franjevci nisu tako siromašni, jer oni pastoriziraju više od 2/3 (zapravo 80%) vjernika na području mostarsko-duvanjske biskupije, a dobivaju nešto iz inozemstva, odgovorio je: Znam da dobivaju nešto od svojih iz USA... P. Fister ne krije svoje simpatije prema hercegovačkim franjevcima, što mu ja ne zamjeram, ali smo se složili u mišljenju, da bi oni trebali pokazati više ljubavi prema dijec. svećenicima, koji rade u istom narodu za iste ideale!

Neka Dr fra Viktor Nuić s ostalom braćom franjevcima poradi u duhu gesla »Mir i Dobro«, pa će među nama biti mir i bit će nam svima dobro!

Uredništvu zahvaljujem na uvrštenju ovog osvrta!

Drežnica kod Mostara, 16. svibnja 1972.

Dr Srećko Bošnjak,
svećenik mostarske biskupije

— — —

Imotski, 2. X 1972.

Poštovani Uredniče!

U Vašoj reviji »Služba Božja« br. 3. 1972, na str. 200. izašla je kratka ocjena mojih radova u žup. crkvi u Kaštel Kambelovcu i Kostanjama iz pera Frane Mihanovića. O mojem radu u kambelovačkoj crkvi on piše doslovno: »Župska crkva u Kaštel Kmabelovcu (Solinski dekant) oslikana je i obojena prije petnaestak godina uljnom tehnikom. Slike, medaljoni, figurativne i simbolične smještene su pod sam strop vrlo visoke crkve (oko 10m). One su po zamisli, sad već pokojnog, župnika Kažimira Sinovčića i slikara Nikole Samarđije treble biti kateheze u slici. Međutim, zbog nepovoljne pozicije i slabih izražajnih kvaliteta slika, zamisao nije u popunosti uspjela.« O slikanju crkve u Kostanjama on piše: »I u Kostanjima (Poljički dekant) vide se

tragovi takvih slabih pokušaja oslikavanja. Iznad triumfalnog luka vidimo trnje, grožđe, kalež, zrake i golubice. Simbolični crtež, rad Nikole Samarđije, je odveč razvučen. Doima se vrlo sladunjavo - prava nadriumjetnost.«

Čudim se pošt. Uredniče da ste mogli štampati ovakve smione tvrdnje gosp. Mihanovića. Ne znam gdje je on završio i specijalizirao umjetnost da može dijeliti ovako apodiktične tvrdnje i sudove. On podlaže svojem »priznatom« umjetničkom sudu npr. umjetnika gosp. Bruna Bulića u sinjskoj crkvi kad tvrdi: »Ima vrijednih umjetničkih ostvarenja, premda to za plafonsku sliku Gospinog uznesenja ne bih mogao reći.«

Posjedujem originalno pismo crkovinarstva iz Kaštel Kambelovca koje mi je upućeno 5. XII 1957. nakon dovršenja mojih radova u toj crkvi. Tu stoji doslovno: »Vi ste izveli bojadisanje čitave ove župske crkve u toku prošle godine 1955. Vi ste to izveli tako savjesnim radom i temeljitom tehnikom, savršenim osjećajem za boju i mjeru i — što je najvažnije — tako pobožnim žarom vjernika, da između one blistave ljepote, svježine sklada, ukrasa, i slika svaki kršćanin — kako je za sebe zapisao jedan strani biskup »ostane iznenađen« (O. Celestin Bezmalinović, pom. biskup hvarski 20. I 1957) i osjeti se kao »osvježen, preporođen« prema riječima naših stručnjaka za umjetnost crkvenu (Dr Lovre Katić, Dr Ivo Delale). Nije li onda s punim pravom napisao u župski spomenar nedavni posjetilac, slikar — amater, o ovoj bojadisanoj crkvi: »Modernom čovjeku koji traži svijetla, njezina skladna intonacija puna topline, blagoće i nježnosti ispunja dušu anđeoskim mirom i utjehom.« (Don Petar Kovačić, K. Kambelovac, 28. XI 1957). Koliko se sjećam vel. Kovačić bio je u ono vrijeme službeni član biskupskog odbora za umjetnost.

Oslanjajući se na Vaše svećeničko poštenje šaljem Vam ove moje primjedbe s nadom da ćete ih uvrstiti u Vaš cijenjeni list.

Sa Štovanjem
Nikola Samarđija

U broju 3/72 »Službe Božje«

ISPRAVITI TEHNIČKU GREŠKU TISKARE!

Na stranici 211. neposredno poslije zadnje rečenice: **»Nema više monumentalnosti u klasičnom smislu riječi«** dolazi tekst sa stranice 212. (pri kraju) i 213: »Sve je to rezultat maksimalnog posvećivanja pažnje ... pa tako i sakralno u svjetlu estetskih pravila«.

Na stranici 186. osmi redak odozgo umjesto imena ing. Vlado Gotovac treba da stoji ing. **FRANO** GOTOVAC.

Dr fra Karlo Jurišić, KATOLIČKA CRKVA NA BIOKOVSKO-NERETVANSKOM PODRUČJU U DOBA TURSKE VLADAVINE, »Analecta Croatica Christiana« 3, izdala KRŠĆANSKA SADAŠNJOST, Zagreb (Marulićev trg 14), tisak Tiskarsko-izdavačkog zavoda »ZRINSKI«, Čakovec, 1972; stranica 365 (XX + 309 + 36 str. papira za umjetnički tisak); plastificirani plavi ovitak s ilustracijom; piteks-korice; oprema V. Rozijan.

Knjiga je autorovo životno djelo, rađeno najvećim dijelom na temelju dosada nepoznatih vrela iz dvadesetak domaćih i stranih arhiva, između kojih se ističu brojni turski dokumenti i rijetki, ali važni izvještaji makarskih biskupa i bosanskih franjevaca Svetoj Stolici.

Nakon predgovora, sadržaja i bibliografije u UVODU (1—27. str.) se sažeto prikazuju političke i crkvene prilike na Biokovsko-neretvanskom području (današnje općine Makarska, Ploče, Metković, Vrgorac i Imotski) od 7. do 15. st.; zatim, kako su Turci koncem 15. st. zauzeli isto područje i kako se ono nakon dva stoljeća oslobodilo od Turaka.

Prvi dio pod naslovom CRKVENE USTANOVE, UPRAVA I DJELOVANJE (29—186) u šest poglavlja obrađuje: Makarsku biskupiju pod Turcima oko 1500. do 1717. god., franjevačke samostane (Zaostrog, Makarska, Živogošće, Imotski) i prebivališta (Drašnice, Osinj), pitanje ženskih samostana, župe i crkve, život svećenika i vjernika, socijalno-karitativni rad i kulturno-prosvjetni rad. U istom dijelu doneseni su životopisi četiriju makarskih biskupa pod Turcima od 1615—1717: B. Kačića—Žarkovića, P. Kačića, M. Lišnjića i N. Bijankovića. Također i pregled povijesti trebinjske biskupije od 1022—1706. g.

Drugi dio pod naslovom TURCI PREMA CRKVI (187—267) u tri poglavlja obrađuje: Pravni položaj Crkve (opća načela o inovjercima u Osmanskom carstvu, pravni položaj Crkve u Bosni, dužnosti i povlastice svećenstva), turska nasilja (otimanje imovine, mučenici, islamiziranje), te mjere države, naroda i franjevaca protiv nasilja.

Na kraju knjige (269—309) zaglavak, sažetak na latinskom; prilozi: dokumenti, natpisi, popis samostanskih starješina, papa i sultana, rječnik turcizama; tri kazala: imenâ, nazivâ i stvarî, te popis 60 originalnih slika. Na unutarnjim stranama korica u dvije boje otisnute su: najstarija slika Makarske (bakrorez iz 1572. g.) i karta Makarske biskupije.

Knjiga je uopće prva kritička crkveno-narodna povijest Biokovsko-neretvanskog područja od dolaska Hrvata pa do oslobođenja od Turaka, tj. preko tisuću godina života u tom kraju (626—1717) i djelomično u njegovoj okolici (Brač, Hvar, Omiš, Hercegovina, Rama).

Cijena 120 din. Naručuje se kod izdavača u Zagrebu.